

RADU TEODOERSCU

BLÂNDEȚEA CREȘTIN ORTODOXĂ ÎNTR-O SOCIETATE AGRESIVĂ

Cugir, 2020

CUPRINS

Introducere

1. Agresivitatea: o mare problemă a zilelor noastre
2. Agresivitatea socială sau agresivitatea ca sălbăticie a omului
3. Agresivitatea în plan psihologic
4. Agresivitatea religioasă: fanatismul și fundamentalismul
5. Etosul blândeții creștin ortodoxe
6. De ce Domnul Iisus Hristos l-a învins pe diavol prin blândețe?

Concluzii

INTRODUCERE

Atunci când vorbim de blândețe cei mai mulți dintre noi ne gândim la un animal care nu mușcă. Imaginea mentală a blândeții este cea a unui câțel ascultător și docil. Prin urmare cei mai mulți dintre noi tind să vadă blândețea ca un lucru ce se potrivește lumii animale. Totuși realitatea este cu totul alta: blândețea se potrivește și oamenilor. Aceasta fiindcă trebuie să știm că omul blând este un om care nu este agresiv și ostil deloc. Prin urmare care sunt sensurile blândeții? După Dicționarul explicativ blândețea înseamnă:

1. Cu privire la animale: calm în prezența omului,
2. În sens figurativ: atmosferă plăcută,
3. În sensul omului: cu grijă și cu calm.¹

Acestea sunt prin urmare principalele sensuri ale blândeții. Totuși este bine să știm că mai există și termenul de blând ca adjectiv sau mai bine spus ca o caracteristică. Ce înseamnă termenul de blând?

1. Pașnic și prietenos,
2. Când spunem un om blând ne gândim la un om bun,
3. Când spune o vreme blândă ne gândim la o vreme frumoasă,
4. A sta liniștit,
5. La fel de bine a fi blând înseamnă a fi blajin,
6. Blândețea mai poate însemne și o exprimare de sentimente de pace,
7. La fel de bine blândețea mai poate însemna un om care nu este aspru,
8. Blândețea mai poate să însemne și un om cu multă căldură sufletească,
9. La fel de bine un alt sens al blândeții este acela de a fi domol (adică a nu fi iute la mânie),
10. Blândețea mai poate însemna calitatea de a fi duios etc.

Am făcut aici o trecere în revistă a care sunt principalele trăsături ale blândeții după Dicționarul explicativ. Ceea ce voim să evidențiem în rândurile de mai sus este că blândețea este o stare care stă în profundă antagonie cu agresivitatea. Ce este agresivitatea credem că știe mai toată lumea. Care sunt sensurile termenului de agresiv? Ei bine trebuie să știm că sunt în special două caracteristici ale termenului de agresiv:

1. Cineva care atacă fără provocare,
2. Cel care caută prilej de ceartă.

Prin urmare a fi un om agresiv înseamnă că ești un om:

- provocator,
- care cauți gâlceava,
- un om care îi atacă pe cei din jur fără provocare.²

Trebuie să fim conștienți că blândețea este în creștinismul ortodox o virtute și chiar o mare virtute. Domnul Iisus Hristos i-a fericit pe cei blânzi când a spus: “fericiți cei blânzi că aceiași vor moștenii pământul” (Matei 5, 5). Prin aceasta domnul Iisus a voit să spună că lumea noastră nu va ajunge să fie una care să fie dominată de oamenii agresivi și scandalagii fiindcă aceștia sunt oameni ai răului. Este adevărat că trebuie să fim conștienți că blândețea este o virtute activă și trebuie să fim unii care să o punem în practică ori de câte ori putem. A fi blând în zilele noastre adevărul că este un lucru desuet. De ce? Fiindcă se consideră că oamenii blânzi sunt:

- fraieri,
- creduli,
- naivi,
- neadaptați la societate,
- incapabili să conducă pe alții,
- oameni fără personalitate,
- oameni slabi în cele din urmă.

¹După Dicționarul explicativ.

²Ceea ce mai mulți psihologi și terapeuți au putut vedea este că în societatea noastră de azi sunt mai mulți care au un comportament agresiv. Acest comportament agresiv este bine să știm că este unul care ne face să fim cât se poate de orientați spre ceartă și spre scandal. Sunt mai multe trusturi media în zilele noastre care își câștigă pâinea cea de toate zilele din ceartă și scandal. Este adevărat că trebuie să fim realiști: în zilele noastre cearta și scandalul au devenit lucruri obișnuite. Ni se poate cât se poate de firesc ca oamenii de multe ori fără de motive bine întemeiate să ajungă la ceartă. Aceasta fiindcă după cum ne putem da seama cei mai mulți purtăm numele de creștin numai formal. Ceea ce voim să spunem este că în nici un fel calitatea de a fi creștin nu se potrivește cu modul în care se manifestă mai mulți semeni de ai noștri care sunt certăreți și scandalagii.

Ei bine creștinismul ortodox are o cu totul altă perspectivă: blândețea este o virtute care a fost lăudată chiar de la Domnul Iisus Hristos. La un moment dat chiar Domnul Iisus Hristos a fost Unul care s-a indentificat pe Sine cu blândețea: „luați jugul Meu asupra voastră și învățați de la Mine, căci Eu sunt blând și smerit cu inima; și veți găsi odihnă pentru sufletele voastre.” (Mat. 11,29). Prin urmare Iisus a venit în această lume pentru a ne fi un exemplu de blândețe. Este cu adevărat pentru unii riscant ca într-o lume atât de agresivă cum este lumea noastră să ajungi să fi adeptul blândeții. De ce? Fiindcă cei mai mulți cred că trebuie să meargă după curentul generic al lumii din jur: dacă lumea din jur este agresivă, ei bine tot ceea ce trebuie să faci este să fi și tu agresiv. Este bine să știm că agresivitatea nu se manifestă numai prin violență ci și prin multe alte lucruri.

- limbaj,
- gesticulație,
- atitudine,
- comportament,
- mod de fi,
- concepție de viață etc.³

Ceea ce se poate observa în lumea noastră este că există un fel de stare de contradicție între:

- blândețe
- și agresivitate.

Aceasta fiindcă din cele mai vechi timpuri oamenii au fost unii care trebuie să știm că au devenit cât se poate de contradictorii. Au fost mulți cei care au spus că ceea ce au nevoie în viața lor este de fapt un comportament agresiv fiindcă:

- numai așa vor reuși,
- numai așa se vor impune,
- numai așa se vor împlini,
- numai așa își vor realiza scopurile lor mai mult sau mai puțin meschine etc.

Ei bine Domnul Iisus Hristos și sfinții părinți ai creștinismului ortodox au fost cât se poate de concludenți: lumea în sine nu este menită celor agresivi. De ce? Fiindcă dacă ești agresiv ești un om care nu mai ești responsabil de acțiunile și de actele tale. Cum se poate așa ceva? Trebuie să știm că omul agresiv este un om care este extrem de predispus la mânie. Sfântul Vasile cel Mare spunea că “mânia este o nebunie de scurtă durată.” Iată de ce este cât se poate de logic și cât se poate de firesc ca oamenii agresivi să nu ajungă să conducă lumea noastră. Știm că sunt mai multe forme de agresivitate în lumea noastră:

- agresivitate militară,
- agresivitate socială,
- agresivitate economică,
- agresivitate politică,
- agresivitate psihologică,
- agresivitate culturală etc.

Ei bine toate aceste forme de manifestare ale agresivității trebuie să știm că sunt unele care de fapt nu fac bine omului. Nu fac bine omului fiindcă agresivitatea trebuie să știm că este o manifestare a răului.⁴

Este adevărat că la nivel macro se poate vorbi de agresivitate și de blândețe ca unele care au ajuns să definească chiar civilizații. Sunt mai multe civilizații care au fost cât se poate de agresive. De fapt civilizațiile care sunt în expansiune trebuie să știm că tind să fie unele agresive. De ce? Fiindcă ele sunt unele care ne fac să vedem numai ceea ce este diferit între noi și alții. Realitatea este că sunt multe diferențe în lumea noastră. Sunt diferențe:

³M. Mattson, *Neurobiology of aggression* (Humana, 2003).

⁴Modul în care funcționară agresivitatea este întotdeauna unul care se raportează la:

- reduționism,
- și simplism.

De ce? Fiindcă agresivitatea este unul care ne face să nu mai privim lucrurile în ansamblu ci mai mult să le vedem trunchiat și limitat. Agresivitatea este una care se manifestă prin faptul că nu ne mai lasă să privim imaginea din jurul nostru în ansamblu ci ne face să vedem numai detalii care sunt neplăcute la prima vedere. Iată de ce omul agresiv este un om fără de perspectivă sau mai bine spus un om care nu știe să vadă lucrurile în perspectivă. Trebuie să fim cât se poate de realiști.

- în timp ce agresivitatea ne limitează,
- blândețea ne generalizează și ne face să vedem lucrurile în perspectivă.

- de mentalitate,
- de gândire,
- de a vedea lumea,
- de comportament,
- de concepții,
- de principii,
- de manifestare etc.

Ceea ce trebuie să știm este că în cele din urmă fiecare dintre noi trebuie să fie cât se poate de conștient de ceea ce este agresivitatea și de ce ea este un element negativ în viața cuiva.⁵

Se spune că undeva într-un regat de mai de mult era un rege foarte bun care era extrem de iubit de supușii lui. Între-o zi regele a dat să facă o plimbare pe străzile capitaliei sale.

- Voi pleca acum pe stradă, a spus regele.
- Foarte bine majestate, a spus cel mai mare dintre sfetnici.
- Ne vom revedea în câteva ore.
- Foarte bine.

Regele a dat să iese din palat. După el au venit gărzile personale și cel mai mare sfetnic.

- De noi ați uitat majestate.
- A nu, nu am uitat.
- Dar se poate majestate?
- Ce să se poată?
- Să ieșiți pe stradă singur.
- A la asta te refereai.
- Da majestate.
- Nu, nu am nevoie de gărzi.
- Dar se pot întâmpla multe lucruri rele dacă ieșiți singur.
- Ai încredere în mine.
- Sunteți sigur majestate?
- Foarte sigur.
- Dar dacă vă atacă cineva?
- Nu o să mă atace nimeni

Sfetnicul cel mare a fost lăsat fără cuvânt. Regele a ieșit la plimbare pe stradă singur. Ei bine regele a ajuns să își facă un obicei iese singur pe străzi. Acest lucru a provocat multă neliniște la palat între sfetnici. Într-o zi regele discuta cu sfetnicii.

- Majestate cum vă explicați ceea ce faceți?
- Ce anume?
- Că v-ați făcut un obicei să umblați singur prin oraș.
- La asta să refereați?
- Da.
- Fiindcă simt nevoia să mă plimb.
- Dar poate să fie periculos.
- Nu are cum să fie periculos.
- Sunt mulți oameni care vă pot răni și vă pot face rău.
- Puțin probabil.
- De ce?
- Fiindcă voi nu ați înțeles un lucru.
- Ce lucru?
- Un lucru elementar.
- Ce anume?
- De ce aș avea eu nevoie de gărzi după mine?
- Ca să vă protejeze.
- Nu este nevoie de ele atâta vreme cât poporul mă iubește. Dacă mă iubește cum să mă atace?
- Dar nu este bine să fim precauți?

⁵Ron Leifer, *Vinegar into Honey: Seven Steps to Understanding and Transforming Anger, Aggression, and Violence* (Snow Lion, 2008).

- Nu. Dacă poporul are încredere în mine și să iubește de ce nu aş avea și eu încredere în el.
Se spune că de atunci sftnici nu l-au mai deranjat pe rege.⁶

Credem că întâmplarea de mai sus este una care vorbește prin sine. La fel de bine ceea ce ne mai spune ea este că există două modalități prin care se poate guverna un popor:

1. Prin agresivitate, adică prin a ajunge să îți impui punctele de vedere cu forța,
2. Prin blândețe, adică prin a ajunge să te impui pe cale pașnică prin blândețe.

Ceea ce trebuie să știm și ceea ce se poate constata din modul în care se comportă mai mulți semeni de ai noștri este că pentru foarte mulți contemporani de ai noștri blândețea este mai mult un fel de mit creștin. Ei bine acest mit creștin al blândeții este unul care nu mai este actual pentru zilele și timpurile noastre. Poate în vechime în:

- Evul Mediu
- sau în Antichitate

oamenii erau blânzi dar azi cu blândețea adevărul că nu faci mai nimic. Există un dicton vechi care spune că "soarta îi favorizează pe cei îndrăzneți." Prin urmare este evident că trebuie să fi extrem de bine versat în a ajunge să îți realizezi scopurile în lumea de azi. Cei mai mulți dintre noi adevărul este că facem confuzie dintre îndrăzneală și agresivitate. Suntem agresivi fiindcă suntem egoiști și ne interesăm numai de propria noastră persoană. Iată de ce trebuie să știm că se cuvine să fim oameni care să vedem lucrurile în perspectivă și să ne dăm seama de superioritatea blândeții asupra agresivității.⁷

Vorbind femeilor creștine de acum 2000 de ani Sfântul apostol Petru spune foarte concludent: "podoaba voastră să fie nu cea din afară: împletituri ale părului, cununițe de aur sau purtare de haine scumpe, ci să fie ființa cea tainică a inimii, întru nestrăcioasa podoabă a duhului blând și liniștit, ceea ce e de mare preț înaintea lui Dumnezeu. Că așa se împodobeau odinioară și sfințele femei care nădăjduiau în Dumnezeu și se supuneau bărbaților lor"¹ Petru 3:3-5. Din ceea ce ne spune Sfântul apostol Petru putem să ne dăm seama că există o mare antagonie sau mai bine spus contradicție dintre:

- comportamentul agresiv,
- comportamentul blând.

Aceasta fiindcă sunt și femei care deși nu sunt violente trebuie să știm că sunt agresive prin alte forme:

- sexualitate,
- comportament,
- atitudine,
- raportare la cei din jur,
- manifestare,
- concepții etc.

Este bine să știm că femeile pot să facă multă agresivitate dacă vor. Aceasta fiindcă după cum se spune în popor "femeia poate lua mințile bărbatului." Ce să înțelegem din această expresie? Înțelegem că sunt multe femei care evident că sunt extrem versate în tehnica seducției. Fiindcă ele ajung să seducă un bărbat ei bine ajung să îi ia mințile, adică ajung să îl facă să nu mai gândească rațional și normal. Ce exemplu poate să fie mai concludent că războiul Troiei s-a declanșat din cauza unei femei? Este vorba de Elena din Troia.⁸

Când am purces la scrierea acestei cărți am făcut-o fiindcă dacă este să ne uităm în jurul nostru vom vedea că blândețea este o noțiune din ce în ce mai uitată și mai perimată. Sunt din ce în ce mai puțini cei care își doresc

⁶Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

⁷Emil Coccaro, *Agresion: psychiatric assessment and treatment* (CRC Press, 2003).

⁸Au fost mai multe femei care au fost extrem de agresive în istorie: de la Cleopatra a Egiptului și până la mitul amazoanelor și la Irodiada ceea ce trebuie să știm este că femeile nu au fost unele care au fost străine de noțiunea de ostilitate. Fiindcă sunt ființe mai slabe decât bărbații trebuie să știm că femeile au fost nevoite să își folosească agresivitatea sub alte forme decât cele fizice:

- seducție,
- vicleșug,
- voluptate,
- poftă nepermise,
- senzualitate,
- lascivitate etc.

Toate acestea sunt modalități prin care femeile din cele mai vechi vremuri au ajuns să își manifeste ostilitatea. Este vorba de o ostilitate subtilă ce se manifestă prin manipularea celor din jur.

să fie blânzi. Aceasta fiindcă cei mai mulți oameni din zilele noastre consideră că blândețea este un lucru ce se potrivește:

- câinilor,
- pisicilor,
- animalelor

dar în nici un fel nu se potrivește lor. Suntem obișnuiți încă de mici copii să trăim într-un spirit de competitivitate care ne face să nu mai fim deschiși spre nevoile celor din jurul nostru. Tot ceea ce trebuie să ne intereseze este propria noastră persoană. Ei bine în acest climat al ostilității din lumea noastră am decis că nu este bine să lăsăm lucrurile fără de nici un fel de muștrare. Cartea noastră se vrea să fie în același timp o carte:

- de muștrare,
- și de îmbărbătare.

De ce? Fiindcă suntem oameni care trebuie să ne dăm seama că numai calea blândeții este una care ne duce la Dumnezeu Tatăl. Se amăgesc amarnic cei care cred că la Dumnezeu Tatăl se ajunge prina agresivitate. Dacă este să ne uităm la mersul lumii de azi vom vedea că agresivitatea a ajuns să aibă cote alarmante. Iată de ce trebuie să ne trezim la realitate și să vedem lucrurile în adevărata lor lumină: sunt cu adevărat oameni de valoare numai oamenii blânzi. Deși sunt mulți care mimează blândețea ceea ce trebuie să știm este că mai de vreme sau mai târziu ei vor fi deconspirați de cei din jurul lor. Trebuie să vedem lucrurile așa cum sunt ele și să ne dăm seama de superioritatea blândeții față de agresivitate.⁹

CAPITOLUL 1

AGRESIVITATEA: O MARE PROBLEMĂ A ZILELOR NOASTRE

Ceea ce ne spune cel mai elementar simț al moralei este că în lumea noastră există o dualitate. Este vorba de vechiul conflict sau mai bine spus de vechia opoziție dintre:

- bine
- și rău.

Din aceasta trebuie să înțelegem că este bine să știm că dacă nu suntem oameni ai binelui ei bine suntem oameni ai răului. Lucrurile sunt simple și clare și atunci de ce să mai insistăm asupra lor? Ei bine adevărul este că nu vom insista asupra lucrurilor ci mai mult vom ajunge să le vedem mai în profunzime. Vechea contradicție dintre bine și rău trebuie să știm că nu este una care poate să fie reperată imediat în lumea noastră. De ce? Fiindcă în sine nici un om rău nu ajunge să se considere pe sine ca fiind un om rău. Iată de ce lucrurile nu sunt chiar atât de simple pe cum par. Oamenii răi sunt unii care trebuie să știm că suntem de cele mai multe ori:

- într-un proces de autoamăgire,
- într-o stare de înșelare,
- în minciună,
- în confuzie,
- în dedublare etc.

De ce? Fiindcă acești oameni sunt unii care consideră că de fapt ceea ce fac ei deși moral este rău, ei bine este un lucru bun în cele din urmă.¹⁰

Este de la sine că agresivitatea aduce cu sine mai multe lucruri care par că sunt bune:

- o satisfacție de moment,
- un râs diabolic de multe ori,

⁹Tracey Murkett, Gill Rapley, *Copii crescuiți cu blândețe* (Multi Media East Publishing, 2015).

¹⁰Naziștii au fost unii care au fost convinși că fac un lucru bun atunci când au exterminat 6 milioane de evrei. Soldații austro-ungari au crezut că au făcut bine când au ajuns să îi tragă pe roată pe Horea și Cloșca la Alba Iulia, englezii au crezut că fac un lucru bun când au ajuns să îl omoare pe William Wallace, asasinii lui Abraham Lincoln au fost unii care au crezut că fac un bine că ajung să îl asasineze pe președintele Statelor Unite. Este evident că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că nici un criminal nu consideră crima lui un lucru rău. El își găsește mai multe motive pentru crimă:

- nu a avut altă soluție,
- era singura posibilitate,
- nu a avut de ales,
- era ceea ce trebuia să fie făcut.

- sentimentul superiorității,
- gratificarea orgoliului,
- sentimentul că lucrurile sunt egalizate acum,
- răzbunare,
- mulțumirea unei sentiment de rebeliune etc.

Ei bine toate aceste lucruri sunt unele care sunt simțite de cei care ajung să dea curs ostilității din sufletul lor. La fel cu ostilitatea (dușmănia) este bine să știm că agresivitatea este și ea un lucru care se naște în inima și sufletul omului. Ea este mai mult o boală contagioasă a sufletului de care trebuie să fugim până nu este prea târziu. Este bine să știm că sufletul celui agresiv este unul bolnav. De ce? Fiindcă el nu mai ajunge să vadă lucrurile normal și firesc. Este normal și firesc ca lucrurile din lumea noastră să fie soluționate pe cale pașnică și prin blândețe. Ei bine în cazul unui om agresiv blândețea este un lucru plictisitor. Este un lucru plictisitor fiindcă omul care este agresiv trebuie să știm că este un om care nu mai vede lucrurile așa cum le vede Dumnezeu Tatăl. Sfinții părinți sunt unii care sunt cât se poate de clari: pentru a ajunge să vedem lucrurile în realitatea lor finală trebuie să ajungem să le vedem:

- cum le vede Dumnezeu Tatăl,
- cum le consideră Dumnezeu Tatăl,
- cum sunt simțite de Dumnezeu Tatăl,
- cum sunt trăite de Dumnezeu Tatăl.

Iată de ce atunci când suntem chemați să alegem dintre:

- voia lui Dumnezeu Tatăl
- și voia noastră proprie

trebuie să știm că este mai bine să alegem voia lui Dumnezeu Tatăl.¹¹

Sunt mulți care nu știu de unde ajung să apară în ei mai multe gânduri ostile și de ce ajung să se manifeste ostili. Aceasta fiindcă sunt foarte puțini oameni care ajung să se cunoască pe sine în lumea noastră. Pentru a ajunge să ne dăm seama de ce la un anumit moment al vieții noastre suntem ostili este bine să facem efortul să ne cunoaștem pe noi înșine. Trebuie să ne cunoaștem pe noi înșine fiindcă în acest mod:

- nu vom avea surprize neplăcute,
- nu vom fi mirați de ceea ce suntem capabili,
- ne vom trezi la realitate,
- ne vom vedea așa cum suntem,
- ne vom confrunța cu propriul nostru suflet.

Toate aceste lucruri sunt unele care evident că vom veni în noi dacă vom ajunge să ne cunoaștem pe noi înșine. Prin urmare este bine să știm ostilitatea este un fapt care ne duce spre cunoașterea de sine. Cunoașterea de sine a fost unul dintre principalele motive în filosofie lui Socrate. Dacă vom ajunge să ne cunoaștem pe noi înșine vom vedea că ostilitatea noastră de cele mai multe ori pare din sentimentul de frustrare. Iată ce spunea în acest sens gânditorul John Dollard: “frustrarea întotdeauna conduce către o anumită formă de agresivitate.”¹²

Este bine să știm că în plan psihologic există un fel de legătură dintre frustrare și agresivitate. De ce? Fiindcă de cele mai multe ori frustrarea este un lucru care precede agresivitatea.

1. Suntem frustrați că ceilalți sunt mai capabili ca noi,
2. Suntem frustrați că ceilalți sunt mai deștepți ca noi,
3. Suntem frustrați că ceilalți sunt mai frumoși ca noi,
4. Suntem frustrați că ceilalți au mai mult succes ca noi,
5. Suntem frustrați că ceilalți au realizări mai mari ca noi etc.

Toate aceste frustrări sunt unele care ne fac să nu mai fim unii care să vedem propriul nostru eu. Cineva mai recent din Biserica Ortodoxă spunea că a fi smerit înseamnă să știi unde îți este locul. Ei bine cei mai mulți dintre noi.

- vrem totul,
- și vrem totul acum.

Pe lângă faptul că suntem frustrați ajungem să fim și nerăbdători. Trebuie să știm că în nici un fel nu ajungem departe cu agresivitatea. Totuși ceea ce trebuie să știm și ceea ce trebuie să fim conștienți este că

¹¹Antonie Plămădeală, *Tatăl nostru. Nu suntem singuri* (București, 2016).

¹²John Dollard, *Frustration and aggression* (Preager, 1980).

frustrarea este un lucru ce ne face să fim mânioși și agresivi. Sunt unii care ajung să simtă frustrarea la nivel de state și de țări. Câte:

- conflicte,
- războaie,
- lupte

nu apar din sentimentul de frustrare națională. Aceasta fiindcă suntem unii care putem să vedem că anumite țări au mai multe reușite și mai multe succese decât noi și prin urmare devin unele care sunt dominate de gândul răzbunarea. La fel de bine trebuie să știm că frustrarea este un sentiment care ajunge să se manifeste în răzbunare. Aceasta fiindcă ajunge să se răzbune cel care este frustrat. Frustrarea are o întreagă psihologie dar aici nu vom insista asupra ei ci mai mult ne vom referii la faptul că ea este un lucru care ajunge să se termine sau să se finalizeze în agresivitate. De pe urma frustrării trebuie să știm că unii au ajuns să aibă:

- traume,
- neliniște,
- angoasă,
- disconfort,
- insomnii etc.

Toate aceste pe fondul că Dumnezeu Tatăl este nedrept și nu ne oferă nouă totul și celor din jur nimic. Din modul în care a ajuns să se manifeste omul se poate vedea că frustrarea este un lucru care duce la agresivitate. Legătura dintre aceste două lucruri nu poate în nici un fel să fie negată și ea este cât se poate de reală și de efectivă în lumea noastră.¹³

Ceea ce sunt din ce în ce mai puțini conștienți este că agresivitatea în zilele noastre a ajuns să fie o modă. Este o modă care se manifestă prin:

- filme,
- sporturi negre,
- comportament,
- emisiuni de radio și TV,
- postări pe internet,
- mentalitatea de gheto,
- subcultură etc.

Toate acestea sunt forme prin care se ajunge să se manifeste agresivitatea. Ni se spune de multe ori că viitorul este a celor agresivi. Numai cei agresivi sunt:

- meniți să conducă,
- pot fi să fie lideri,
- pot să judece corect,
- pot să facă alegerile potrivite,
- sunt oameni de acțiune,
- sunt cei care trebuie să aibă toată autoritatea.

Ei bine sunt din ce în ce mai mulți care gândesc așa. Au fost chiar și etnii în care agresivitatea a devenit un principiu etnic. Dacă este ne gândim la popoarele arabe vom vedea că lucrurile sunt cât se poate de adevărate. Sunt adevărate fiindcă oamenii nu sunt conștienți de efectele pe termen lung ale agresivității. Care sunt aceste efecte pe termen lung ale agresivității?

- Tensiune,
- neliniște,
- o stare de teroare generală,
- starea de conflict permanent,
- dorința irațională de dominare etc.

Iată ce spunea gânditorul Teodore Dume: “degradarea condiției umane duce la agresivitate.” Aici este evident că avem sensul esențial al agresivității: natura umană se degradează prin agresivitate.¹⁴

¹³Ted Dawson, *Anger Management: How to Deal With Your Anger, Frustration, and Temper to Avoid Anger Management Classes*(Create Space, 2015).

¹⁴Evident că sunt destui care nu cred acest lucru. Aceasta fiindcă trebuie să știm că oamenii de azi sunt superficiali și sunt unii care sunt cât se poate de neatenți cu ceea ce definește natura umană. Ni se spune că nu toți sunt filosofi ca să poată să facă afirmații despre natura umană ca întreg. Ceea ce trebuie să știm este că nu trebuie să fim filosofi pentru:

Prin urmare opinia creștin ortodoxă trebuie să știm că este cât se poate de simplă:

- agresivitatea degradează condiția umană,
- blândețea împlinește natura umană.

Lucrurile sunt simple în teorie dar sunt mult mai complicate în practică. Aceasta fiindcă trebuie să știm că suntem oameni care am ajuns să ne găsim tot felul de “circumstanțe atenuante” prin care ajunge să nu mai recunoaștem că de fapt calea agresivității pe care mulți dintre noi am pornit nu este de fapt una bună. Este evident că ne înșelăm dar adevărul este că suntem oameni care suntem cât se poate de încrezători în propriile instincte. Ei bine nu trebuie să fim atât de mult de încrezători în noi înșine decât ar trebui să fim încrezători în Dumnezeu Tatăl.¹⁵

Sparta a fost în vechime una dintre cele mai cunoscute cetăți ale Greciei. Unul dintre regii Spartei a fost Agesilau (398-361 înainte de Hristos). Ei bine Agesilau nu a lăsat ca în jurul Spartei să fie construite ziduri de apărare.

- Nu este nevoie de ziduri de apărare pentru sparta, le-a spus Agesilau constructorilor.
- De ce?
- Fiindcă așa spun eu.
- Dar mai toate cetățile din jur au ziduri de apărare.
- Ei bine Sparta nu are nevoie de ziduri de apărare.
- Bine cum spui rege.

Constructorii au mers și le-au spus sfetnicilor regali.

- Noi am vrut să facem un zid de apărare în zidul Spartei.
- Și?
- Regele Agesilau ne-a oprit.
- De ce?
- Fiindcă a spus că Sparta nu are nevoie de ziduri de apărare.
- Cum așa?
- Așa a spus.
- Și voi l-ați ascultat?
- Evident, este regele nostru.
- Ei nu vă face-ți nici o problemă.
- De ce?
- Fiindcă vom merge și vom discuta noi cu regele.
- Cum vreți, noi v-am spus cum s-au întâmplat lucrurile.
- Foarte bine.

A venit și o zi când regele Agesilau era o dată cu toți sfetnicii lui la curte.

- Majestate avem o problemă de discutat.
- Ce anume.
- Se leagă de zidul de apărare din jurul Spartei.
- Ce este cu el?
- Noi am trimis mai mulți constructori să construiască un zid în jurul Spartei.
- Știu asta.
- Și de ce i-ați oprit?
- Nu v-ați dat seama?
- Nu, de ce?
- Voi care sunteți sfetnicii mei sunteți așa de ignoranți.
- Majestate despre ce vorbiți?

-
- a emite judecăți de valoare asupra naturii umane,
 - a fi conștienți de ceea ce este natura umană,
 - a defini natura umană.

Aceasta fiindcă oamenii sunt unii care trebuie să știm că în mare sunt foarte interesați numai de propria lor persoană. Ceea ce trebuie să știm că nu putem să fim cu adevărat interesați de propria noastră persoană dacă în prealabil nu am ajuns să știm ce este natura umană în genere. Aceasta fiindcă numai așa vom ști cine suntem noi în raport cu noi înșine.

¹⁵Mark C. Purcell, Jason R. Murphy, *Mindfulness for Teen Anger. A Workbook to Overcome Anger and Aggression Using MBSR and DBT Skills* (New Harbinger Publications; Instant Help, 2014).

- De ce să aibă Sparta nevoie de ziduri dacă are oameni care să o apare?
- Nu este bine să fim precauți?
- Voi nu știți care este adevăratul zid de apărare al Spartei.
- Care?
- Sunt oamenii binevoitori. Acestea sunt cele mai puternice ziduri ale Spartei pe care nu le va putea învinge nici cel mai puternic inamic.¹⁶

Întâmplarea de mai sus este una adevărată și ne spune că trebuie să știm că nu trebuie să contăm prea mult prea agresivitate. Oamenii sunt unii care cred că prin agresivitate vor ajunge să conducă lumea și să aibă lumea la dispoziția lor. Ei bine agresivitatea după cum am spus nu este o modalitate prin care omul ajunge să se înalte pe sine sau mai bine spus nu este una care certifică faptul că omul este o ființă care ajunge să se înobileze prin agresivitate ci din contră, ajunge să fie unul care să trăiască într-o stare de degradare. Degradarea umană apare acolo unde oamenii sunt plini numai de gânduri de agresivitate. Dacă este să privim istoria lumii vom vedea multă agresivitate:

- regi care nu s-au putut suferii unii pe alții,
- împărați care au dorit puterea absolută,
- dictatori care au suprimat propria populație și propriul popor,
- magnați care s-au distrus unul pe altul etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care ne spun că deși mai toți oamenii știu ce este blândețea ei bine sunt din ce în ce mai puțini cei care ajung să creadă în ea.¹⁷

Prin urmare este bine să avem lucrurile clarificate: agresivitatea este un lucru care ne face să fim cât se poate de:

- decadenti,
- inferiori,
- primitivi,
- inferiori,
- lipsiți de perspective,
- fără să orientare sănătoasă în viață etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care ne fac să fim cât se poate de precauți cu tendințele agresive din zilele noastre. Ei bine aceste tendințe ostile se pot vedea prin mai multe lucruri:

- muzica cu temperament violent pe care o ascultă tinerii,
- comportamentul agresiv,
- limbajul vulgar,
- ceartă,
- vrajbă,
- neînțelegere,
- discordie etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care sunt cât se poate de reale și ne fac să nu mai vedem realitatea: natura umană se auto-distruge prin agresivitate. Ceea ce voim să spunem este că:

- nu este normal,
- nu este firesc,

ca noi oamenii să ajungem să ne manifestăm agresiv. De ce? Fiindcă agresivitatea este una care ne face să ne asemănăm cu demonii. Este bine să știm că demonii sunt ființe extrem de agresive. Aceasta fiindcă demonii sunt ființe ale agresivității:

- eterne,
- continue.

Devine evident că trebuie să fim unii care să ajungem să ne dăm seama de potențialul distructiv al agresivității până nu este prea târziu.¹⁸

¹⁶Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

¹⁷Roy Lilley, *Dealing with Difficult People: Handle Aggression; Manage Conflict; Motivate Poor Performers* (Kogan Page Publishers, 2010).

¹⁸Sunt foarte mulți care din nefericire sunt cât se poate de inconștienți de distructivitatea agresivității fiindcă nu vor să privească lucrurile în profunzime. Trebuie să facem un efort și să ajungem să vedem lucrurile așa cum le-a intenționat Dumnezeu Tatăl. Sunt unii care fiindcă iubesc puterea ajung să fie seduși de puterea efemeră și limitată de agresivității și evident că devin agresivi. Realitatea este

După cum putem să ne dăm seama trăim vremuri care sunt confuze în plan spiritual. Oamenii sunt unii care nu vor să facă prea multe introspecții în sufletul lor fiindcă ei nu se consideră psihologi și nici terapeuți și pentru acest motiv ei bine ei sunt de părere că trebuie să te lași condus:

- de primul impuls,
- de instincte.

Trebuie să știm că pentru unii agresivitatea este o problemă de instinct:

- dacă cineva te nedreptățește, nedreptățește-l și tu,
- dacă te lovește cineva, lovește-l și tu,
- dacă te persecută cineva, persecută-l și tu,
- dacă te nemulțumește cineva, creează-i și tu nemulțumire,
- dacă cineva te face să te simți prost, ei bine fă-l și tu să se simtă prost etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care nu au de a face cu legea iubirii și a blândeții adusă de Iisus ci mai mult cu răzbunarea și instinctul animal din noi. Ei bine adevărul este că noi suntem mai mult decât animale.¹⁹

Cartea de față nu vrea să fie una care să ne facă să considerăm că trebuie să îl convingem pe cititor de faptul că:

- agresivitatea este un lucru rău,
- blândețea este un lucru bun.

De ce? Fiindcă trebuie să știm că acest lucru îl știe mai toată lumea (ne referim aici la adulți). Ceea ce voim să evidențiem în aceste rânduri este mai mult faptul că sunt din ce în ce mai puțini cei care sunt conștienți și știu mai mult care sunt consecințele pe termen lung ale agresivității. Aceasta fiindcă este bine să știm că agresivitatea este un lucru care ajunge să aibă mai multe consecințe:

- sufletești,
- psihice,
- emoționale,
- sociale,
- inter-personale etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care ne fac să ne dăm seama că trebuie să fim mult mai precauți cu problema ostilității. Aceasta fiindcă trebuie să vedem agresivitatea în toată amploarea ei. Agresivitatea poate să cuprindă toate straturile populației.

- copii,
- tineri,
- adulți,
- bătrâni.

Aceasta fiindcă sunt de multe ori chiar și bătrâni care se comportă agresiv. Ei sunt unii care consideră că sunt oameni care:

- pot fi vulgari,
- pot fi violenți,
- pot fi ostili,
- pot fi josnici.

Agresivitatea prin urmare nu ține de vârstă ci ea este un lucru care ajunge să se manifeste cât se poate de clar și efectiv în jurul nostru.²⁰

că în nici un fel nu trebuie să lăsăm ca agresivitatea oricât de seductivă este ea să ajungă să ne controleze. De ce? Fiindcă ea este un lucru care nu ne face bine și ne aruncă în întunericul spiritual. Este bine să știm că există:

- întuneric spiritual,
- lumină spirituală.

Aceste două lucruri pot să fie echivalate cu agresivitatea care este întuneric spiritual și blândețea care este lumină spirituală.

¹⁹Ronald Potter-Efron, *Healing the Angry Brain: How Understanding the Way Your Brain Works Can Help You Control Anger and Aggression* (New Harbinger Publications, 2012).

²⁰În cazuri ultime trebuie să știm că spovedania nu mai poate ajuta pe cel agresiv. De ce? Fiindcă demonii pot să pună stăpânire peste o anumită persoană. Sfinții părinți sunt unii care vorbesc de un demon al mâniei care pot ajunge să cuprindă tot sufletul omului și să îl facă să fie cât se poate de agresiv. Ei bine acest demon al mâniei este unul care este extrem de agresiv. Scopul lui este de a intra în cel care se mânie și a ajunge ca prin el să facă cât mai mult rău și să provoace cât mai multă suferință în jur. De ce să nu spunem că oamenii care sunt agresivi sunt unii care:

- provoacă suferință în jur,

Prin urmare este bine să știm că agresivitatea nu aduce cu sine numai o depreciere a naturii umane după cum am vorbit în rândurile de mai sus ci la fel de bine aduce răceală în relațiile interpersonale. De ce? Fiindcă nu poți să arăți:

- iubire,
- și afecțiune

celui cu care te manifesti ostil. Prin urmare se poate vedea că acolo unde există agresivitate ei bine oamenii sunt destul de reci unii cu alții. De ce? Fiindcă ei nu vor să mai știe unii de alții. Omul ostil este un om rece cu semenii lor fiindcă el este unul care este dominat numai de propriile lui:

- ambiții,
- dorințe,
- scopuri mârșave,
- păreri și opinii,
- de propriul lui ego în cele din urmă etc.

Este cu adevărat imposibil să fi cald cu om ostil. De ce? Fiindcă un om ostil adevărul este că nu mai știe ce este căldura sufletească. Este bine să vedem răceala care există în societatea noastră ca un produs direct sau indirect al agresivității. Gânditorul Sinclair Lewis spunea cât se poate de clar: “răcirea relațiilor dintre doi parteneri se datorează creșterii nivelului de agresivitate interioară.” Ce vrea să spună această afirmație? Că există o agresivitate interioară. Cum se manifestă ea? Prin:

- gânduri,
- sentimente,
- porniri,
- intenții,
- dispoziții etc.

Toate acestea fiindcă este bine să știm că degeaba voim să facem binele dacă în inima noastră sunt mai multe gânduri de agresivitate.²¹

Iată prin urmare că am ajuns să ne dăm seama că agresivitatea este una care ajunge să demonstreze că cel agresiv este unul care evident că este o persoană inferioară. Este o persoană inferioară fiindcă el nu vrea să avanseze ci se leagă prada unor sentimente inferioare. Nu trebuie să avem nici un o îndoială în acest sens: trebuie să fim uni care să știm ceea ce este pozitiv și ceea ce este negativ și să nu credem că aceste noțiuni pot să fie fentate. Omul inferior evident că nu va recunoaște că agresivitatea este un lucru rău și va fi un fel de persoană care va ajunge să știe că trebuie să fie extrem de persuasiv cu cei din jur pentru a îi aduce și pe ei la calea lui murdară. Iată de ce agresivitatea și omul agresiv sunt departe de adevăr. De ce? Fiindcă agresivitatea este o cale a minciunii. Ea este una care ne face să ne vedem pe noi înșine ca unii care de fapt ajungem să fentăm legile lumii lăsate de Dumnezeu Tatăl. Gânditorul Ștefan Mîrzac spunea foarte frumos că: “unde este agresivitate multă, este adevăr puțin.” Aceasta fiindcă trebuie să știm că în nici un fel nu trebuie să vedem agresivitatea ca un lucru care este pe aceeași lungime de undă cu adevărul.²²

Prin urmare sunt două lucruri rele pe care agresivitatea ajunge să le creeze în lumea noastră și pe care de cele mai multe ori noi nu ajungem să le vedem sau mai bine spus să fim conștienți de ele:

- răceala între oameni,

-
- fac mai multe răni,
 - fac distrugeri,
 - calcă peste inimile celor sensibili,
 - sunt cruzi cu semenii lor etc.

Toate aceste lucruri fiindcă agresivii sunt unii care sunt plini de sine și țin cont numai de propria lor persoană.

²¹Tim Murphy, Loriann Hoff Oberlin, *Overcoming Passive-Aggression, Revised Edition: How to Stop Hidden Anger from Spoiling Your Relationships, Career, and Happiness* (Da Capo Lifelong Books, 2016).

²²Lucrurile se leagă prin urmare:

- minciuna este legată de agresivitate,
- adevărul este legat de blândețe.

De ce spunem că minciuna este legată de agresivitate? Este așa fiindcă trebuie să știm că omul agresiv este unul care crede într-o minciună. El crede că agresivitatea este o dovadă a omului superior. Ei bine adevărul este departe de a fi acesta. În nici un fel nu dovedești că ești un om superior dacă ajungi să te manifesti agresiv. Agresivitatea este un lucru care ne face să fim legați de moment. Aceasta fiindcă la fel ca mânia ea este un lucru de moment sau mai bine spus este o nebunie de moment. Este o nebunie care îl face pe om să se manifeste ca un demon. Iată de ce trebuie să știm persoane care să ajungem să ne dăm seama de ceea ce este agresivitatea și ceea ce ajunge ea să creeze în sufletul nostru.

- minciuna sau lipsa adevărului.

Evident că sunt mai multe lucruri rele pe care agresivitatea ajunge să le creeze în jurul nostru. Sunt oameni care la cea mai mică atingere și la cea mai mică nemulțumire ei bine ajung să fie agresivi și să se manifeste agresiv. Trebuie să avem curajul să stopăm agresivitatea în forma ei incipientă fiindcă dacă nu ea va ajunge să se manifeste prin:

- război,
- ostilitate,
- conflict,
- violență,
- ură,
- mânie etc.

Toate acestea sunt unele care iasă din agresivitate sau la fel de bine se înrudesesc cu ostilitatea. Prin naștere omul are conștiință și trebuie să știm că este conștiința cea care îi spune omului că există o ierarhie de valori în lumea noastră ce trebuie să fie respectată. Ei bine omul agresivității nu mai ține cont de nici un fel de ierarhie a valorilor fiindcă el ajunge să fie dominat numai de gânduri de răutate și de mândrie. Agresivitatea în oameni care se manifestă de multe ori printr-o dispoziție continuă la ceartă și la ură este un fel de energie pe care unii o iau de la draci. Aceasta fiindcă acolo unde există agresivitate trebuie să știm că există și mulți draci.²³

Oamenii sunt unii care trebuie să știm că sunt diferiți. Ei bine această diferență se manifestă și în ceea ce privește curajul. Sunt oamenii:

- curajoși,
- sau fricoși.

Aceasta fiindcă este bine să știm că oamenii sunt unii care sunt cât se poate de variați în ceea ce privește caracterul. Trebuie să nu avem nici un fel de îndoială că cei care se vor agresivi se vor să fie niște oameni curajoși. Este un lucru pe care mai puțin dintre noi eventual am ajuns să îl remarcăm. Aceasta fiindcă trebuie să știm că acolo unde nu există curajul poate să fie:

- contrafăcut,
- falsificat,
- mimat,
- imitat etc.

Este bine să știm că omul este unul care ajunge să vrea să fie curajos cu orice preț. De ce? Fiindcă oamenii sunt unii care ajung să îi aprecieze pe curajoși și să îi condamne pe cei fricoși. Ei bine lucrurile nu sunt chiar atât de simple pe cum par. Aceasta fiindcă trebuie să știm că nu tot ceea ce denumim ca fiind curaj și ajunge să fie curaj. De ce? Fiindcă ostilitatea nu este o formă de curaj autentic. Gânditorul american Sinclair Lewis spunea cât se poate de clar că: “agresivitatea este o formă de curaj, dar o formă de foarte proastă.” Este evident că nu trebuie să fim unii care să ne lăsăm purtați de agresivitate fiindcă după cum am spus nu numai că ajungem să ne degradăm natura umană din noi ci la fel de bine ajungem să trăim în minciună. Este evident că lucrurile nu pot să fie unele care să continue așa în viața noastră dacă ajungem să fim contaminați de agresivitate. Agresivitatea este una care face ca energiile demonice să se manifeste în noi. Aceste energii creează numai aparența că sunt creative fiindcă în realitate ele sunt unele distructive.²⁴

Omul agresiv adevărul este că ajunge să fie dominat de demoni. Sunt demonii care ajung să acționeze și să fie prezenți prin el. Nu trebuie să avem nici un fel de îndoială: demonii sunt unii care caută orice moment în care să își facă simțită prezența. Ei bine oamenii agresivi sunt unii care la un anumit nivel lasă lucrarea demonilor să se facă nestingherită în lumea noastră. Gânditorul român Dumitru Constatin Dulcan spunea cât se poate de bine: “chiar și la nivelul creierului, înnoirea celulelor noastre nervoase este favorizată de o gândire constructivă,

²³Gabriel Bunge, *Mânia și terapia ei după Evagrie Ponticul* (Sibiu, 2016 ediția a III-a).

²⁴Cei mai mulți tindem să credem că în nici un fel agresivitatea nu va ajunge să ne influențeze. De ce? Fiindcă ea este numai o manifestare în exteriorul nostru. Ei bine adevărul este că lucrurile nu sunt chiar așa. Agresivitatea este o energie demonică ce ajunge să ne facă mult rău în sufletul nostru. Trebuie să fim oameni care să vedem lucrurile la nivel spiritual. Sunt mulți care consideră așa:

- cu ce poate să mă afecteze că înjur pe cei din jur,
- cu ce poate să mă afecteze că sunt vulgar cu cei din jur,
- cu ce poate să mă afecteze că sunt violent cu cei care nu îmi sunt pe plac,
- cu ce poate să mă afecteze că sunt nepăsător cu sentimentele celor din jur și sunt interesat numai de propriile sentimente?

Toate aceste manifestări adevărul este că sunt nefirești și nenaturale. Nu au cum să fie nefirești și nenaturale fiindcă ele sunt unele care actualizează energiile demonilor în noi.

optimistă și este inhibată de agresivitate, furie și depresie.” Prin urmare putem să vedem că și la nivel de neuroni sau mai bine spus la nivel medical se poate ajunge să se facă mai multe probleme la nivel de creier. După cum am putut vedea agresivitatea este un lucru care este înrudită cu:

- furia,
- și depresia.

Ele sunt unele care ne fac ca la nivel medical să nu mai aibă loc înnoirea celulelor nervoase. Ce înseamnă această “înnoire a celulelor nervoase”? Ei bine aici vom face o mică incursiune în neurologie. Neurologia este una care ne spune că orice gând al nostru aduce cu sine un fel de consum al celulelor nervoase. Aceasta fiindcă gândurile sunt consum de celule nervoase. Ei bine aceste celule nervoase sunt unele care se consumă și care ajung să se transforme în:

- memorie,
- gânduri,
- sentimente,
- intelect.

La fel de bine trebuie să știm că dispoziția sufletească este una care afectează înnoirea celulelor nervoase. Aceasta fiindcă este bine să știm că aceste celule nervoase sunt unele care sunt cât se poate de sensibile. Agresivitatea este una care stagnează înnoirea celulelor nervoase și pentru aceasta poate să creeze mai multe boli și afecțiuni de natură neuronală. Este evident că una dintre cele mai cunoscute afecțiuni este nerozia care după cum știm este des răspândită în lumea noastră.²⁵

Istoria își aduce aminte că soția lui Socrate Xantipa era o femeie extrem de agresivă mai ales la nivel verbal dar nu numai.

- Ce este aia filosof? Îi spuse Xantipa lui Socrate.
 - Este un om iubitor de înțelepciune.
 - Înțelepciune?
 - Da înțelepciune.
 - Bine ar fi dacă înșelăciunea ta ne-ar aduce mai mulți bani.
 - Bogăția nu aduce fericirea.
 - Netotule, cum să nu?
 - Așa crezi tu.
 - Pe lângă faptul că ești netot mai ești și nesimțit.
 - De ce să fiu nesimțit?
 - Tu nu vezi că noi suntem săraci cap sec ce ești.
 - Și ce este cu asta?
 - Toată lumea caută bani numai tu toată ziua te preocupi de filosofia ta, neisprăvitule.
 - Și ce este rău cu asta?
 - Tu nu vezi ce bogați sunt restul atenienilor aiuritule.
 - Te înșeli.
 - Dacă filosofia ta ne aduce mai mulți bani aș mai zice pocitanie.
 - Filosofie ne aduce liniște.
 - Și ce să fac cu liniștea incapabilule ce ești?
 - Cu tine nu se poate vorbi.
 - Ba cu tine nu se poate vorbi prostule.
 - Uite ca să nu mai ne certăm eu am să ies din casă.
 - Și unde să mergi? Omul de nimic ce ești.
 - Voi merge și voi sta afară.
 - Nu știu cine m-a făcut să mă căsătoresc cu un incompetent ca tine.
 - Nu știu ce spui.
 - Ba știu foarte bine nemernicule.
- Socrate a ieșit afară și s-a pus jos în fața ușii. Între timp s-au adunat mai mulți admiratori ai lui Socrate.
- Socrate iar te ceartă Xantipa?
 - Cine o i-a în considerare?

²⁵Dumitru Constantin Dulcan, *Inteligența materiei* (Cluj Napoca, 2009).

Xantipa a auzit ce a spus Socrate și a venit și i-a turnat un vas cu apă în cap. Socrate nu a zis nimic ci era cât se poate de calm.

- Socrate asta este prea de tot.
- Ce să fie prea de tot?
- Păi Xantipa a depășit limita.
- Așa ziceți voi.
- De ce?
- Voi nu știți că după mai multe tunete vine și ploaia?

Atenienii au rămas cu toții uimiți de răbdarea și de calmul lui Socrate.²⁶

Întâmplarea de mai sus chiar dacă a avut loc în antichitatea păgână trebuie să știm că este cât se poate de pilduitoare pentru noi. Aceasta fiindcă ea este o pildă pentru noi care ne spune cum să ne comportăm cu cei care sunt agresivi. Aceasta fiindcă ea ne spune un principiu pe care mai toți dintre noi trebuie să ajungem să îl punem în aplicare: că niciodată la agresivitate nu trebuie să răspundem cu agresivitate. De ce? Fiindcă dacă noi răspundem cu agresivitate cuiva care este agresiv ei bine nu facem decât să demonstrăm că nu suntem superiori celui agresiv. Cu ce suntem noi mai buni decât un om care este agresiv cu noi? Adevărul că cu nimic. Este o logică pe care am ajuns să o învățăm de la Domnul Hristos care ne spune că nu trebuie să răspundem la rău cu rău fiindcă aceasta nu este o soluție ci mai mult o contaminare cu răul. Răul trebuie să fie unul care să ajungă să fie evitat și să fie scos din noi și cei mai bine facem acest lucru numai prin faptul că nu ajungem să răspundem răului cu rău.²⁷

După cum am spus este bine să știm că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că agresivitatea are mai multe implicații de natură duhovnicească. Care sunt ele? Ele sunt mai multe dar una este cât se poate de pregnantă. Nu poți să fi un om agresiv și în același timp să fi un om duhovnicesc. De ce? Fiindcă acest lucru nu este posibil. Ei bine omul care este agresiv trebuie să știm că nici nu mai prea simte nevoia de viață duhovnicească. Totuși el ajunge să simtă în interiorul lui un gol. Este un gol care ajunge să îl domine fiindcă el este unul care nu mai oferă sufletului ceea ce este necesar lui pentru o viață frumoasă:

- viață duhovnicească,
- asceză,
- nevoință,
- liniște,
- calm,
- pace sufletească etc.

Sunt mai multe lucruri pe care sufletul nostru le cere de la noi pentru a ajunge să trăiască și să fie sănătos. Este evident că în nici un fel sufletul nostru nu mai ajunge să aibă cele mai elementare lucruri duhovnicești atunci când ajunge să fie agresiv. Aceasta fiindcă trebuie să știm că agresivitatea ne dezumanizează. De ce? Fiindcă după cum am spus ea este una care ne face să ne bazăm numai pe instincte. Ori este bine să știm că omul este mai mult decât instinctul. Trebuie să fim oameni care să fim atenți cu agresivitatea și cu implicațiile ei profunde la nivel de suflet. În sens duhovnicesc agresivitatea este un lucru care ajunge să ne facă să fim deșertificați sufletește. De ce? Fiindcă după cum am spus agresivitatea este un lucru care ajunge să aducă în sufletul nostru energiile demonice. Demonii nu pot aduce în noi decât energiile pe care ei le au: energii distructive. Aceste energii sunt unele care după cum am spus ajung să ne facă să suferim și să ne golim viața de sens.²⁸

Ceea ce este cel mai trist este că copii sunt unii care au ajuns să fie crescuți într-un climat al agresivității. Aceasta fiindcă ei sunt unii care sunt mult mai ușor influențabili. Se poate vedea din experiență că copii sunt unii

²⁶Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

²⁷Konrad Lorenz, *Așa zisul rău. Despre istoria naturală a agresiunii* (București, 2005).

²⁸Există o mare diferență de sens dintre demoni și oameni. Demonii au un singur sens al vieții lor: să facă răul. Ei bine omul agresiv este un om care după cum am spus ajunge să se demonizeze și să aducă în sufletul lui toate energiile demonice. Aceste energii sunt unele care îl direcționează pe om să își ducă viața într-un singur sens: acela de a fi o persoană care să fie dispus continuu la agresivitate. Ei bine omul nu este demon și prin urmare nu poate să fie dedicat răului 24 de ore din 24 de ore. Iată de ce am spus în sufletul celui agresiv se ajunge la un fel de gol. Acest gol de multe ori este trecut cu vederea dar el există și de multe ori se manifestă prin ample perioade și etape de deprimare. Omul care este constant agresiv trebuie să știm că este un om deprimat. Este deprimat fiindcă el simte în el un fel de nemulțumire existențială cu tot ceea ce există în jurul lui. Este evident că trebuie să fim oameni care să știm să evităm agresivitatea și să ne dăm seama că ea ne leagă de demoni. Sunt demonii care scornesc din senin motive de ceartă și de dezbinare.

care au modele eroi violenți și agresivi. De multe ori eroii și super-eroii copiilor sunt unii care le imprimă acestora idea că pentru a ajunge să îți realizezi scopurile și să te realizezi pe tine ca om trebuie să fi unul care să ajungi să fi agresivi. Doar:

- cei puternici,
- cei care știu ce vreau,
- cei care sunt decizi,
- cei care sunt determinați,
- cei care sunt adevărații eroi etc

sunt cei care în cele din urmă vom a ajunge să supraviețuiască în această lume. Într-o lume a agresivității cum este lumea noastră de ce să ne mire că copiii devin și ei agresivi? Devin agresivi fiindcă ei sunt cei mai ușor de influențat. Ei bine poate că a venit momentul să fim mult mai atenți cu copiii din jurul nostru și mai ales cu ce tendințe ajunge să ne imprimăm în ei. Aceasta fiindcă atunci când vor ajunge adulți ei vor ajunge să ne judece și să ne ceară răspuns. Gânditorul român Constatin Romanescu spunea foarte bine: “copiii care cresc în familii violente prezintă probleme fizice, boli inexplicabile, sunt expuși la accidente în casă și în afara casei, prezintă o dezvoltare fizică mai lentă, au probleme de ordin emoțional și mental (anxietate, sentiment de vină, frica de abandon, izolare, manie, frica de răni și moarte), probleme de ordin psihologic (neîncredere în sine, depresie), probleme de comportament (agresivitate sau pasivitate la agresivitățile celorlalți, bătaie, fuga de acasă, sarcini la vârste mici, mutilare, consum de droguri și alcool) și cel mai adesea mari probleme școlare.”²⁹

CAPITOLUL 2

AGRESIVITATEA SOCIALĂ SAU AGRESIVITATEA CA SĂLBĂTICIE A OMULUI

Este evident că mai toți oamenii:

- de bună credință,
- cum bun simț,
- cu responsabilitate civică,
- cu simțul proporțiilor

vor fi de acord că agresivitatea este o problemă a lumii noastre. Totuși ceea ce trebuie să știm și ceea ce trebuie să fim conștienți este că agresivitatea a existat în mai toate epocile moderne. Din antichitate și până în zori modernității oamenii au știu să fie agresivi unii cu alții pentru ca să își exprime:

- ura,
- nemulțumirea,
- răzbunarea,
- negativitatea față de semenii lor.

Cum se face că în mai toate epocile istoriei au existat oameni agresivi este cumva un mare semn de întrebare al istoriei. Aceasta fiindcă deși moral mai toată lumea știe că agresivitatea nu este bună în plan practic mai toți au voit să fie agresivi. Agresivitatea trebuie să știm că atunci când apare are mai multe consecințe de natură spirituală dintre care cea mai importantă este ruperea contactului cu voia lui Dumnezeu Tatăl. Aceasta fiindcă este bine să știm că un om agresiv nu poate să fie în același timp în legătură cu Dumnezeu Tatăl. Ceea ce ne spune agresivitatea în semenii noștri este că ei au ajuns la o răceală a legăturii lor cu Dumnezeu Tatăl. Iată ce spunea în acest sens gânditorul italian Paul Ferrini: “ori de câte ori trăiești o experiență de dizarmonie interioară sau de agresivitate exterioară, știi că ai pierdut contactul cu Voia Divină. Știi că este momentul să te oprești, să respiri și să te recentrezi. Este momentul să renunți la conceptele și dorințele tale personale și să te rogi pentru binele tuturor celor implicați.”³⁰

Prin urmare agresivitatea înseamnă o răcire a relației noastre:

- cu Dumnezeu Tatăl,
- dar și cu semenii din jurul nostru.

De ce? Fiindcă este bine să știm că omul agresiv nu mai caută:

- să facă voia lui Dumnezeu Tatăl,

²⁹Constantin Romanescu în ziarul Lumina, *intervi*u (10 ianuarie 2009).

³⁰Paul Ferrini, *Linieștea inimii*(Editura For You, 2001).

- să asculte de Dumnezeu Tatăl,
- să urmeze lui Dumnezeu Tatăl,
- să fie pe placul lui Dumnezeu Tatăl.

Fiindcă este creatorul și Tatăl nostru este bine să știm că una dintre primele noastre datorii este de a fi pe placul lui Dumnezeu Tatăl. De ce? Fiindcă El este Cel mai important. Domnul Iisus Hristos a fost cât se poate de concludent în acest sens când a spus: “cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine.” (Matei 10, 29). Este evident că trebuie să fim unii care să ne raportăm la Dumnezeu Tatăl în primul rând și mai apoi la semenii noștri. Aceasta fiindcă numai așa vom ajunge să trăim:

- în armonie,
- în pace sufletească,
- în înțelegere,
- în acceptarea în iubire a semenilor,
- în acord,
- și în consens cu toți cei din jur.

Prin urmare este bine să știm că agresivitatea are metodă de manifestare socială. Aceasta fiindcă sunt mai multe crize sociale care ajung să se manifeste prin agresivitate.³¹

Iată că am ajuns la ceea ce am putea denumi ca un punct nevralgic al cărții noastre. Aceasta fiindcă am ajuns să vorbim de agresiunea în sens social. Sunt mai multe forme prin care agresiunea socială ajunge să se manifeste:

- marșuri de protest,
- mitinguri politice,
- demonstrații,
- revoluții,
- revolte,
- răscoale,
- mișcări de protest etc.

Toate acestea trebuie să știm că au în ele sau mai bine spus conțin în ele agresivitate. Este bine să știm că de multe ori agresivitatea lor este una care este cât se poate de justificată. Totuși este o agresivitate socială pe care trebuie să o avem în vedere. Omul nemulțumit de condițiile de viață ajunge să se trezească și să își ceară drepturile. Una este a își cere drepturile în mod pașnic și alta este a își cere drepturile în mod agresiv. Ei bine ceea ce trebuie să știm este că mai toată lumea ajunge să își ceară drepturile în mod agresiv. Aceasta fiindcă după cum am spus în situații excepționale oamenii cred că trebuie să răspundă prin acte excepționale. Nu este nimic rău cu protesta pentru a ne cere drepturile dar este rău dacă noi facem acest lucru în mod agresiv. Trebuie să știm care este diferența dintre:

- fi pașnic,
- a fi agresiv,

Aceasta fiindcă aceste două noțiuni nu sunt identice și nu pot să fie acceptate ca fiind sinonime. Este adevărat că ei care ajung să ne calce peste drepturile noastre fac acest lucru în mod agresiv dar trebuie să știm că agresivitatea și din partea noastră nu este în nici un fel om soluție. Așa se face că mai multe proteste sociale se termină în:

- violență,
- agresiune,
- bătaie,
- lupte,
- distrugerii materiale,
- rebeliune etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care evident că ne fac să fim unii care să nu mai știm pe ce lumea ne aflăm. Aceasta fiindcă agresivitatea după cum am spus printre multe lucruri rele care le aduce asupra noastră aduce și ruperea comuniunii cu Dumnezeu Tatăl.³²

³¹Russell G. Geen, Edward D. Donnerstein, *Human Aggression: Theory, Research, and Implications for Social Policy* (Academic Press, 1998).

³²Comuniunea cu Dumnezeu Tatăl este un lucru care are loc în anumite condiții:

- pace,

Agresivitatea socială este un lucru pe care trebuie să îl avem în vedere mai ales în zilele noastre când sunt mai mulți:

- sociologi,
- analiști sociali,
- asistenți sociali

și mulți alții care ajung să studieze cu mare amănunt modalitățile prin care se manifestă omul în viața lui socială. Este bine să știm că viața socială nu poate să funcționeze normal dacă omul nu ajunge să fie unul care să fie dominat de sentimente pozitive. Ei bine este foarte adevărat că aceste sentimente pozitive nu pot să coexiste cu agresivitatea care după cum am spus este un sentiment negativ. Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Doina Postolachi: "e nevoie să lupți pentru iubire câteodată. Ea nu întotdeauna vine de-a gata. Când o iubire vine de-a gata, se duce de-a valma. Nu întotdeauna, dar așa este. De obicei, ca să dureze, orice lucru are nevoie de o temelie. Iar pentru asta, e nevoie de efort. Conștient și asumat. Acest efort e ceea ce numim noi "luptă". Nu prin agresivitate. Ci doar persistență. Dar una înțeleaptă și delicată. Determinare și încredere. Totodată, multă tandrețe, pentru că trebuie să câștigi iubirea cuiva. Nu o bătaie."³³

Ceea ce putem să înțelegem din afirmație de mai sus este că există două categorii de luptă pentru iubire:

- o luptă agresivă,
- o luptă pacificatoare și care nu este agresivă.

Nu este nici o problemă dacă ajungem să ne luptăm cu cei din jur în mod constant și mai ales nu este nici o problemă dacă ajungem să ne luptăm pentru:

- ceea ce este frumos,
- pentru iubire,
- pentru bine,
- pentru dreptate,
- pentru adevăr,
- pentru libertate etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care evident că sunt cât se poate de bune și trebuie să știm că ele sunt cele care ajung să ne facă să vedem realitatea și faptul că avem multe lucruri de realizat în plan social. Trebuie să știm oameni care să ne dăm seama că vom ajunge să câștigăm în lupta cu cei care ne nedreptățesc numai dacă facem acest lucru fără să fim agresivi. Aceasta înseamnă să protestăm în mod pașnic. Există posibilitatea de multe ori ca cei mai mari decât noi să fi făcut vrea greșală și să ne fi lezat drepturile. Ei bine dacă vom ajunge să protestăm în mod pașnic eventual ne vom recupera drepturile. Ceea ce trebuie să știm este că există în plan social două feluri de agresivitate:

- agresivitatea ocazională,
- agresivitate persistentă.

Care este diferența dintre ele? Ei bine sunt și unii care ajung să fie agresivi numai temporar fără ca agresivitatea să fie ceva care să îi definească. La fel de bine trebuie să știm că există și tipuri de agresivitate pronunțată sau ceea ce am denumit ca agresivitate persistentă. Acești oameni sunt marii nemulțumiți din societățile noastre. Ei sunt genul de oameni care sunt veșnic nemulțumiți și veșnic au ceva de obiectat față de cei din jur.³⁴

-
- înțelegere,
 - armonie,
 - acceptarea celui de lângă tine,
 - iubire,
 - frățietate,
 - simțul comunității etc.

Ei bine când omul este agresiv trebuie să știm că el nu mai are nici un fel de fond generic necesar pentru a fi în comuniune cu Dumnezeu Tatăl. Dacă nu mai este comuniunea cu Dumnezeu Tatăl puțin probabil că va mai fi comuniune și cu semenii din jur.

³³Doina Postolachi, *Maestri din cotidian* (Cluj Napoca, 2015).

³⁴Agresivitatea persistentă este un fel de demonism. De ce? Fiindcă omul care este agresiv în mod persistent este unul care trebuie să știm că este cât se poate de problematic. Este problematic fiindcă el este unul care nu este niciodată mulțumit. Imediat ce un set de nemulțumiri a fost finalizat ei bine el va veni cu noi mulțumiri și va ajunge să protesteze din noi. Protestul trebuie să știm că poate să fie unul negativ dacă el este făcut fără de motivații serioase. Trebuie să avem lucrurile cât se poate de bine definite și să ne dăm seama că avem toate motivele să fim precauți cu protestul. Aceasta fiindcă orice formă de protest este una care poate foarte ușor să ajungă să se manifeste în mod negativ. Iată de ce trebuie să fim cât se poate de atenți cu agresivitatea în plan social. Aceasta fiindcă sunt regiuni cum este Orientul Mijlociu, în care agresivitatea este un lucru obișnuit.

În plan social trebuie să știm că agresivitatea ajunge să se manifeste în mai multe domenii:

- economie,
- politică,
- cultură,
- civilizație,
- sport.³⁵

Este de la sine înțeles că trebuie să știm care sunt limitele dintre agresivitate și pacifism. Aceasta fiindcă după cum se poate vedea agresivitatea este limita ultimă dintre război și pace. Mai în toate războaiele care au existat s-a putut să se vadă un fel de agresivitate mai înainte de război. Aceasta fiindcă este bine să știm că există o gradație de manifestare a agresivității. Aceasta fiindcă:

1. Mai întâi oamenii sunt agresivi unii cu alți,
2. După care ajung la război.

Trebuie să știm că agresivitatea socială este în plan psihologic un defect. Este un defect fiindcă cel care este agresiv este un om care nu are o scară a valorilor morale foarte bine pusă la punct. Nu câștigi nimic dacă arăți un comportament agresiv cu cei din jur. Aceasta fiindcă trebuie să știm că omul agresiv este un om care nu prea știe că mult mai mult poate să realizeze cu:

- pacea,
- acordul,
- înțelegerea,
- prin discuții,
- prin dialog.

Se spune că filosoful cinic Diogene discuta cu ucenicii lui.

- Ei bine azi voi discuta cu voi o temă de mare actualitate.
- Ce anume?
- Vom discuta de o mare dilemă a omului.
- Ce dilemă?
- Este mai bine să suferi răul sau să faci și tu rău?
- A nici nu se pune problema așa.
- De ce?
- Fiindcă toată lumea știe că dacă îți face cineva rău și tu ai dreptul să îi faci rău.
- Chiar așa?
- Da, cum să nu.
- E bine eu am mari îndoieli în acest sens.
- De ce?
- Din cauza unui lucru care este evident prin sine.
- Ce lucru?
- Un lucru foarte simplu.
- Te ascultăm
- Dacă eu fac rău celui care îmi face mie rău cu ce sunt mai bun ca el?
- Cum adică?
- Păi cum am spus, trebuie să existe o diferență dintre mine și cel care îmi face răul.
- Asta este evident.
- Deci vedeți că am dreptate?
- Nu aveți dreptate.
- Când cineva îți face răul ai dreptul să te aperi.
- Nu despre asta este vorba.
- Dar despre ce?
- Că nu este bine să răspunzi răului cu rău.
- Știm asta.
- Știți dar nu înțelegeți.
- Mai spuneți-ne încă odată.
- Când cineva îți face rău de multe ori el vrea să te aducă la nivelul lui nu?

³⁵Gordon W. Russell, *Aggression in the sports world: a social psychological perspective* (Oxford, 2008).

- Așa este.
- Ei bine dacă tu nu îi faci rău ca răspuns nu vei ajunge să te pogori la nivelul lui.
- Da lucrurile cam așa sunt.

Un ucenic de al lui Diogene a voit să vadă dacă maestrul lui face numai teorie sau chiar și trăiește ceea ce vorbește așa că l-a scuipat pe Diogene. Ei bine ca răspuns Diogene nu i-a făcut nimic rău ci numai i-a spus:

- Nu sunt supărat pentru ceea ce ai făcut, totuși mă îndoiesc, dacă alții nu s-ar supăra pentru astfel de fapte?³⁶

Întâmplarea de mai sus este un lucru pe care îl avem din antichitatea păgână dar este bine să știm că se potrivește și pentru zilele noastre. Aceasta fiindcă ea ne spune că sunt oameni agresivi care ajung să ne provoace și să ne facă să fim unii care să fim la fel cu ei: agresivi. Ei bine ceea ce știm este că primul impuls pe care îl simțim când cineva este agresiv cu noi este să răspundem și noi tot prin agresivitate. Aceasta ar fi o soluție cât se poate de facilă și de nepotrivită. Trebuie să știm oamenii care să dăm dovadă că știm:

- să ne stăpânim,
- să ne autocontrolăm,
- să nu dăm curs la reacțiile primare în noi,
- să avem timp să punem rațiunea în funcțiune,
- să ne demonstrăm că ne putem autodepăși etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care ne fac să privim agresiunea în perspectivă sau mai bine spus în sens obiectiv. Dacă vom face așa ne vom da seama la fel ca filosoful cinic Diogene că nu trebuie să răspundem la agresiune cu agresiune.³⁷

Ceea ce este cel mai trist este că sunt din ce în ce mai mulți oameni în zilele noastre care au devenit adepții agresivității sociale. Aceasta fiindcă ei consideră că:

- numai așa vor fi ascultați,
- numai așa li se va face dreptate,
- numai așa vor ieși din gloată,
- numai așa vor ajunge să fie luați în considerare.

Ei bine lucrurile sunt așa numai la prima impresie. Este bine să știm că acolo unde oamenii.

- sunt de bine credință
- și își fac meseria

cum se cuvine, ei bine lucrurile ajung să fie mult mai simple decât par. Aceasta fiindcă nu trebuie să avem nici o îndoială: nu avem nimic de câștigat de pe urma agresivității. Cei mai mulți ajung să fie agresivi din disperare. Sunt oameni care trebuie să știm că au toate motivele să fie disperați fiindcă ei sunt unii care sunt oprimați. Ei bine pentru a se răzbuna ei recurg la agresivitate. Ceea ce este bine să știe este că aceasta nu este o cea mai bună soluție la problemă. Nu este cea mai bună soluție fiindcă sunt din ce în ce mai mulți care cred că legea talionului este una care este încă valabilă: ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Trebuie să știm că suntem oameni care trăim în epoca Noului Testament în care legea iubirii este una care trebuie să domine lumea noastră. Gânditorul român Marius Simion spunea cât se poate de bine și de frumos: "Dacă există și cea mai mică urmă de îndoială, ea va ieși la suprafață cel mai adesea prin supărare, furie și uneori și agresivitate care vor acționa ca un mecanism de apărare. Fă doi pași înapoi și, înainte de a reacționa sub semnul impulsivității aruncând vina pe celălalt, privește spre propriile îndoieli. S-ar putea ca astfel să eviți o groază de certuri."

Din aceasta trebuie să înțelegem că atunci când simțim:

- impulsurile
- și germenii agresivității

în noi trebuie să avem puterea să ne:

- distanțăm de propriile simțăminte,
- să privim lucrurile obiectiv,
- să vedem totul în perspectivă creștină,
- să ne ridicăm mai multe semne de întrebare,
- să vedem dacă chiar se merită să fim unii care să recurgem la agresivitate.³⁸

³⁶Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

³⁷Ray Braithwaite, *Managing aggression* (Routledge, 2001).

³⁸Carolyn Zahn-Waxler, E. Mark Cummings, Ronald J. Iannotti, *Altruism and Aggression: Social and Biological Origins*, (Cambridge, 1991).

Toate aceste lucruri sunt unele pe care trebuie să le facem fiindcă după cum am spus limita dintre:

- agresivitate
- și mânie

este foarte mică. Oamenii sunt cât se poate de mult dispuși la mânie fără să știe că ea ajunge să se manifeste și prin agresivitate. Trebuie să fim persoane care să ne dăm seama că nu avem nici un fel de șansă să fim creștin ortodocși adevărați dacă ajungem să dăm curs agresivității din sufletul nostru. De ce? Fiindcă în nici un fel agresivitatea nu este o soluție la problemele pe care le avem. Ea este numai o soluție:

- de moment,
- în aparență bună,
- una care ne subiectivizează trăirile,
- care ne face să nu vedem lucrurile în perspectivă,
- care ne face mai multe probleme,
- care ne separă de Hristos.

Sunt unii care ar putea să spună că în sine agresivitatea este un lucru bun fiindcă ea de fapt a fost practică și de Domnul Iisus Hristos. Nu a fost Hristos cel care S-a manifestat agresiv cu vânzătorii din templu? Sunt unii care ar fi tentați să creadă că Hristos de fapt a practicat agresivitatea. Ei bine ceea ce uită ei este că Hristos a voi să ofere un exemplu de dreptate: cei care făceau comerț în templu erau persoane necinstite care nu doreau să îl slujească pe Dumnezeu Tatăl ci mai mult urmăreau să se îmbogățească. Este cu adevărat un lucru real că sunt mulți care practică comerțul religios și ajung să se îmbogățească de pe urma lui. Prin urmare faptul că Hristos a răsturnat mesele vânzătorilor din templu nu este un act de agresivitate ci unul de dreptate. Nu trebuie să confundăm aceste noțiuni fiindcă ele nu sunt identice.³⁹

Că am ajuns să trăim timpuri în care se simtă multă:

- tensiune socială,
- frustrare socială,
- neliniște socială,
- nemulțumire socială

nu este nici o îndoială. Aceasta fiindcă oamenii sunt unii care sunt din ce în ce mai pretențioși. Adevărul este că:

- așteptăm mult de la cei din jur
- și nu avem nici un fel de așteptare de la noi înșine.

Iată că am ajuns la rădăcina problemei agresivității sociale. Suntem oamenii care suntem cât se poate de conștienți că trebuie să i se ofere fără ca noi să ajungem să oferim celor din jur. Iată de ce este bine să știm că trebuie să fim unii care:

- să fim ancorați în realitate,
- să fim atașați de viață așa cum este ea,
- să nu avem așteptări ieșite din comun de la societatea noastră,
- să fim oameni care să fim realiști cu cei din jurul nostru.

Este evident că sunt mai multe lucruri prin care ajunge să suprimăm instinctul de ostilitate pe care cu toții îl avem. Aceasta numai dacă voim acest lucru. Iată ce spunea gânditorul James Connolly: “ar fi bine să ne dăm seama discuția despre *metodele umane de război, regulile de război civilizate* și alte astfel de omagii la sentimentele mai fine ale rasei sunt cu toate ipocrize și nereale și sunt intenționate numai pentru cei fricoși. Nu există metode de înmormântare ale războiului și nu există un fel de război civilizat; toate formele de război sunt necivilizate sunt inumane, sunt barbarie; și orice sunet al războiului este un sunet al înmormântării progresului umanității... orice iubitor al umanității nu poate vedea decât cu oroare distrugerea vieții umane prin război. Totuși, acesta este războiul: război care este aclamat de toți neisprăviții, război pentru care toate speranțele umanității sunt sacrificate, război pentru care o masă nebună de oameni care conduc vor face o lume nebună în cele din urmă.” Este prin urmare evident că: culmea ostilității este războiul. Sunt din ce în ce mai mulți care:

- sunt adepții războiului,
- susțin războiul,
- cred că războiul este soluție la mai multe probleme,

³⁹Joseph P. Forgas, Arie W. Kruglanski, Kipling D Williams, *The Psychology of Social Conflict and Aggression* (Psychology Press, 2011).

- își pun mai toate speranțele în război.⁴⁰

Ceea ce este cel mai bine să știm este că agresivitatea este un lucru care ajunge să se instaleze în noi prin mai multe forme care sunt de cele mai multe ori inconștiente. Ajungem să ne manifestăm agresivitatea fiindcă trăim într-un mediu al agresivității. Unii ar fi cât se poate de dispuși să creadă că de fapt nu există atât de multă agresivitate în lumea noastră. Este destul să urmărim un buletin de știri și vom vedea că sunt de fapt mai multe lucruri care certifică faptul că agresivitatea este o realitate activă în lumea noastră:

- violență,
- viol,
- bătaie,
- ostilitate,
- conflict,
- neînțelegere,
- abuz,
- distrugere.

Ei bine toate aceste lucruri sunt unele care nu pot să fie trecute cu vederea și ele sunt unele care ajung să ne afecteze pe toți dintre noi. Sunt și trusturi media care adevărul este că nu fac decât să popularizeze agresivitatea și ostilitatea.⁴¹

Sunt o umanitate care trebuie să știm că ne ducem viața socială între doi poli opuși:

- agresivitatea,
- și blândețea.

Aceasta fiindcă la un moment dat al vieții noastre cu toții suntem puși să facem o alegere dintre acești doi poli și trebuie să fim unii care să ajungem să fim destul de deciși cu privire la care sunt opțiunile noastre. Cei mai mulți sunt cei care susțin că au ales blândețea dar evident că:

- faptele lor,
- acțiunile lor,
- intențiile lor,
- modul lor de a fi

ajunge să îi trădeze. Nu este suficient să avem un fel de adeziune nominală la blândețe ci trebuie să știm că ea trebuie să fie una actuală adică să se manifeste prin fapte. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Erick Pevernagie: “când o furtună agresivitate ajunge să ne perturbe și ne face să cădem în genunchi, umbrela imaginației noastre ne poate proteja de această agresiune distructivă. Înseamnă a oferi un adăpost și a ne învăța să ne cucerim pe noi înșine, a ne antrena rezistența noastră, a ne face să strângem din dinți. Ar fi bine dacă am învăța virtutea răbdării și a rezistenței din moment ce viața noastră constă atât din *patimă* cât și din *răbdare*.”

Este evident că este posibil ca demonii agresivității:

- să ne dea târcoale,
- să caute să ne convingă,
- să vrea să ne treacă de partea lor,
- să ne facă adepții lor,
- să ne atragă la ei,
- să ne seducă etc.

Toate acestea fiindcă în acest interval limitat de viață este bine să știm că demonii sunt unii care sunt la muncă și ei vor să facă să ne corupă. Demonii:

1. se bucură când pot corupe la agresivitate,
2. se întristează când nu pot corupe.

⁴⁰Există în acest sens o profundă legătură dintre război și agresivitate pe care mai toată lumea o vede. De fapt orice război ajunge să se bazeze pe agresivitate fiindcă ea este una care ne face să fim cât se poate de familiari cu războiul. Totuși, trebuie să știm că războiul și agresivitatea nu sunt noțiuni identice chiar dacă ele se presupun una pe alta. De ce? Fiindcă trebuie să știm că nu toate formele de agresivitate ajung să se termine în război. Sunt mai multe alte forme de agresivitate care ajung să se stingă de la sine. Trebuie să fim unii care să ne dăm seama că războiul este un lucru care ajunge:

- să ofere ceea ce este mai rău din noi,
- să ne dezumanizeze,
- să ne ducă în spre viața instintelor,
- să ne destabilizeze.

⁴¹Barbara Krahe, *The Social Psychology of Aggression* (Social Psychology (Psychology Press, 2001).

Aceasta fiindcă atunci când nu reușesc să corupă la agresivitate ei bine ei au pierdut un suflet.⁴²

Agresivitatea trebuie să știm că în sens social este:

- un minus de viață,
- o degradare a vieții,
- o răstălmăcire a vieții,
- o înțelegere eronată a vieții.

De ce? Fiindcă trebuie să știm că nu sunt mai multe moduri bune de a ne duce viața. Iisus ne-a pus că în această lume există de fapt numai două căi:

1. O cale largă a pierzaniei,
2. O cale îngustă a mântuirii.

Este evident că trebuie să știm că ajungem să fim unii care să ne dăm seama că viața duhovnicească este una care nu poate include în sine agresivitatea. În nici un fel nu se poate vorbi de un fel de echivalent dintre viața duhovnicească și agresivitate. Aceasta fiindcă trebuie să știm că nu avem nici un fel de raportare creștin ortodoxă la agresivitate. Agresivitatea după cum am spus ajunge să ne strice viața și sufletul.⁴³

Ceea ce se poate vedea este că sunt mulți care de fapt se auto-amăgesc. Se auto-amăgesc fiindcă sunt unii care susțin că de fapt ei sunt oameni ai blândeții. Sunt oameni care după cum am spus:

- au pierdut contactul cu realitatea,
- nu mai știu ce pe lume trăiesc,
- nu mai au un raport sănătos cu cei din jur,
- nu mai văd lucrurile drept.

Ei bine trebuie să știm că astfel de persoane sunt unele care ajung să nu mai știe care este realitatea și ajung să trăiască într-o minciună. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Stefan Molineux: “cu cât este mai mare diferența dintre percepția de sine și realitatea, cu atât mai multă agresiune se va dezlănțui asupra celor care arată spre discrepanță.” Ce voim să spunem cu aceasta? Dacă este un om agresiv și noi:

- încercăm să îi spunem aceasta,
- voim să îl facem conștienți de aceasta,
- voim să îl trezim la realitate,
- îi voim binele

ei bine adevărul este că el va ajunge să fie ostil cu noi. De ce? Fiindcă mai toți cei agresivi sunt unii care trebuie să știm că:

- trăiesc într-o realitate paralelă,
- sunt înșelași,
- sau se auto-înșală.

Sunt foarte rare cazurile de persoane care sunt agresive și recunosc acest lucru. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama mai toți își găsesc:

- scuze,
- circumstanțe atenuante,
- motive întemeiate,
- scutiri

asupra faptului de ce sunt agresivi.⁴⁴

⁴²Este bine să știm că în sens creștin ortodox un om agresiv este un suflet pierdut. De ce? Fiindcă sunt din ce în ce mai mulți care ajung să creadă că agresivitatea este un mod de a fi și e trebuie să fie unii care să ajungă:

- să se impună,
- să își facă simțită prezența,
- să se manifeste,
- să un mod de viață

din agresivitate. Trebuie să fim oameni care să ne dăm seama că trebuie să fim unii care să ne bazăm viața pe blândețe. De ce? Fiindcă după cum am spus Fiul lui Dumnezeu, Domnul Iisus Hristos este Unul care a certificat că viața în blândețe este adevăratul mod de viață. După cum am spus în rândurile de mai sus Domnul Iisus Hristos ne-a îndemnat să învățăm de la El ce este blândețea fiindcă El este blând.

⁴³Pierre Karl, *Aggression: Biological, Developmental, and Social Perspectives* (Springer US, 1997).

⁴⁴Omul agresiv prin urmare trebuie să fie tratat cu mult tact și multă atenție. Aceasta fiindcă numai așa vom ajunge să îl facem să își dea seama că greșește și este bine să ajungă la realitate. Trebuie să vedem lucrurile în perspectivă și să ne dăm seama că numai așa vom ajunge să fim unii care să ne vedem deficiențele. Ei bine omul agresiv când i se spune că:

Premiza de bază acestei cărți este că u toții ajungem să trăim în societate și cu toții ajungem să fim:

- influențați de societate,
- schimbați de societate,
- modificați de societate,
- implicați în societate,
- schimbați de societate.

Aceasta fiindcă este bine să știm că viața în societate este un lucru care lasă urme asupra noastră. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Stanley Milgram: “orice persoană posedă conștiință care mai mult sau mai puțin slujește să stopeze cursul nestingherit de impulsuri distructive față de restul. Dar când persoana ajunge să își amestece eul într-o structură organizată, o nouă creatură ajunge să înlocuiască omul autonom, ce nu este perturbat de limitările moralității individuale, eliberat de orice inhibiție omenească și care ține cont numai de sancțiunile autorității.” Este evident că trebuie să fim unii care să fim cât se poate de atenți cu efectele pe care societatea le poate avea asupra noastră fiindcă este posibil ca ele să se termine în agresivitate.⁴⁵

Despre regele Kasimir II al Poloniei se spune că mai înainte de a ajunge rege îi plăcea să joace cărți în cluburi. El juca de obicei cu un nobil pe nume Ioan Konarius.

- Și crezi că vom câștiga azi ceva bani? Spuse Ioan Konarius.
- Sper că da.
- Ce zi faci o partidă de poker cu mine?
- Cu tine?
- Da. Ți este frică de provocare?
- Nu, nu îmi este.
- Bine deci accepți?
- Da accept.

Kasimir și Ioan Konarius au început să joace cărți. Au tot jucat cărți până s-a făcut noapte.

- Poate ar fi bine să plecăm a spus Kasimir.
- Nu încă.
- Este noapte.
- Încă o partidă și plecăm.
- Bine cum vrei tu.

Fiindcă Kasimir era plictisit a pariat toți banii pe ultimul joc.

- Ești sigur că vrei să faci asta? L-a întrebat Ioan Konarius.
- Da sunt sigur.
- Să nu îți pară rău mia târziu.
- Nu o să îmi pară rău.

Jocul a fost făcut și Kasimir a câștigat.

- Nu, nu se poate aceasta, a spus Ioan Konarius.
- Ai pierdut.
- Nesimțitu-le!
- Hei atenți la ce vorbești.
- Canale ce ești, a spus Ioan Konarius dându-i o palmă ui Kasimir.

Kasimis nu a ripostat ci a împins toți banii lui Ioan Konarius.

- Ce faci netotule?
- Ia banii!
- De ce?
- Tu crezi că valoarea mea stă în bani?

-
- este agresiv,
 - că nu face bine ceea ce face,
 - că ar fi bine să se schimbe,
 - că trebuie să vadă lucrurile diferit,
 - că trebuie să țină cont de opiniile celor din jur

Ei bine ajunge să intre într-o stare de negație. El se vede pe sine ca fiind bun și sincer și sunt cei din jur care sunt problema. Iată de ce trebuie să fim unii care să vedem lucrurile așa cum sunt ele și să nu ne amăgim.

⁴⁵Edward I Donnerstein; Russell G Geen, *Human aggression: theories, research, and implications for social policy*(Academic Press, 1998).

- Ești un prost și un nesimțit.

Din noi Kasimis nu a răspuns nimic. Întâmplarea a fost văzută de mai multă lume fiindcă suma de bani din joc era destul de mare. Întâmplarea a ajuns la urechile boierilor din Polonia.

- Ați auzit de ce a făcut Kasimir?

- Da. Ce este cu aceasta?

- Mi se pare că acest om nu este contaminat de gustul banilor.

- Așa se pare.

- Eu cred că el este regele de care avem nevoie.

- Dar la tron este fratele său.

- Și ce este cu asta?

- Vrei să spui că este bine să îl detronăm pe el și să îl înlocuim cu fratele lui?

- Da, este cea mai bună alegere.

- Ești sigur de asta?

- Foarte sigur.

Boierii Poloniei au venit la Kasimir.

- Bună ziua Kasimir.

- Bună ziua.

- Ce faci?

- Bine. Dar de ce sunteți prezenți în număr așa mare?

- Fiindcă am venit la tine cu o propunere.

- Ce propunere?

- Nu vrei să fi regele Poloniei?

- Regele Poloniei?

- Da, regele Poloniei.

- Și ce va fi cu fratele meu?

- Va abdica.

- Bine. De ce nu?

- Vai nici nu știi cât de bucurăm.

- De ce?

- Fiindcă ai acceptat.

- Cine ar refuza să devină rege nu?

- Asta așa este.

- Dar am să vă întreb și eu un lucru.

- Ce anume?

- Ce va determinat să mă alegeți pe mine?

- Modul în care te-ai purtat la jocul de cărți cu Ioan Konarius.

- A și mai concret?

- Ne-am dat seama că ai două lucruri esențiale ce sunt necesare pentru un rege?

- Care anume?

- Nu ai agresivitate fiindcă nu te-ai răzbunat pe Ioan Konarius și nici nu ești stăpânit de setea de bani și averi.

- A bine.

La scurt timp Kasimir a fost făcut rege al Poloniei.⁴⁶

Avem aici o întâmplare din istorie care ne spune că cei care sunt blânzi și care nu cad pradă agresivității sunt unii care după cum spus Iisus vor ajunge să moștenească pământul (sau mai bine spus vor ajunge să conducă pe cei din jurul lor). Sunt mulți regi și președinți care susțin că ei se pot impune în fața populației numai prin agresivitate. Ei bine adevărul este că oamenii ajung să îi iubească pe cei care sunt blânzi. De ce? Fiindcă după cum se știe în probleme de stat agresivitatea mai totdeauna ajunge să se termine în:

- violență

- și în război.

⁴⁶Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

Trebuie să fim cât se poate de atenți cu modul cum ajungem să trăim agresivitatea în zilele noastre când sunt mulți oameni care consideră că trebuie să fie unii care să se lase duși de val.⁴⁷

Sunt unii care susțin că din moment ce avem în noi ca oameni o parte animală trebuie să dăm curs la tot ceea ce este animalic în noi. Ei bine trebuie să știm că o astfel de gândire este eronată și nu trebuie să fie crezută. Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Carmine Savastano: “cred că oamenii greșesc când confundă ignoranța din animale cu inocența. Un tigru nu știe să folosească arme dar acest lucru nu înseamnă că dacă ar avea cunoștințele necesare nu ar face-o.” Prin urmare este bine să știm că dacă vom ajunge să fim deplin și în întregime animalici vom ajunge să ne facă să fim unii care să trăim viața numai la nivel:

- de instinct,
- animalic,
- primitiv,
- necivilizat,
- fără conștiința morală.

Aceasta fiindcă trebuie să știm că a duce o viață animalică este o viață care nu mai are cu sine:

- societatea,
- moralitatea.

Aceasta fiindcă animalele nu au nici societate și nici moralitate. Este bine să știm că agresivitatea socială este o rană deschisă în societatea noastră de azi. Aceste rânduri s-au voit să fie mai mult un reper în acest sens.⁴⁸

CAPITOLUL 3

AGRESIVITATEA ÎN PLAN PSIHOLOGIC

Sunt unii care poate ar găsi puțin deplasat faptul de a ajunge să fim interesați de care sunt implicațiile agresivității în plan psihologic. Aceasta fiindcă sunt mai mulți care sunt destul de refractari față de:

- psihologie,
- suflet,
- psihanaliză,
- terapie.

Totuși creștinismul ortodox și nu numai el ci la fel de bine psihologia sunt unele care ne spun că:

- după cum omul a ajuns să se contamineze de agresivitate,
- la fel de bine se poate vindeca de agresivitate.

De ce? Fiindcă trebuie să știm că există mai multe remedii psihologice pentru cei care sunt contaminați cu agresivitatea. Trebuie să știm că aceste remedii sunt unele care ne fac să fim cât se poate de:

- eficienți,
- operativi,
- efectivi,
- influenți

în ceea ce privește agresivitatea. Unul dintre primii pași pe care ne spun psihologii că trebuie să îl facem atunci când am ajuns să fim contaminați de agresivitate este:

- să devenim conștienți de faptul că suntem agresivi,
- să ne dăm seama de starea în care ne aflăm.

Ceea ce este cel mai trist este că sunt din ce în ce mai puțini cei care își dau seama de starea în care se află și pentru aceasta:

⁴⁷A merge cu valul este din nefericire în zilele noastre:

- o filosofie de viață,
- un mod de a fi,
- o alternativă universală,
- ceea ce este cel mai firesc.

Omul care se lasă dus de val este un om care după cum putem să ne dăm seama ajunge să nu mai țină cont de ceea ce simte el și de ceea ce este și există în sufletul lui. De ce? Fiindcă el ajunge să fie dominat numai de ceea ce vor alții fără să își mai ridice semne de întrebare dacă ceea ce vrea el este luat în considerare. Trebuie să fim unii care să ne dăm seama că trebuie să fim unii care să ne cunoaștem pe noi înșine și să ne dăm seama că a merge cu valul nu este un lucru potrivit pentru noi.

⁴⁸James R. Averill, *Anger and aggression: an essay on emotion* (New York, 1982).

- vindecarea este imposibilă,
- vindecarea nu are cum să vină,
- vindecarea nu poate veni imediat.

Prin urmare trebuie să fim conștienți că

- agresivitatea este o realitate,
- și nu este o ficțiune.⁴⁹

Agresivitatea prin urmare este un lucru care trebuie să știm că prezintă cu sine mai multe simptome:

- mânie,
- nervi,
- predispoziția spre ceartă,
- delectarea în sfadă,
- o stare de nemulțumire cu calmul,
- un simț al angoasei etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care ne fac să ne dăm seama că am ajuns să fim agresivi. Sunt mulți oameni agresivi care nu sunt conștienți de agresivitatea lor. Ei bine acești oameni trebuie să fie treziți la realitate și să fie făcuți conștienți că nu au nimic de câștigat de pe urma agresivității. După cum am spus agresivitatea este una care ajunge să creeze în noi un fel de:

- gol psihologic,
- gol existențial.

Aceasta fiindcă noi ajungem să fim dominați de impulsuri negative și nu mai suntem unii care să vedem lucrurile așa cum sunt ele. Agresivitatea este una care hiperbolizează:

- conflictul,
- cearta,
- intrigă,
- discordia,
- neînțelegerea.⁵⁰

Sunt mai medici care au studiat mai bine modul în care are loc agresiune ași ei au putut să concluzioneze că agresiunea este un lucru care se manifestă pe sine printr-o substanță denumită testosteronă. Iată ce spune în acest sens Robert M. Sapolsky: “testosterona are mult mai puțin de a face cu agresiunea decât am crede. La scară normală diferențele individuale de testosteronă nu pot prezice cine va fi agresiv. Mai mult, cu cât mai mult un organism va fi mai agresiv, cu atât mai puțină testosteronă va mai fi necesară pentru și mai multă agresiune. Când testosterona are un rol este mai mult unul de facilitare - testosterona nu *inventează* agresiunea. Ea este una care ne face mai atenți la ceea ce declanșează agresiunea. La fel de bine nivele de testosteronă mențin agresiunea numai când statutul ei este provocat. În cele din urmă și ceea ce este crucial este că testosterona în timp ce este provocată nu mărește în mod necesar agresiunea; crește doar ceea ce nu ajunge să o afecteze pe ea. Într-o lume în care oamenii au ajuns să premieze pe cei care se comportă cel mai bine, testosterona ar fi cel mai pro-social dintre hormoni.”⁵¹

Ceea ce am voit să evidențiem prin citatul de mai sus este că sunt mai mulți care sunt cât se poate de inconștienți că agresivitatea:

- influențează biologia omului,
- sunt mai mulți hormoni ai organismului care sunt afectați,
- slăbește organismul,
- ne face mai vulnerabili la boli.

⁴⁹Cei mai mulți care sunt contaminați de agresivitate sunt unii care nu vor să recunoască acest lucru și evident că sunt într-o stare de:

- negație,
- de contestate.

Ei bine trebuie să știm că sunt mai multe simptome care ne fac să vedem că suntem contaminați cu agresivitatea și să ajungem să ne debarasăm de ea. Asupra acestor simptome vom insista mai mult în rândurile care vor urma. Trebuie să nu avem nici o îndoială că agresivitatea este o realitate și ea poate ajunge să ne afecteze și pe noi. Ne afectează și pentru aceasta se ajunge la un fel de stare de negație a agresivității. Cu alte cuvinte agresivitatea poate exista numai în exteriorul nostru dar nu și în interiorul nostru.

⁵⁰Robert A. Baron, *Human aggression* (Springer, 1977).

⁵¹Robert M. Sapolsky, *Behave: The Biology of Humans at Our Best and Worst* (Penguin Press, 2017).

Acestea sunt numai câteva dintre lucrurile care ajung să ne afecteze și să ne facă să fim cât se poate de afectați de agresivitatea. Iată de ce trebuie să știm că în sens psihologic trebuie să ne:

- protejăm,
- să ne apărăm,
- să luăm măsuri de precauție,
- să nu ne lăsăm afectați

de agresivitate.

De ce? Fiindcă după cum am spus trebuie să ținem cont de sănătatea noastră sufletească. Trebuie să fim conștienți că numai așa vom ajunge să fim unii care să ajungem să nu mai fim deloc afectați de agresivitate. Viața psihologică este o viață cu mai multe complicații:

- psihice,
- nevrotice,
- sufletești,
- interne,
- antropologice.

Ei bine toate aceste lucruri sunt unele care trebuie să știm că sunt cât se poate de efective în noi dacă nu voim să ne protejăm viața psihologică. Trebuie să fim conștienți că nimeni nu ne poate proteja mai mult decât dac nu o facem noi. Trebuie să fim unii care să vedem lucrurile în profunzimea lor și să ajungem să ne vedem: ă

- limitele,
- sinele,
- propria persoană,
- propriile caracteristici,
- propriile simțăminte.
- propriile trăiri,
- propriile sentimente etc.

Toate aceste lucruri fiindcă trebuie să știm că este nevoie de noi să fim oameni care să vedem ceea ce este în interiorul nostru. Cei mai mulți dintre noi suntem interesați numai de ceea ce este în exteriorul nostru. Aceasta fiindcă după cum am spus sunt multe lucruri pe care evident că nu vom ajunge să le vedem dacă nu pătrundem în sufletul nostru.⁵²

Prin urmare este bine să știm că se poate vorbi de un ciclu al vindecării de agresivitate.

1. Să devenim conștienți că am devenit agresivi,
2. Să acceptăm acest fapt,
3. Să vorbim cu cei din jur despre problema noastră,
4. Să căutăm să ne schimbăm,
5. Să vorbim și cu alții care au fost în situația noastră,
6. Să căutăm ajutor de specialitate (psiholog, terapeut) dacă nu ne-am vindecat prin propriile noastre eforturi.

Ei bine vom ajunge să facem aceste lucruri dacă vom face mai multe încercări. Trebuie să știm că de agresivitatea:

- nu ne vindecăm dintr-o dată,
- după cum nu am ajuns să ne contaminăm de agresivitate dintr-o dată.

Este nevoie de un proces mai lung de vindecare care trebuie să știm că are nevoie de mai mult timp. Iată de ce vindecarea de agresivitate poate să fie un test de:

- răbdare,
- credință,
- perseverență,
- angajare a întregii personalități,
- colaborare cu terapeutul,
- exigență cu noi înșine.

⁵²Simoen Kraipoulos, *Sufletul meu, temnița mea* (București, 2009).

Realitatea este că mai toți dintre noi suntem unii care suntem extrem de comozi sau mai bine spus ne place să fim comozi. Ei bine când avem de a face cu agresivitatea din noi adevărul este că nu mai putem să fim în nici un fel comozi.⁵³

Prin urmare este evident că agresivitatea ajunge să se instaleze în sufletul omului treptat. De cele mai multe ori ea pornește de la:

- o decepție în viață,
- o nereușită sentimentală,
- un insucces,
- un necaz,
- o boală,
- o suferință etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care după cum am spus creează în persoana umană un fel de stare de nemulțumire și este bine să știm că pe acest fond al nemulțumirii în cele din urmă vom ajunge să fim unii care să ne contaminăm cu agresivitatea. După cum am spus agresivitate poate să vină și din alte cauze de natură psihică:

- temperament,
- un om mai predispus la mânie,
- o predispoziție mai rapidă spre înflăcărare,
- un om mai exteriorizat.

Toate aceste lucruri fiindcă trebuie să știm că trebuie să fim unii care să vedem care este sensul final al agresivității:

- a le face celor din jur,
- a îi asuprii pe cei din jur,
- a da dovadă de mult curaj față de cei din jur,
- a fi un om mai stăpân pe sine față de cei din jur etc.⁵⁴

Se spune că doi prieteni discutau despre marii conducători ai lumii.

- Ceea ce trebuie să știi este că puterea îl schimbă pe om.
- De ce?
- Fiindcă într-un anume fel acționează un om când nu are putere și în alt fel acționează când are putere.
- Nu știi ce să zic.
- Ascultă-mă pe mine că așa este.
- Păi de unde știi tu asta?
- Fiindcă am studiat.
- Ce ai studiat?
- Că foarte mulți mari lideri după ce ajung la putere devin foarte agresivi.
- Și unde ai studiat acest lucru?
- Eh unde?
- Da unde?
- Păi și Biblia spune acest lucru.
- Unde în Biblie?
- Tu știi care a fost primul rege al evreilor?
- Dacă mai țin minte a fost Saul.
- Așa este. Și ce a făcut Saul?
- Ei Saul l-a avut ca favorit ai său pe David.

⁵³Sunt mulți care sunt cât se poate de comozi cu agresivitatea. Aceasta fiindcă ei sunt unii care trebuie să știm că sunt confortabili:

- când urlă la ce din jurul lor,
- când îi asupresc pe cei din jur,
- când fac rău celor din jur,
- când îi rănesc pe cei din jur.

Ce poate fi mai simplu decât a îți urma interesele în defavoarea celor din jur? Ei bine nu acesta este și alternativa pe care o promovează creștinismul ortodox. Când ajungem să ne purtăm rău cu cei din jur trebuie să știm că aceasta nu este problema lor ci este problema noastră. Iată de ce trebuie să ne trezim la realitate și să ne dăm seama că avem toate motivele să ajungem să ne vindecăm de agresivitate. Aceasta doar dacă noi voim. Că sunt mulți care sunt conștienți că sunt agresivi dar nu vor să se schimbe nu este nici o îndoială. Acest lucru este trist și trebuie să știm că cei în cauză mai de vreme sau mai târziu vor avea de suferit fiindcă vor fi sancționați de societate.

⁵⁴Amélie Mummendey, *Social Psychology of Aggression: From Individual Behavior to Social Interaction* (Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1981).

- A da, așa este.
- Și ce a făcut Saul când a văzut că lumea îl iubește mai mult pe David?
- Nu mai țin minte.
- A luat arcul și a tras o săgeată spre el.
- Chiar așa?
- Da. Cum am spus puterea ajunge să nască în om sentimente agresive pe care în mod normal omul nu le are.

- Cred că aici sunt de acord cu tine.
- Dar nu numai în Biblie se afirmă acest mare adevăr.
- Unde se mai afirmă?
- Și în istorie sunt multe exemple.
- Te ascult cu mare atenție.
- Tu ai auzit de regele Xerxes al perșilor?
- Da, ce este cu el?
- Ei bine Xerxes a făcut un lucru care este greu de explicat.
- Ce anume?
- Într-o dimineață el a decorat un soldat de-al lui pentru vitejia în luptă.
- Așa și?
- Ei bine seara din motive minore a ajuns să se mânie pe acel soldat.
- Și ce a făcut?
- A dat ordin să îi fie tăiat capul chiar în acea seară.
- Vai nu se poate.
- Ba uite că se poate.
- Ce schimbare!
- Eu aș spune cât de multă agresivitate.
- Asta așa este.
- De Alexandru cel Mare au auzit?
- Da, ce este cu el?
- Ei bine Alexandru a avut un general de mare încredere.
- Pe cine?
- Pe Klitos.
- Așa și?
- Bine într-o luptă Klitos i-a salvat viața lui Alexandru.
- Frumos și Alexandru ce a făcut?
- S-a arătat mulțumit până într-o zi.
- Când ce s-a întâmplat?
- A avut o mică altercație de opinii cu Klitos.
- De ce?
- A fost o problemă minoră numai că Alexandru s-a mâniat, a scos cuțitul și l-a străpuns pe Klitos.
- A murit Klitos?
- Da a murit.
- Ei să știi că acum după ce mi-ai spus toate aceste întâmplări te cred: puterea îl schimbă pe om.
- Mai mult decât atât: de cele mai multe ori îl face extrem de agresiv.⁵⁵

Am redat în rândurile de mai sus acest dialog pentru a demonstra că în lume există multă agresivitate și ceea ce trebuie să știm este că de la:

- agresivitate
- la crimă

este o mică distanță. Este o mică distanță fiindcă trebuie să știm că întotdeauna crima este precedată de agresivitate. Nu trebuie să avem nici un fel de îndoială, agresivitatea întotdeauna este una care îți va găsi în cei care o practică:

- camuflaje,
- ascunzători,

⁵⁵Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- paravane dincolo de care să nu poată să fie văzută.

Toate aceste lucruri au loc fiindcă după cum am spus omul agresiv este unul care nu vrea să fie văzut și nu vrea să fie considerat de cei din jur ca un om agresiv. Trebuie să știm să îi reperăm pe cei care sunt agresivi și să ne dăm seama de care sunt cele mai bune metode pentru a ajunge să îi corectăm. După cum am spus nu există nici un fel de corectare de agresivitate dacă omul nu vrea să se vindece de agresivitate. Agresivitatea de cele mai multe ori apare acolo unde politețea este ignorată.⁵⁶

Ceea ce trebuie să ne dăm seama este că în plan psihologic suntem peroane care ajungem să fim cât se poate de afectați de agresivitate fiindcă în acest mod suntem unii care nu mai știm care este sensul vieții noastre. După cum am spus sunt unii care nu au nici un fel de sens în viața lor și ajung să fie unii care să fie dominați de gânduri negative. Ei bine pentru acești oameni trebuie să știm că nu prea contează mult calitatea vieții. Ei vor fi unii care vor ajunge să pună în practică agresivitatea și vor fi cât se poate de agresivi. Trebuie să vedem lucrurile în profunzime și să ne dăm seama că nu vom ajunge să facem mare lucru dacă ajungem să fim agresivi. În nici un fel nu vom rezolva cu ea problemele noastre. Agresivitate prin urmare la prima vedere este:

- facilă,
- simplă,
- ușoară,
- bună de a fi pusă în practică,
- comodă (după cum am spus deja),
- o soluție eficientă al problemele cu care ne confruntăm.

Ei bine aceste soluții ale agresivității sunt numai subterfugii psihologice care la un test mai serios nu au nici un fel de efect de lungă durată. Ceea ce trebuie să fim conștienți este că agresivitatea ne afectează:

- psihologic,
- sufletește,
- emoțional,
- senzitiv,
- psihic,
- interior.

Toate aceste afecțiuni sunt unele care după cum am spus ajung să ne facă să nu mai vedem lucrurile cum sunt ele și să avem o percepție trunchiată a realității.⁵⁷

Ceea ce mai mulți psihologi au putut remarca este că omul agresiv este un om care în mod sistematic evită:

- să se interiorizeze,
- să pătrundă în sufletul lui,
- să fie deschis spre lumea lui lăuntrică,
- să vadă care sunt cauzele profunde ale agresivității care a ajuns să îl stăpânească.

Ceea ce ne spun mai toți părinții creștin ortodocși este că sunt în principal două cauze ale agresivității:

1. Agresivitatea pleacă de la sinele omului,
2. Agresivitatea vine de la demoni.

Atunci când simțim că vrem să fim agresivi fără să avem o motivație senină sau mai bine spus când suntem agresivi din senin trebuie să știm că cel mai probabil demonii vor să ne facă să cădem în agresivitate. Sunt mulți psihologi care nu vor să accepte că demonii ne pot influența și că vor să ne ducă la pierzanie prin agresivitate. Una dintre trăsăturile cele mai dese ale agresivității este că ea este un lucru nemilos. Omul agresiv nu mai are simțul milei și este un om care de multe ori să dovedă de cea mai mare brutalitate. Devine evident că trebuie să fim mult mai atenți cu ceea ce are loc în sufletul nostru. Aceasta fiindcă după cum am spus din suflet:

⁵⁶Aceasta fiindcă trebuie să fim conștienți că sunt din ce în ce mai mulți adepții ai agresivității în lumea noastră. Lumea noastră de fapt este la un anumit nivel un fel de luptă dintre:

- agresivitate,
- și blândețe.

De ce există această luptă? Fiindcă trebuie să știm că această lume este un spațiu de luptă la un anumit nivel între Dumnezeu și diavol. Trebuie să vedem lucrurile așa cum sunt ele și să nu căutăm să le modificăm după bunul nostru plac. Aceasta fiindcă făcând așa nu facem decât să ne facem rău. Nu trebuie în nici un fel să ne lăsăm contaminați de:

- viciul,
- boala,
- virusul agresivității.

⁵⁷Arnold P. Goldstein, *The ecology of aggression* (Spirnger, 1994).

- iasă agresivitatea,
- se formează agresivitatea,
- apare agresivitatea,
- avem de a face cu agresivitatea.

Pentru a ajunge la cauzele agresivității nu trebuie să ocolim pământul ci tot ceea ce trebuie să facem este să facem un efort și să privim în sufletul nostru.⁵⁸

Agresivitatea prin urmare este un lucru care aduce în noi o urmă de întuneric în care tot ceea ce percepem este partea rea a lucrurilor. Ea este una care creează în om un fel de iluzie că faptului că comportamentul războinic este unul care este bun și să trebuie să ajungem să ne manifestăm războinic. Să fie lucrurile chiar așa? Ei bine trebuie să știm că în nici un fel comportamentul de războinic nu este unul prea ortodox fiindcă el este unul care ne face să ne manifestă, cu brutalitate față de semenii noștri care în cele mai multe situații nu ne-au greșit cu nimic. Sunt și unii mai ales în lumea afacerilor care sunt agresivi. Este vorba de o agresivitate care de cele mai multe ori îmbracă forma șantajului. Cum se manifestă această formă de agresivitate? Ei bine dacă cineva nu ajunge să facă ceea ce vrea omul de afaceri ei va ajunge să fie sancționat. Putem să ne dăm seama de faptul că agresivitatea nu se manifestă numai prin:

- violență,
- bătaie
- și război

ci la fel de bine prin

- atitudine și
- comportament.

Este bine ca în această viață să ajungem să ne dăm seama ce fel de oameni suntem sau la fel de bine ce fel de oameni am vrea să fim:

- oameni ai agresivității
- sau oameni ai blândeții?

Este o opțiune pe care fiecare dintre noi o avem și trebuie să fim siguri ce alegem fiindcă ceea ce alegem va ajunge să ne definească. Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Brenda Aloff: “când conflictul nu mai poate să fie evitat și când ne-am dat seama că luând o decizie *greșită* poate avea consecințe severe în sens psihic și emoțional, atunci apare stresul, anxietatea și agresiunea.”⁵⁹

Din ceea ce am spus mai sus se poate remarca faptul că agresiunea ajunge să fie însoțită de:

- stres
- și anxietate (neliniște).

Ei bine ai am ajuns la un punct esențial al analizei noastre asupra agresivității în plan psihologic: este vorba de faptul că:

- în timp ce comportamentul blând ne liniștește,
- comportamentul agresiv ne neliniștește.

Ajungem să ne dăm seama că trebuie să fim unii care să ne dăm seama de faptul că trebuie să fim cât se poate de atenți cu modul în care ne manifestăm. De ce? Fiindcă modul în care ajungem să ne manifestăm este unul care exprimă personalitatea noastră. Iată de ce trebuie să fim unii care să vedem lucrurile așa cum sunt ele și să nu ne autoiluzionăm cu privire la agresivitate. Cei mai mulți oameni agresivi sunt conștienți că sunt agresivi dar sunt unii care neagă acest lucru. Starea de negație este una proprie celor care sunt agresivi. Devine evident că trebuie să fim mult mai atenți cu agresivitatea și modul în care ea ajunge să ne influențeze. Acesta fiindcă după cum putem să ne dăm seama ea are ample implicații asupra psihicului nostru. Sufletul nostru este unul care este:

⁵⁸Sufletul bolnav este un suflet agresiv. El crede că se poate impune nu prin forța blândeții ci mai mult prin puterea iluzorie a agresivității. După cum putem să ne dăm seama este bine să știm că agresivitatea este un lucru ce ne face să nu mai vedem lucrurile așa cum sunt ele. Tot ceea ce vedem este răul pe care alții ajung să ni-l facă și uităm să mai vedem binele din jurul nostru. Agresivitatea este una care fără să ne dăm seama ne plasează în “logica” demonilor. De ce? Fiindcă dezvoltă în noi o capacitate pentru ceea ce este:

- negativ,
- rău,
- întunecat,
- răzbunător.

Cum se face că mai toți oamenii agresivi sunt unii care sunt răzbunători? Aceasta fiindcă după cum am spus agresivitatea nu îl mai lasă pe om să vadă lucrurile așa cum sunt ele.

⁵⁹Brenda Aloff, *Aggression in Dogs: Practical Management, Prevention & Behaviour Modification* (Direct books service, 2004).

- sensibil,
- mult mai ușor decât trupul,
- spiritual,
- luminos,
- orientat spre bine,
- simțitor,
- centru al sentimentelor etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care fac din sufletul nostru unul care ajunge să fie influențat de agresivitate. Ei bine când în noi se ajunge ca agresivitatea să domine fără doar și poate că sufletul:

- se întunecă,
- numai gândește corect,
- nu mai simte bine,
- este orientat spre rău,
- vede numai ocazii de răzbunare,
- este disfuncțional.⁶⁰

Nu trebuie să ne imaginăm că agresivitate nu are nici un fel de consecință psihologică în noi. Este evident că ea ajunge să ne influențeze și să ne facă să fim unii care să vedem lucrurile diferit și ceea ce este cel mai trist că ne face să vedem lucrurile cât se poate de negativ. Negativitatea și agresivitatea au multe lucruri în comun:

- sunt distructive,
- sunt dăunătoare,
- întunecă ființa umană,
- ne fac imuni la sentimentele de bine,
- ne fac să nu mai fim pozitivi,
- ne încarcă cu energii demonice,
- ne duc spre pierzanie etc.

Sunt mai multe căi care duc la pierzanie dar una dintre cele mai singure credem că este agresivitatea. Omul agresiv după cum putem să ne dăm seama nu are cum să fie pe placul lui Dumnezeu Tatăl. De ce? Fiindcă trebuie să știm că tot ceea ce Îl caracterizează pe Dumnezeu Tatăl este pozitiv. Dumnezeu Tatăl este suma la toate lucrurile pozitive pe care le-am putea concepe. Iată de ce trebuie să știm că agresivitatea este un lucru ce nu ne face bine și ajunge să ne distrugă viața sufletească. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Abhijit Naskar: “întotdeauna să păstrați o distanță sănătoasă dintre sinele vostru și agresivitate. Observați ridicarea și căderea agresivității voastre în orice situație și nu lăsați niciodată ca ea să vă domine, fiindcă atunci când agresivitatea ajunge să domine sinele, sinele devine agresivitate și acționează ca o fiară sălbatică ce este condusă de răspunsul unei lupte sau unui zbor.”⁶¹

Din cele spuse mai sus este bine să ne dăm seama că agresiunea:

- ne limitează,
- ne reduce,
- ne manipulează,
- ne face să simțim greșit,
- ne aruncă pe un drum fără ieșire,
- ne minte,
- ne stresează,
- ne distruge sinele etc.

În societatea noastră se poate vedea multă agresiune. Oamenii vor să își realizeze scopurile lor și pot să își dea seama că cei din jur:

- fie nu îi ajută,
- fie stau în calea lor.

Acestea sunt motive bine întemeiate pentru a ajunge să devin agresiv. De ce? Fiindcă întotdeauna agresivitatea:

- intimidează,
- aduce frica

⁶⁰Hiranmay Karlekar, *Savage Humans and Stray Dogs: A study in Aggression* (Sage Publications, 2008).

⁶¹Abhijit Naskar, *Build Bridges not Walls: In the name of Americana* (Independently Published, 2018).

- și uneori chiar teroarea.

Se cunosc mai mulți oameni care fiindcă nu au fost lăsați să își ducă la capăt scopurile lor mârșave au devenit agresivi. Aceasta fiindcă agresivitatea se naște acolo unde este încălcată voința persoanei. Iată de ce nu trebuie să ne facem prea mari iluzii: cel care este agresiv va ajunge să calce peste cadavre pentru a își realiza scopul lui murdar.⁶²

Realitatea este că am ajuns să trăim vremuri:

- incerte,
- nesigure,
- fără perspectivă,
- fără multă omenie,
- fără iubire creștin ortodoxă,
- lipsite de armonie,
- brutale.

Toate aceste lucruri sunt unele care nasc în sufletul și inima la mai mulți semeni de ai noștri sentimente negative și pe fondul acestor sentimente negative ajunge să se nască și agresivitatea. Agresivitatea este un răspuns al omului față de:

- convulsiile,
- și nebuloasa

din jurul lui. Sunt mulți care sunt cât se poate de slabi în opiniile lor și susțin că din moment ce trăim vremuri disperate ei bine trebuie să luăm și măsuri disperate. Trebuie să știm că acest lucru în nici un fel nu este o soluție la problemele noastre. Nu este o soluție fiindcă trebuie să fim unii care să ne dăm seama că agresivitatea este o soluție numai pentru cei superficiali care nu vor să vadă lucrurile în profunzime.⁶³

Se spune că într-o parohie ortodoxă era un preot foarte evlavios. Ei bine membrii parohiei i-au cerut preotului să facă un lucru ilegal.

- Asta nu se poate fii mei.
- Dar de ce părinte?
- Fiindcă este ilegal.
- Ei părinte legile sunt făcute să fie încălcate.
- Nu ele trebuie să fie respectate.
- Dar părinte nu este o mare problemă.
- Ba este. Eu sunt preot. Eu trebuie să fie primul care să respect legile.
- Bine părinte vom vedea.

Cei care era porniți spre rău s-au adunat și au început să comploteze împreună împotriva preotului.

- Ei asta este bună, auzi că este ilegal.
- Da, face pe sfântul.
- Ce ar fi să ne legăm de el?
- Cum?
- Este simplu, dacă el nu ne-a ascultat dorințele noi îi vom ponegrii numele.
- Și cum să facem asta?
- Vă spun eu cum, a zis o femeie mai frumoasă.
- Te ascultăm.

- Eu voi umbla printre oamenii din parohie și voi spune că preotul este adulter fiindcă a căzut în păcat cu mine.

- Hahaha. Bună idee.

⁶²Acum că s-a terminat nu se poate să nu remarcăm faptul că secolul XX a fost un secol de o agresivitate ieșită din comun. Nu este vorba numai de cele două războaie mondiale ci la fel de bine și de mai multe alte lucruri cum ar fi:

- agresivitatea în știință,
- agresivitatea în civilizație,
- agresivitatea în relațiile internaționale,
- agresivitatea în materie de drept,
- agresivitatea în materie de globalism.

Ei bine deși secolul al XX-lea a fost extrem de creativ în materie de știință și tehnică nu trebuie să nu vedem cât de multă agresivitate a avut loc în acest secol.

⁶³Arnold P. Goldstein, *The Psychology of Group Aggression*, (Wiley, 2002).

- Atunci rămâne cum am stabilit.

Femeia a început să se plângă la alți parohieni că preotul a violat-o. Vorba a ajuns și la episcop. Episcopul l-a chemat pe preot.

- Binecuvântați Prea Sfinția Voastră.

- Domnul, Domnul Hristos.

- De ce m-ați chemat.

- Este adevărat ce se aude?

- Ce anume?

- Că ai violat o femeie?

Preotul a rămas stană de piatră.

- Cu tine vorbesc?

- Un moment Prea Sfințite să îmi revin.

- Bine, cum zici.

- Eu să violiez o femeie? În nici un caz.

- Păi așa mi s-a spus.

- Cred că cineva a vrut să vă mintă.

- Bine te cred.

- Vă mulțumesc Prea Sfințite.

Preotul a plecat acasă. La început nu părea că este afectat de ceea ce s-a întâmplat dar mai apoi atât de afectat a fost că a căzut la pat bolnav. Parohienii cei răi au auzit despre aceasta.

- Vai ce ne facem.

- Da, părintele s-a îmbolnăvit.

- Știu eu ce să facem, a răspuns unul dintre ei.

- Ce anume?

- Să mergem să ne cerem iertare.

- Bine spui tu.

- Da vom merge să ne cerem iertare.

Parohienii au venit la casa părintelui.

- Doamne ajută părinte.

- Doamne ajută, le-a spus încet preotul care era ținut la pat de boală.

- Părinte să știți că am venit să ne cerem iertare.

- De ce?

- Noi suntem cei care v-am ponegrit numele.

- Voi? M-ați trădat ca Iuda.

- Nu vorbiți așa părinte.

- Păi ce ați venit?

- Am voit să ne răzbunăm pentru că nu ne-ați ascultat.

- Vai vai, cum ați putut să faceți una ca asta?

- Părinte vă promitem că dacă ne veți ierta noi să vom readuce cinstea numelui.

- Eh, eu vă iert dar cinstea numelui meu nu mai poate să fie adusă.

- Dar de ce?

- Fiindcă nu se mai poate.

- Cum așa?

- Vreți să vă demonstrez?

- Da părinte.

- Vedeți voi perina aceasta? A spus părintele luând o perină în mână.

- Da părinte.

- Mergeți și vărați toți fulgii din ea din turla bisericii.

- Părinte ce cuvinte sunt astea?

- Face-ți ce v-am spus eu.

Parohienii au mers și au făcut ce le-a spus părintele deși aveau mari îndoieli și credeau că părintele a început să fie senil.

- Părinte am făcut ce ne-ați spus.

- Bine, acum mergeți și adunați toți fulgii care au căzut din perină.
- Așa ceva nu se poate, este imposibil.
- Vedeți, în tocmai așa de imposibil estesa-mi restabiliți cinstea mea și numele bun, căci calomnia s-a răspândit cu mulți mai departe, decât să fiți în stare a cerceta pe fiecare și a-i convinge despre contrariul.
- Părinte ne pare rău.

Se spune că la puțin timp preotul a și murit.⁶⁴

Avem aici o întâmplare care ne spune că odată ce ne-am făcut reputația că suntem oameni agresivi este cu mare greutate posibil să ajungem să nu mai fim considerați agresivi. De ce? Fiindcă lumea ajunge să vorbească despre noi și evident că ne judece. La fel cum reputația părintelui nu a mai putut să fie restabilită la fel cum era ea mai înainte la fel de bine este aproape imposibil ca reputația unui om agresiv să ajungă să fie restabilită. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să fim unii care să ne dăm seama de modul în care are loc agresivitatea.⁶⁵

Trebuie să fim oameni care să ajungem să ținem cont și de ceea ce gândesc cei de lângă noi despre noi. Realitatea este că cei mai mulți dintre noi suntem unii care gândim numai în mod individual. Ținem cont numai de ceea ce ne afectează pe noi și nu vrem să vedem ce ajunge să îi afecteze pe alții.⁶⁶ Toate aceste lucruri fiindcă este bine să știm că agresivitatea este una care se înrudește cu:

- individualismul,
- egoismul,
- a îți urma propriul interes indiferent de urmări,
- a fi într-o concurență nejustificată cu cei din jur,
- a ține cont numai de propriile tale probleme și dorințe,
- a te vedea pe tine ca unic,
- a te vedea pe tine mai presus decât restul etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care ne spun că trebuie să fim cât se poate de atenți cu agresivitatea și să ne dăm seama că nu avem nici un motiv bine întemeiat să ajungem să o susținem și să o practicăm. Agresivitatea după cum ne putem da seama este un lucru care ne face să fim din ce în ce mai lipsiți de viața duhovnicească. În nici un fel nu trebuie să credem că viața duhovnicească este una care se împacă cu agresivitatea. Aceasta fiindcă ele sunt două lucruri care nu au mai nimic în comun. Trebuie să știm că dacă suntem agresivi ducem un mod de viață anti ortodox și anti creștin. Iată de ce am ales să vorbim mai pe larg în acest capabil despre care sunt implicațiile agresivității la nivel psihologic.⁶⁷

CAPITOLUL 4

AGRESIVITATEA RELIGIOASĂ: FANATISMUL ȘI FUNDAMENTALISMUL

O altă formă de agresivitate care potențial ajunge să fie violentă este:

- fanatismul
- și fundamentalismul.

Ce este fanatismul? Fanatismul este: “atașament pătimaș pentru o convingere, o persoană etc., dublat de o totală intoleranță față de convingerile altora.”⁶⁸ Prin urmare se poate vedea că în fanatism sunt două aspecte:

1. Atașament pătimaș față de o convingere,
2. O totală lipsă de toleranță față de convingerile altora.

Ceea ce este bine să știm este că de cele mai multe ori fanatismul ajunge să se manifeste:

- agresiv,
- violent,
- irațional,
- războinic,
- decadent.

⁶⁴Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

⁶⁵Roy Lilley, *Dealing with Difficult People: Handle Aggression; Manage Conflict; Motivate Poor Performers* (Kogan Page Publishers, 2010).

⁶⁶Yoram Dinstein, *War, Aggression and Self-Defence* (Cambridge University Press, 2011).

⁶⁷Ronald Baenninger, *Targets of Violence and Aggression*, (North Holland, 1991).

⁶⁸După Dicționarul explicativ.

Ceea ce este cel mai trist și care este și rădăcină problemei este că nici un fanatic nu recunoaște că este fanatic. Aceasta fiindcă dacă el ar recunoaște ei bine evident că ar fi multe șanse să se vindece. Ceea ce trebuie să știm este că sunt mulți care sunt:

- obsedați de religie,
- fixați de religie,
- consternați de religie,
- fanatici în materie de religie.

Aceasta fiindcă după cum am spus aceste persoane sunt unele care nu vor să înțeleagă faptul că ele nu sunt:

- autoritate în materie de religie,
- importante în materie de religie,
- definitorii în materie de religie,
- unice în materie de religie.

Este evident că există un fond psihic al fanatismului care apare pe fondul faptului că omul ajunge să nu mai judece lucrurile cum sunt ele în sens religios. Este bine să știm că fanaticul nu este un om poedat de diavol. În nici un caz. Aceasta fiindcă fanaticul este:

- liber,
- cu posibilitățile deschise înaintea lui,
- cu liber arbitru,
- capabil de propriile lui opțiuni,
- cu posibilitatea de a alege,
- cu perspectivele deschise.

Toate aceste lucruri este bine să știm că le are în fața lui fanaticul. Pe parcursul istoriei au existat mai mulți fanatici dar ceea ce este comun la mai toți acești fanatici este crezul că agresivitatea în materie de credință nu este un păcat. Fie că vorbim de cruciații catolici sau de jihadiștii islamici ceea ce trebuie să știm este că oamenii sunt cât se poate de imprevizibili în materie de fanatism. Aceasta fiindcă ei pot să acționeze:

- neașteptat,
- surprinzător,
- fără precedent,
- agresiv,
- violent,
- războinic,
- răzbunător.

Gânditorul Henry Williams spunea cât se poate de frumos că: “orice fanatism este o strategie pentru a preveni îndoiala să devină conștientă.”⁶⁹

Ceea ce este bine să știm este că fanaticii nu sunt oameni fără de îndoieli de:

- credință,
- crez religios,
- doctrină,
- dogmă etc.

Ei au aceste îndoieli în sufletul lor undeva:

- adânc
- și profund.

Totuși ei vor să își mascheze aceste îndoieli ale lor și pentru aceasta devin agresivi. Se poate spune că în cazul fanaticilor agresivitatea este mai mult:

- o mască,
- un camuflaj,
- o ascunzătoare.

Ceea ce trebuie să ne dăm seama și ceea ce nu poate în nici un fel să fie negat este că fanaticii sunt unii care nu mai ajung să gândească lucrurile:

- logic,
- simplu,
- vertical,

⁶⁹Henry A. Williams, *Adevărata sălbăticie*(Continuum International Publishing, 2002).

- frumos.

Ei pur și simplu sunt contaminați până în măduva sufletului lor de agresivitate și violență. Ei bine în numele religiei un fanatic va fi:

- agresiv,
- violent,
- răzbunător,
- criminal,
- brutal,
- grotesc.

Cei mai mulți fanatici sunt unii care ajung să își dea seama că există un fel de discrepanță între voia lor și voia lui Dumnezeu. Ei bine ei sunt unii care pun voia lor mai presus de voia lui Dumnezeu. Așa se face că ajung să se nască fanaticii.⁷⁰

După cum putem să ne dăm seama în lumea noastră sunt mai mulți fanatici:

- fanatici islamici,
- fanatici budiști,
- fanatici hinduși,
- fanatici zoroastrieni,
- fanatici sataniști etc.

Toate aceste forme de fanatism sunt unele care după cum putem să ne dăm seama ajung să ne facă mult rău. Aceasta fiindcă fanaticul este unul care consideră că:

- a ucide,
- a fi violent,
- a face rău

în numele lui Dumnezeu Tatăl nu este un lucru rău. Pe fanatic după cum am spus adevărul este că îl găsim în mai toate religiile. El este cel care ajunge să fie impresionat de o anumită religie dar își dă seama că defectele personale pe care le are sunt unele care nu îl pot face să depășească propriul său ego și așa că devine fanatic. La fel de bine trebuie să știm că faantismul poate să fie și unul ateu. "Istoria n-a cunoscut o formă de fanatism mai orb, mai îngust, mai neîndurat decât fanatismul ateismului bolșevic. Acest Antihrist nu se mulțumește cu necredința sa; el o vrea pe a tuturor și nu ar avea odihnă și spațiu decât în ziua în care ar reuși să smulgă pe Dumnezeu și să-l arunce, ca pe o prejudecată odioasă, din mintea celui din urmă credincios."⁷¹

Este evident că fanaticul este o persoană:

- bolnavă,
- agresivă,
- pusă pe fapte mari,
- de cele mai multe ori fără un simț al realității.

Sunt mai mulți mari psihologi care au mari probleme în a vedea ceea ce este fanatismul și modul în care ajunge să se manifeste el. Aceasta fiindcă ei sunt unii care consideră că în nici un fel fanatismul nu este o boală. Trebuie să știm că fanatismul este o boală psihică. Este o boală psihică și trebuie să știm acest lucru. Gânditorul român Vasile Gica spunea că fanaticul nu are în nici un fel simțul umorului.⁷²

Ei bine trebuie să știm că în lume nu există numai fanatici religioși. Sunt mai multe categorii de fanatici:

- fanatici politici,
- fanatici sociali,

⁷⁰Se poate spune că fanatismul este o formă de nebunie. Este o nebunie mascată fiindcă ea primește masca religioasă. În nici un fel nu trebuie să considerăm fanatismul ca o dovadă de:

- credință,
- evlavie,
- caracter,
- pietate,
- iubire creștină,
- nevoință.

Aceasta fiindcă după cum am spus fanatismul este o problemă a minții și a sufletului omului. El este o boală a sufletului care trebuie să fie tratată.

⁷¹Teodor M. Popescu, *Un martir al Crucii - Viața și scrierile lui*, (Editura Christiana, București, 2006), p. 232.

⁷²Vasile Gica, *În ghearele râsului* (București, 2011).

- fanatici ai științei,
- fanatici ai cauzelor istorice,
- fanatici ai naționalismului etc.

Toate aceste forme de fanatism trebuie să știm că nu sunt așa de grave ca fanatismul religios. Aceasta fiindcă după cum am spus fanaticul religios este unul care crede că el face voia lui Dumnezeu când ajunge să îi ucidă pe semenii lui. Este bine să știm că fanatismul religios este unul care are o motivație psihică de cele mai multe ori. Aceasta fiindcă după cum am spus psihicul fanaticului este unul bolnav. Gânditorul Geroge Santayana spunea cât se poate de clar că: “fanatismul înseamnă să îți dublezi eforturile atunci când ți-ai uitat scopul.” Ce să însemne acest lucru? Ei bine acest lucru înseamnă că cei mai mulți fanatici sunt unii care nu știu exact care este:

- menirea lor în religie,
- și care este voia lui Dumnezeu Tatăl cu ei.

Ei bine fiindcă ei sunt nesiguri despre scopul lor în religie ajung să se lege de fire de ață. Sunt lucrurile pe care ei au ajuns să le înțeleagă din religie. Aceste fire de ață care evident sunt o parte minusculă din problematica religioasă ei bine ei ajung să o facă una definitorie. Ceea ce se poate vedea în sens psihologic este că fanatismul este unul care apare acolo unde există mândrie. De ce? Fiindcă fanaticul nu acceptă:

- să fie un credincios ca restul,
- să fie un simplu adept al religiei,
- să nu aibă un rol major în probleme de religie,
- să nu fie centrul în probleme de religie,
- să nu fie cel mai important în religie etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care după cum am spus trădează fanatismul. Este adevărat că fanaticii sunt unii care joacă foarte bine rolul de oameni:

- modești,
- smeriți,
- la locul lor,
- de simplu credincios etc.

Ei bine toate aceste lucruri sunt doar niște măști. Fanaticii fiindcă sunt grandomani sunt unii care consideră că a ucide în numele crezului lor religios nu este o crimă ci un act de “justiție divină.” Ei sunt cei care pot să facă dreptatea lui Dumnezeu Tatăl pe pământ. Iată prin urmare care este sensul și înțelesul fanaticului. De multe ori în grandomania lui martirul chiar acceptă să fie materializat pentru credința lui. De ce? Fiindcă după cum am spus în cazul fanaticului trebuie să știm că el este unul care nu mai ajunge să fie conștient de limita dintre:

- realitate
- și imaginație.

Devine evident că trebuie să fi unii care să fim conștienți de care este:

- adevărata credință,
- de falsă credință.⁷³

Se spune că consulul roman Atiliu Regulus a cucerit în Africa mai multe orașe.

- Victoria este a noastră, spuse Atiliu către trupele lui.
- Așa este.
- Să luptăm pentru gloria imperiului.
- Da pentru gloria imperiului.

În cele din urmă el a decis să atace cetatea Cartagina.

- Vom ataca din plin această cetate, le spune Atiliu subalternilor săi.
- De ce?
- Fiindcă este o cetate bogată.
- Bine așa vom face.

Romanii au atacat Cartagina dar vai au fost obligați să se retragă fiindcă cartaginezii luptau cu mult curaj.

- Retragerea, retragerea! Striga Atiliu.

Cartaginienii au câștigat bătălia și au luat mulți prizonieri.

- Tu cum te numești?
- Eu?

⁷³Amos Oz, *Dragi fanatici. Trei eseuri* (București, 2018).

- Da tu?
 - Eu sunt Atiliu Regulus.
 - Nu cumva tu ești consulul romanilor?
 - Eu sunt.
 - Hahaha, uită-te la tine acum.
 - Ce este?
 - Tu marele consul acum nu ești nimic mai mult decât un deținut.
- Atiliu nu a avut nimic de făcut decât să fie umilit.
La Roma se discută problema Cartaginei.
- Trebuie să ripostăm.
 - Cum?
 - Nu se poate să îi lăsăm pe cartaginieni să câștige.
 - Și ce să facem?
 - Vom face o nouă armată.
 - Bine așa vom face.
 - Le vom da cartaginenilor o lecție despre ce înseamnă Roma.
 - Așa, așa.

În cele din urmă de la Roma a plecat o nouă armată pentru Cartagina. Armata i-a înfrânt pe cartaginieni. Atiliu a fost eliberat. El a fost chemat de generalul armatei.

- Avem nevoie de tine Atiliu.
- Pentru ce?
- Să mergi la Roma.
- Vreau să merg la Roma dar de ce?
- Să negociezi cu romanii termenii păcii.
- Bine așa voi face.

Se spune că Atiliu a venit la Roma și s-a dus la senat.

- Dragi senatori am venit aici din Cartagina.
- Moarte cartaginenilor! S-a auzit din senat.
- Ceea ce vrea să spun este că nu se cuvine să încheiem războiul cu cartaginienii.
- De ce?
- Fiindcă ei se pot reorganiza.
- Cum așa?
- Da sunt extrem de tenace.
- Și ce propui?
- Să continuăm războiul.
- Ce război să mai continuăm dacă cartaginienii au fost înfrânți?
- Eu zic să fim precauți.
- Nu este nevoie de nici o precauție.
- Ba este.

Ei bine Atiliu a atârnat spiritele în senatul de la Roma pentru ca războiul cu cartaginienii să fie prelungit.
- Bine te vei întoarce la Cartagina și vei continua războiul.

Atiliu a avut o presimțire rea despre întoarcerea lui la Cartagina. În cele din urmă s-a întors la Cartagina. Acolo armatele au auzit deja că el a cerut să se prelungească războiul.

- Atiliu trădătorule.
- Nu am trădat nimic.
- Ba da.
- Cu ce am trădat?
- Nu îți este destul că i-am înfrânt pe cartaginieni?
- Dar ei se pot revolta.
- Prindeți-l.

Se spune că Atiliu a fost prins și supus la mai multe chinuri până ce a murit.⁷⁴
Avem aici o întâmplare care ne spune următorul lucru că în situație de:

⁷⁴Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- agresivitate,
- de război

ei bine lucrurile sunt cât se poate de confuze și nebuloase. Vedem că Atiliu nu a fost ucis de dușmanii lui ci de proprii lui oameni. Este evident că acesta este numai un caz din istoria tumultoasă a lumii. Cum este posibil acest lucru? Este posibil așa fiindcă trebuie să știm că agresivitatea ne face:

- să nu mai gândim rațional,
- să vedem lucrurile clar,
- să ne ținem de realitate,
- să fim cât se poate de realiști,
- să vedem lucrurile așa cum sunt ele.

Este evident că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că agresivitatea ne poate plasa într-o regiune nenaturală și nefirească a lucrurilor.⁷⁵

Fanaticii sunt oameni care trebuie să știm că:

- au nevoie de ajutor special,
- au nevoie de vindecare,
- au nevoie de terapie.

Ceea ce este cel mai trist este că cei mai mulți fanatici sunt unii care evident că nu vor să se vindece. Cu foarte mare greutate vom ajunge să îi demonstrăm unui fanatic că el:

- greșește,
- este pe o cale greșită,
- are nevoie de vindecare.

Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama fanaticul este unul care consideră că el este unul care nu are nevoie de nici un fel de vindecare. Iată prin urmare că este bine să știm că trebuie să fim unii care să vedem lucrurile așa cum sunt ele: fanaticii sunt unii care se pot vindeca numai dacă ei vor să facă acest lucru. Ei bine realitatea este că cei mai mulți fanatici nu vor să facă acest lucru. Nu vor să facă acest lucru fiindcă ei sunt convinși că sunt pe o cale bună. Gânditorul Florian Furtună spunea cât se poate de inspirat: “orice înregimentare doctrinară adeseori duce la fundamentalism și fanatism. Fie că e vorba de politică, religie sau ideologie. Apartenența la un grup doctrinar radicalizează individul.” Aceasta fiindcă este bine să știm că fanaticul ajunge să vadă lucrurile:

- în extremă,
- eronat,
- greșit,
- deficitar,
- tulbure,
- contradictoriu etc.

Toate acestea fiindcă după cum am spus fanaticul nu mai este în controlul propriei lui personalități ci a ajuns să fie controlat de ideologia greșită la care a aderat.⁷⁶

O altă formă de manifestare a agresivității în materie de religie este fundamentalismul. Ce este fondamentalismul? Ei bine trebuie să știm că sunt mai multe forme de fundamentalism:

“1. Mișcare protestantă exclusivistă, fondată la începutul sec. XX în America, militând împotriva secularizării și liberalismului în învățământul teologic.

3. Tendința de a menține nealterată doctrina de bază a învățaturii creștine, punând accentul pe interpretarea literală a Bibliei.

4. 3. (În islam) Mișcare religioasă și politică cu scopul de a restabili adevărata comunitate islamică, prin întoarcerea la tradiția nealterată a islamului și neexcluzând nici războiul, nici atentatul criminal pentru atingerea scopului.

5. 4. Mod conservator de a gândi în opoziție cu tendințele liberale și moderniste.”⁷⁷

Ceea ce trebuie să știm este că în sens religios:

- fanatismul
- și fundamentalismul

⁷⁵Herman M. Van Praag, *Aggression und Autoaggression*(Berlin, 1992).

⁷⁶Harvey Sarles, *Nonverbal Communication of Aggression* (Springer, 1975).

⁷⁷După Dicționarul explicativ.

sunt două lucruri care se înrudesesc și au mai multe lucruri în comun. Deși se poate vedea că fundamentalismul a apărut mai ales în cadrul protestantismului el bine el a ajuns în zilele noastre să cuprindă mai tot creștinismul. Aș se face că sunt:

- protestanți fundamentalisti,
- ortodocși fundamentalisti,
- catolici fundamentalisti,
- neoprotestanți fundamentalisti etc.

Aceasta fiindcă trebuie să știm că fundamentalismul este unul care inițial a fost un lucru bun. După cum putem să ne dăm seama fundamentalismul este unul care se leagă de:

- tradiție,
- de bazele credinței,
- de principii religioase,
- de fermitate în materie de credință etc.

Toate aceste lucruri fiindcă trebuie să știm că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că trebuie să ne dăm seama că este bine să ținem la propria noastră credință.⁷⁸

Este bine prin urmare că sunt din ce în ce mai mulți cei care susțin că trebuie să fim uni care să ținem la *corectitudine*. Prin urmare trebuie să fim cât se poate de corecți și să vedem lucrurile cât se poate de generic. Aceasta fiindcă numai în acest mod în cele din urmă vom evita să nu devenim fundamentalisti. Trebuie să știm că sunt din ce în ce mai mulți care fiindcă spun ei că vor să evita fundamentalismul ajung să susțină:

- erezia,
- învățăturile eronate,
- influențele eterodoxe,
- eroarea

toate acestea în numele faptului că trebuie să fim fundamentalisti. Ei bine trebuie să știm că lucrurile sunt mult mai profunde. Aceasta fiindcă trebuie să fim unii care să fim atenți cu limita dintre:

- fundamentalism
- și ortodoxie.

Această limită după cum putem să ne dăm seama de multe ori este una cât se poate de fragilă și ajunge să fie trecută cu foarte multă ușurință.⁷⁹

Sunt mulți care susțin că de fapt fundamentalismul este o formă de rezistență în fața unei lumi în schimbare. Să fie chiar așa? Ei bine ceea ce trebuie să știm este că fundamentalismul este mai mult o formă de agresiune religioasă. Aceasta fiindcă deși el susține că trebuie să ne menținem pe fundamentele, credinței în cele din urmă nu este unul care dialoghează cu lumea din jur. Trebuie să știm să evităm aceste lucruri și să ne dăm seama că fundamentalismul:

- îngustează,
- limitează,
- separă,
- îngrădește,
- ne distruge,
- ne periclitează libertatea religioasă.

În acest sens în sensul agresivității religioase trebuie să știm că nu există nici un fel de diferență dintre fanatic și fundamentalism. Ei sunt unii care au aceleași noțiuni și nu au nici un fel de legătură unii cu alții. Gânditorul american Noam Chomsky spunea destul de bine: “patriotismul extrem, rasismul, frica, fundamentalismul religios: acestea sunt lucruri la care oamenii apelează dacă vrei să organizezi o bază masivă de

⁷⁸După cum am putut vedea fundamentalismul este unul care ajunge să se manifeste prin faptul că se crede că Biblia trebuie să fie interpretată literal. Tot ceea ce spune Biblia este literal și în nici un fel nu trebuie să fie găsită în ea un fel de semnificații metaforice. Evident că o astfel de gândire este:

- eronată,
- greșită,
- distorsionată,
- deficitară.

Iată de ce fundamentalismul de cele mai multe ori se termină în fanatism.

⁷⁹Malise Ruthven, *Fundamentalism a Very Short Introduction* (Oxford, 2007).

a susține polițele care sunt menite să îi distrugă.”⁸⁰ Ei bine aici se poate vedea că pentru cei mai mulți fundamentalismul este:

- formă de rezistență,
- formă de rebeliune,
- formă de a te opune schimbării,
- o modalitate de a evita modificarea.

Din cele spuse mai sus mai putem să deducem că fundamentalismul este unul care se înrudește cu:

- patriotismul extrem,
- rasismul,
- frica,
- teroarea etc.

De ce? Fiindcă fundamentalismul este unul care după cum am spus ajunge să se impune prin aceste lucruri. Fundamentalistul nu va fi niciodată omul dialogului. De ce? Fiindcă el este unul care după cum am spus este cât se poate de orientat în spre exclusivism:

- eu sunt cel care deține adevărul,
- adevărul meu este singurul care contează,
- adevărul meu trebuie să fie impus cu forța celor din jur,
- în susținerea adevărului pot să apară mai multe victime,
- nu contează cât de multe victime am făcut ci ceea ce este esențial este că părerea mea să continue.

Toate acestea sunt unele care ne fac portretul fundamentalismului ca un lucru extrem de agresiv. Realitatea este că sunt puțini cei care vorbesc despre agresivitatea fundamentalismului. Ce au fost:

- închiiziția,
- cruciadele,
- Noaptea Sfântului Bartolomeu,
- vânătoarea de vrăjitoare din Evul Mediu,
- arderea pe rug a ereticilor

decât un manifestări destul de clare ale fundamentalismului creștin. Iisus le-a spus apostolilor că vor ajunge să fie uciși în numele lui dar nu că trebuie să ucidă ei în numele lui Iisus. Ei bine este evident că în cazul fundamentalismului avem de face cu o răsturnare a valorilor și cu un fel de bulversare a lor.⁸¹ Realitatea este că în ceea ce privește religia sunt mai mulți care cred în:

- în frică,
- decât în iubire.

De ce? Fiindcă ei sunt oameni care susțin că trebuie să fie unii care să ajungă să impună religia cu frica. În acest sens fundamentalistii sunt cei care vor invoca faptul că omul nu trebuie să Îl iubească pe Dumnezeu Tatăl ci mai mult trebuie să ajungă să se teamă de El. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Abhijit Naskar: “spun cu multă durere că mai multe instituțiile “educaționale” au adoptat vechea doctrină medievală *frica de Domnul este începutul înțelepciunii* ca motto al lor. Lăsați-mă să vă spun că frica de Domnul, Moș Crăciun, Krișna, Thor, Hulk sau de orice altă ființă imaginară aduce mai mult iluzia înțelepciunii și nu înțelepciunea înseși. Și iluzia înțelepciunii este de un miliard de ori mai distrugătoare decât înțelepciunea înseși.”⁸²

Prin urmare ceea ce este bine să știm este că fundamentalistii sunt unii care susțin că în urmele religiei trebuie să fie făcute:

- sacrificii,
- agresivitate,
- violență,
- război,
- crimă,
- răzbunare,
- distrugere,
- eventual chiar holocaust.

⁸⁰Noam Chomsky, *Understanding Power: The Indispensable Chomsky* (The New Press, 2002).

⁸¹Dan Tăpălagă, *Bulversarea valorilor. Scrieri dintr-un timp buimac* (București, 2010).

⁸²Abhijit Naskar, *I Am The Thread: My Mission* (Create Space, 2017).

Ceea ce susține și ceea ce vrea să ne facă fundamentalismul religios conștienți este că trebuie să ne dăm seama că există formă de agresivitate care sunt bune și chiar necesare. Mai ales când vine vorba de fundamentalismul religios ei bine este cât se poate de clar că trebuie să avem în vedere că el este unul are un rol pozitiv și care de fapt nu face decât să fie:

- spre binele nostru,
- în favoarea noastră,
- spre câștigul nostru,
- spre propășirea noastră,
- în avantajul nostru.

Fundamentaliștii sunt cei care ne spun că nu trebuie să ne facem nici o problemă dacă ajungem să fim agresivi cu cei din jurul nostru în materie de religie. De ce? Fiindcă religia este bine să fie impusă chiar dacă este impusă prin:

- violență,
- groază,
- teroare,
- amenințare,
- cu forța.

Ceea ce contează este în cele din urmă ca religia să fie impusă. Ei bine adepții agresivității religioase sunt unii care de fapt neagă cele mai elementare drepturi ale omului:

- că omul are libertate,
- că Dumnezeu Tatăl respectă libertatea omului,
- că nu poate avea valoare veșnică decât ceea ce este făcut din libertate (Sofronie Saharov).

Toate aceste lucruri fiindcă după cum am spus trebuie să știm că trebuie să fim unii care să ne dăm seama de ceea ce este libertatea religioasă. A ajunge să manifesti agresivitate religioasă este înainte de toate:

- o folosire eronată a libertății,
- greșeală morală,
- un lucru josnic,
- o deficiență de acceptare a libertății celor din jur,
- un lucru ce trebuie să fie evitat.

Trebuie să evităm pe cei care după cum am spus cred că fundamentalismul este singura metodă prin care religia ajunge să fie impusă în societatea noastră. Aceasta fiindcă după cum am spus în nici un fel fundamentalismul nu este un lucru bun. Nu este un lucru bun fiindcă el ajunge să ne facă să justificăm lucruri care nu au nimic cu creștinismul ortodox și cu legea iubirii pe care a adus-o el.⁸³

Se spune că marele gânditor american Benjamin Franklin s-a întâlnit într-o zi cu un prieten de al său care este un meseriaș.

- Bună ziua, i-a spus Franklin.
- Bună ziua.
- Mă bucur să te văd.
- Și eu.
- Ce mai faci?
- Ce să fac cum mă știi.
- Tot cu munca.
- Tot cu munca, de nu ar mai fi nici o muncă.
- Pari nemulțumit.
- Păi chiar sunt.
- Dar de ce.
- Cum de nu îți dai seama?
- Nu am cum să îmi dau seama dacă nu îmi spui tu.
- Sunt în mare nemulțumit de condiția mea de muncitor și meseriaș.
- Dar de ce?
- Toată lumea știe și tu nu știi?
- Nu pot să știu ce gândești tu.

⁸³Menno R. Kruk, József Haller, *Prevention and Control of Aggression and the Impact on its Victims* (Spirnger, 2001).

- Câștig prea puțin.
 - Ei toată lumea spune așa.
 - Cum toată lumea?
 - Păi toți sunt lacomi.
 - Și tu crezi că sunt prea lacom?
 - Dacă nu te mulțumești cu ceea ce ai.
 - Nu știu ce să spun.
 - Lăcomia poate să îi stăpânească și pe cei bogați și pe cei săraci.
 - Dar nu sunt nemulțumit numai fiindcă câștig prea puțin.
 - Ce mai este?
 - Am ajuns la concluzia că meseria mea este prea obositoare.
 - Păi cum așa?
 - Da, mă obosește.
 - Ei atunci înseamnă că ești leneș.
 - Cum să fiu leneș?
 - Dacă zici că te obosești repede.
 - Păi muncesc 8 ore pe zi.
 - Cum se face că alții nu se plâng că sunt obosiți?
 - Asta așa este.
 - Vezi? Ce ți-am spus eu.
 - Dar mai este un motiv pentru care sunt nemulțumit de meseria mea.
 - Care?
 - Nu îmi aduce nici o cinste.
 - Ce vrei să spui cu aceasta?
 - Păi tu nu vezi că sunt senatori, miniștrii deputați care cu toții au multă faimă.
 - Nu trebuie să te asemeni cu ei?
 - Dar cu cine?
 - Cu muncitori care tine.
 - De ce?
 - Fiindcă atunci îți vei da seama că ești vanitos.
 - Eu vanitos?
 - Da vanitos.
 - Păi cum așa?
 - Munca este menită să îți aducă cele necesare traiului și nu faimă și cinste.
 - Asta așa este.
 - Mă bucur că ești de acord cu mine.
 - Dar de ce vezi tu că eu sunt cauza la toate problemele?
 - Bună întrebare.
 - Se pare că tu mă vezi pe mine ca cel mai mare rău nu?
 - Trebuie să vedem lucrurile creștinește așa cum a spus Iisus: "Suntem slugi netrebnice, pentru că am făcut ceea ce eram datori să facem." (Luca 17, 10).
 - Nu prea îmi dau seama.
 - Trebuie să ajungi să îi lași pe alții să te compătimească și să nu ajungi tu să îți plângi ție de milă.
 - De ce?
 - Fiindcă așa vei ajunge să îi determini să te ajute.
 - A da, acum înțeleg.⁸⁴
- Dialogul de mai sus a avut loc și noi l-am redat aici în mare. El este unul care ne spune că trebuie să fim peroane care:
- să ne smerim,
 - să deprindem modestia,
 - să ne vedem pe noi mai răi decât alții,

⁸⁴Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- să fim ca Sfântul apostol Pavel care se socotea cel mai mare dintre păcătoși.

Prin urmare dacă vom ajunge să facem aceste lucruri în cele din urmă vom fi unii care vom ajunge să fim cât se poate de mulțumiți de noi înșine. Trebuie să știm că de multe ori agresivitatea este un lucru care este o manifestare a faptului că nu suntem mulțumiți cu noi înșine. Aceasta fiindcă după cum am spus oamenii:

- se raportează la cei din jur,
- îi observă pe cei din jur,
- îi judecă pe cei din jur,
- îi analizează pe cei din jur

și ajung la concluzia că ei sunt mai buni și mai capabili. Așa se face că se ajunge la ceea ce am denumit ca starea de nemulțumire. Fundamentalismul religios este unul care știe în sine că este:

- un ratat,
- o epavă socială,
- o parie morală

dar totuși susține că este bine să fie mai bun decât alții. Așa se face că el se refugiază în religie. Așa se face că sunt din ce în ce mai mulți fundamentalisti religioși care de fapt sunt pradă unui fel de narcisism religios. Ei bine trebuie să știm că cei mai mulți fundamentalisti religioși sunt unii care sunt incapabili să fie originali. Ei ajung la ceea ce se numește ca formalism. Formalismul este un fel de repetare a unor cuvinte religioase care se consideră că prin sine pot să mântuiască.⁸⁵

Prin urmare ca să spunem lucrurilor pe nume trebuie să știm că fundamentalistul este unul care își ascunde:

- agresivitatea,
- ura,
- violența,
- rebeliunea,
- nemulțumirea,
- ostilitatea

sub masca religie și de multe ori sub masca creștinismului ortodox. Aceasta fiindcă sunt oameni răi care sunt vicleni și mișei și cred că pot să îi înșele pe cei din jurul lor. Ei bine ei fac acest lucru prin mai multe metode. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Eugene Victor Debs: “în toate epocile a fost tiranul, opresorul, exploratorul cel care a ajuns să se ascundă în haina patriotismului sau a religiei sau ambele pentru a înșela și a copleși pe oameni.” Nu greșim dacă spunem că fundamentalismul este o formă de tiranie. Este o tiranie care este mult mai periculoasă decât tirania secularistă fiindcă spre deosebire de aceasta ea este justificată religios.⁸⁶

CAPITOLUL 5

ETOSUL BLÂNDEȚII CREȘTIN ORTODOXE

În rândurile de mai sus am vorbit de ceea ce se poate denumi ca ceea ce este opus blândeții creștin ortodoxe: agresivitatea. Acum vom revenii la tema principală a cărții noastre: blândețea. După cum putem să ne dăm seama blândețea este una care aduce cu sine mai multe lucruri bune:

- simpatia,
- aprecierea,
- cordialitatea,
- prietenia,
- înțelegerea,

⁸⁵Trebuie să știm că se înșală amarnic cei care consideră că pot ajunge să se mântuiască numai prin receptarea și memorizarea unor formule religioase. Aceasta fiindcă este bine să știm că *litera ucide și dubul face viu*. Prin urmare nu trebuie să devenim formali și formalști. Aceasta fiindcă după cum am spus creștinismul ortodox nu este împotriva creativității. Sfinții părinți au fost unii care au creat:

- opere nemuritoare,
- imnuri,
- tradiția ecclesială,
- arhitectura creștin ortodoxă,
- spiritualitatea creștin ortodoxă.

Toate acestea sunt dovadă la multă originalitate și creativitate.

⁸⁶Mack Jefferson, *Invisible Resistance To Tyranny: How to Lead a Secret Life of Insurgency in an Increasingly Unfree World* (Paladin Press, 2002).

- armonie inter-personală etc.

Toate acestea fiindcă trebuie să știm că este mult mai ușor să ne apropiem de omul blând decât de omul agresiv și ostil. Sunt mulți care nu sunt agresivi dar care vor să devină blânzi. Se poate să devii un om blând? Adevărul este că ea, se poate să devii un om blând fiindcă trebuie să știm că de multe ori pur și simplu nu ne naștem blânzi. Temperamentele diferă și este bine să știm că de multe ori blândețea ajunge să fie deprinsă. Trebuie la un anumit nivel să facem:

- exerciții de blândețe,
- un program de blândețe,
- o metodologie de blândețe.

Aceasta fiindcă după cum am spus sunt puține cazurile de oameni care se nasc efectiv blânzi. Cei mai mulți nu prea vedem blândețea în semenii noștri fiindcă suntem mult preocupați cu probleme efemere și perisabile dar ceea ce trebuie să știm este că blândețea există și ea se manifestă în lumea noastră.⁸⁷

După cum putem să ne dăm seama, trebuie ca mai înainte de toate să fi tu:

- blând,
- iubitor,
- primitor,
- cordial,
- afabil
- și prietenos

pentru a ajunge să înțeleg și să apreciez cordialitatea. De ce? Fiindcă toate aceste lucruri sunt trăsături care sunt pozitive și ele țin mai mult de oamenii superiori. Trebuie să fim oameni care nu numai să acceptăm mecanic blândețea ci la fel de bine să ajungem să o conștientizăm. De ce? Fiindcă ea este una care ne face să ne dăm seama de rolul binelui în lumea noastră. De ce spune aceste cuvinte? Fiindcă trebuie să știm că blândețea este o manifestare a binelui. Există mult prea multă:

- ranchiună,
- neînțelegere,
- ostilitate,
- ură,
- dispreț,
- ciudă

în lumea noastră pentru a ajunge să susținem că nu avem nevoie de blândețe. La fel ca multe alte virtuți blândețea ajunge să se manifeste pozitiv în lumea din jur. Acesta fiindcă blândețea este:

- prietenoasă,
- deschisă la dialog,
- acceptă pe ceilalți din jur,
- cordială,
- frumoasă,
- înălțătoare.

Toate aceste lucruri sunt unele de care lumea are nevoie pentru a merge înainte.⁸⁸

Ceea ce trebuie să fim conștienți este că o lume fără de blândețe ar fi o lume care cu greu ar putea să fie imaginată. De ce? Fiindcă după cum putem să ne dăm seama nu ar mai fi o lume decât frumoasă. Ar fi o lume în care sentimentele negative ar domina și tot ceea ce am putea să vedem este un fel de stare de agresivitate continuă a unora față de alții. Ceea ce trebuie să știm este că blândețea este un lucru care stă în strânsă legătură cu răbdarea. De ce? Fiindcă este blândețea cea care ne face să fim răbdători cu cei din jurul nostru. Iată ce spunea în acest sens părintele Dumitru Stăniloae: “Blândețea este sprijinul răbdării, ușa iubirii.” Ceea ce trebuie

⁸⁷Sunt și persoane care au un fel de rebeliune înăscută în sufletul lor. Ei sunt ceea ce psihologia îi dă numele de *rebeli fără cauză*. Ei bine trebuie să știm că atunci când suntem rebeli fără cauză trebuie să facem un mare efort pentru a ajunge să fim blânzi. Rebelii fără cauză sunt unii care se revoltă împotriva la tot ceea ce există. Iată ce spunea gânditorul Michel de Montaigne: “se cuvine să acceptăm cu blândețe legile condiției umane.” La cine se referă această afirmație? La rebelii fără cauză care după cum știm sunt unii care se revoltă împotriva al tot și la toate. Trebuie să acceptăm condiția noastră umană de rebeli și să ne dăm seama că acest lucru nu este bine: la ce folos să fim unii care să fim într-o stare de rebeliune față de tot și de toate? Ei bine deși blândețea este mai greu de deprins pentru rebelii fără cauză totuși nu este imposibil.

⁸⁸*Un chip al blândeții. Părintele Visarion dubrovnicul de la Cloconiov Slatina* (București, 2012).

să fim conștienți este că trebuie să dăm dovadă de blândețe fiindcă în acest mod vom ajunge să fim unii care să ne demonstrăm dispoziția noastră față de cei din jur. Prin urmare este nevoie:

- să oferim răbdare,
- și să primim răbdare.

Totuși sunt unii care sunt mai deficitari în ceea ce privește răbdarea. Aceasta fiindcă trebuie să știm că răbdarea este un lucru care ne face să fim mai blânzi. Trebuie să ajungem să:

- îi înțelegem pe semenii noștri,
- să îi acceptăm așa cum sunt ei,
- să avem tăria de a îi vedea cum se schimbă,
- să îi ajutăm în a păși pe drumul blândității.

Ceea ce ne spune blândețea este că trebuie să fim oameni care să fim cât se poate de deschiși cu cei din jur și să ajungem să ne unim eforturile cu ei de a se schimba și a devenii mai blânzi. Iată de ce blândețea după cum am spus este un lucru care este fundamental în relațiile interpersonale.⁸⁹

Sunt mulți care consideră că blândețea este un lucru care nu este nimic mai mult decât o dovadă de:

- slăbiciune,
- lipsă de caracter,
- lipsă de tărie,
- incapacitate de a fi vertical.

Aceasta fiindcă după cum am spus oamenii cred că lumea trebuie să fie asemănătoare cu o junglă: sălbatică. Aceasta fiindcă se poate vedea că în junglă nu prea există blândețe. Ei bine nu este nimic mai eronat decât acest lucru. Trebuie să știm că în nici un fel blândețea nu este o slăbiciune. Nu este o slăbiciune fiindcă ea este una care îl deschide pe om la experiențele celorlalți și acolo unde sunt mai mulți trebuie să știm că niciodată nu va putea să existe slăbiciune. Se înșeală amarnic cei care după cum am spus sunt agresivi și ajung să creadă că agresivitatea este calea pe care trebuie să pășească. Aceasta fiindcă este evident că omul agresiv este un om care este închis și care îi vede pe toți semenii lui ca potențialii dușmani. Prin urmare ceea ce trebuie să știm este că:

1. Blândețea face o lume a prieteniei,
2. Agresivitatea face o lume dușmăniei.

Trebuie să fim unii care să ne trezim la realitate mai repede și să ne dăm seama că avem numai de beneficiat și de câștigat de pe urma blândității. Aceasta fiindcă după cum am spus blândețea este o mare calitate a noastră și trebuie să fim unii care să avem încredere în ea. Trebuie să avem încredere în ea fiindcă ea este una care ne face să fim mai frumoși. Iată ce spunea în acest sens gânditoarea Michelle Rosenberg: “cuvintele de blândețe consolidează frumusețea inimii.” Din aceasta trebuie să vedem că nu numai frumusețea trupească contează ci la fel de bine și frumusețea sufletească.⁹⁰

Ceea ce mai mulți gânditori au putut să remarce este că pe termen lung blândețea este mult mai frumoasă decât agresivitatea. De ce? Fiindcă în agresivitate omul adevărul este că nu are pace. El este continuu în stare de alertă fiindcă noi și noi dușmani se ivesc la orizont. Ei bine când omul este blând trebuie să știm că sunt mai mulți cei care vor ajunge să vadă:

- frumusețea,
- suplețea,
- cordialitatea,
- eleganța,
- ușurința,

⁸⁹Fiindcă suntem ființe umane trebuie să știm că suntem persoane care ajungem să trăim într-o societate. Ei bine cu toții avem datoria să facem această societate să fie mai bună sau mai bine spus să fie una care să prospere. Este cu adevărat imposibil să trăiești într-o societate și să fi apreciat de ea dacă nu dai semne că ești un om blând. Aceasta fiindcă viața de societate este una care ne impune cu sine:

- dialogul,
- deschiderea,
- prietenia,
- înțelegerea,
- armonia.

Ei bine toate aceste lucruri sunt unele care se realizează prin blândețe. Aceasta fiindcă după cum am spus blândețea este un lucru care ne face să fim mult mai afabili și mai iubitori cu semenii noștri.

⁹⁰Nina Bataille, *Pune limite și fă-te ascultat cu blândețe* (Editura Litera, 2020).

- deschiderea

blândeții față de cei din jur. După cum am spus blândețea este un lucru care stă în profundă antagonie cu tendințele:

- agresive
- și ostile

ale societății noastre. La fel de bine un om blând trebuie să știm că poate să fie recunoscut din mai multe lucruri:

- politețe,
- un om care ascultă muzică liniștită,
- un om care iubește dialogul,
- un om sincer,
- un om așezat,
- un om la locul lui,
- un om de treabă în cele din urmă.

Toate aceste lucruri sunt unele care după cum se poate înțelege sunt un fel de “brand” (marcă) a blândeții.⁹¹

Blândețea este o religie a viitorului fiindcă ea este una care ne face să fim oameni care să ne dăm seama că trebuie să iubim. Se și spune de mai mulți poeți că valorează numai ceea ce are iubire. Prin iubire prin urmare ajungem la blândețe și ne dăm seama de ceea ce este blândețea. De ce? Fiindcă trebuie să fim unii care să ne dăm sama că blândețea este una care face mai multe lucruri bune în această lume:

- stopează ura,
- oprește războaiele,
- încetează conflictele,
- pune capăt certăii,
- stârpește ura,
- ne face să fim cordiali unii cu alții.

Toate aceste lucruri le face blândețea și nu este o întâmplare că ea, blândețea este o virtute mare în creștinismul ortodox.⁹²

Anul 1928 a fost un an în care a fost o mare secetă în provincia Basarabia din România. Ei bine lumea era disperată.

- Ce ne facem acum?
- Cu ce om fi păcătit în fața lui Dumnezeu?
- De ce a lăsat Dumnezeu seceta aceasta peste noi?

Ei bine vestea a ajuns și la un revizor școlar din județul Teleorman.

- Ai auzit de Basarabia? L-a întrebat un prieten.
- Nu.
- Păi se poate?
- Dacă auzeam îți spuneam.
- Zice că este secetă mare în Basarabia.
- Cum așa?
- Uite așa.
- De cât timp nu a mai plouat?
- De câteva luni.

⁹¹Oamenii de azi sunt obișnuiți să gândească în termeni comerciali și prin urmare am voit să facem o digresiune pentru a vorbi și noi în termeni oficiali. Trebuie să vedem prin urmare că blândețea este un lucru ce ajunge să ne facă să fim unii care să ne dăm seama de sensul de a fi iubitor cu cei din jur. Aceasta fiindcă după cum am spus într-un om al blândeții:

- iubirea,
- cordialitatea,
- frățietatea,
- amabilitate,
- prietenia

sunt lucruri cât se poate de firești și de obișnuite. Trebuie să fim unii care să vedem legătura profundă dintre:

- blândețe
- și iubire.

De ce? Fiindcă ele sunt înrudite. Nu greșim dacă spune că blândețea este o formă de manifestare a iubirii.

⁹²Anthony Coniaris, *Introducere în credința și viața Bisericii Creștin Ortodoxe* (București, 2001).

- Și cine îi ajută pe basarabeni?
- Puțină lume.
- De ce?
- Fiindcă nu sunt mulți care vor să meargă în Basarabia acum.
- Din cauza secetei?
- Da.
- Dar totuși sunt și unii care merg acolo.
- Chiar?
- Ei, s-au făcut mai multe colecte umanitate.
- Foarte bine.
- Da, așa este.

Revizorul școlar a venit acasă hotărât.

- Copile vino aici.
- Ce este tată?
- Ia mai multe hârtii și scrie ce își spun eu.
- Bine tată.
- Ești gata?
- Da tată.

- Scrie așa: sunt fiul unui revizor de școală din județul Teleroman. Poate nu ați auzit dar frații noștri din Basarabia suferă de secetă. Ar fi bine dacă voi ați putea oferi cel puțin un știulete de porumb pentru cei sinistrați.

- Am scris tată.
- Bine, acum i-a ce ai scris și trimite la toate școlile din jurul nostru.
- Bine tată.
- Trebuie să îi ajutăm pe frații noștri din Basarabia.
- Nu știm că este secetă în Basarabia.
- Ei bine știi acum.

Se spune că în urma scrisorii s-au adunat mai multe grămezi de porumb care au fost duse sinistraților din Basarabia.⁹³

Avem mai sus o întâmplare care are mai mult legătură cu iubirea de semeni dar și cu blândețea. Aceasta fiindcă trebuie să știm că marea diferență dintre blândețe și agresivitatea este că în timp ce agresivitatea este o monadă închisă ei bine blândețea este una care ne deschide spre semenii noștri. Este bine să știm că după spiritualitatea creștin ortodoxă blândețea este una care iese din inimă. Este inima cea pe care trebuie să o deschidem față de cei din jur. Nu putem să ne deschidem inima dacă nu avem în ea blândețe. Ortodoxia se poate spune că este un etos al blândeții. Aceasta fiindcă a fi creștin ortodox înseamnă să fi un om blând. Se înșală amarnic cei care cred că blândețea este un lucru ce nu are profunde sensuri creștin ortodoxe. Din cele mai vechi timpuri ortodoxia s-a identificat pe sine cu blândețea. Suntem blânzi fiindcă suntem creștin ortodocși. În acest sens creștinismul ortodox este:

- un etos al blândeții,
- un mediu al blândeții,
- o modalitate de manifestare a blândeții,
- o experimentare continuă a blândeții etc.

Ajungem să vedem că mai toți sfinții creștin ortodocși au fost oameni blânzi și oameni care au fost deprinși cu blândețea. De ce? Fiindcă ei au știu care este ierarhia sănătoasă a virtuților și valorilor.⁹⁴

Un efect pe care blândețea ajunge să îl aibă asupra noastră este că:

- ne înobilează,
- ne face mai nobili,
- ne face oameni superiori.

Aceasta fiindcă trebuie să știm că este greu să fi un om:

- agresiv,

⁹³Grigorie Comșa. *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

⁹⁴Ierotheos Vlahos, *Persoana în tradiția creștin ortodoxă* (Editura Bunavestire, 2002).

- și în același timp să fie un om nobil.

Este bine să fim conștienți că noblețea și agresivitatea nu pot să coexiste în aceeași persoană. Totuși este bine să știm că trebuie să avem mai multă înțelegere a ceea ce este blândețea ca manifestare a stării de a fi nobil. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Ioan Hopca: “Ce este noblețea? Blândețe la mânie și iertare când ai ocazia.” Avem aici un îndemn fundamental care ne spune că:

- mâniei trebuie să îi opunem blândețea,
- că iertarea trebuie să fie făcută ori de câte ori avem ocazia.

Am ajuns să trăim într-o lume care este bine să știm că tinde să fie:

- nemiloasă,
- neiertare,
- crudă,
- sălbatică,
- fără remușcări,
- violentă,
- fără noblețe,
- rebelă,
- fără decență.

Toate aceste lucruri fiindcă după cum putem să ne dăm seama omul de azi este un om care numai vrea:

- să fie tradițional,
- să țină la tradiția,
- să fie urmașul bunilor strămoși ai săi,
- să iubească,
- să fie blând în cele din urmă.⁹⁵

Este bine să vedem blândețea în perspectivă. Aceasta fiindcă după cum am pus a fi blând este un lucru care ajunge să ne facă să vedem lucrurile așa cum sunt ele:

- blândețea este o virtute,
- agresivitatea este un viciu.

Lucrurile sunt mult prea simple pentru unii care consideră că nu trebuie să vedem lucrurile chiar atât de simplu. Trebuie să știm că Dumnezeu Tatăl nu a făcut lucrurile complicate pentru noi fii Săi. Ei bine noi ajungem să le complicăm fiindcă:

- suntem seduși de rău,
- suntem atrași de rău,
- suntem fascinați de rău,
- vrem să experimentăm răul.

Ceea ce se poate vedea este faptul că mai toți oamenii sunt conștienți la nivel de intelect de importanța blândeții dar ei nu ajung să fie motivați de blândețe și să ajungă să o pună în aplicare. Iată că trebuie să fim unii care să vedem blândețea așa cum este ea și să ne dăm seama că avem datoria creștin ortodoxă să o cultivăm din ce în ce mai des.⁹⁶

Ceea ce trebuie să fim conștienți este că un caracter:

- puternic,
- solid,
- eficient,
- frumos,
- trainic,
- bine încheiat

⁹⁵După cum am spus blândețea este o investiție de ordin spiritual. Ei bine sunt mulți care adevărul este că detestă tot ceea ce este spiritual. Aceasta fiindcă oamenii de azi sunt unii care sunt orientați spre:

- materie,
- plăceri materiale,
- hedonismul materialist.

Toate aceste lucruri fiindcă după cum am spus trebuie să fim unii care să ne dăm seama că blândețea este un bun spiritual.

⁹⁶Michael J. Walsh, *Triumph of the meek. Why early Christianity has succeeded* (Harper and Row, 1986).

este un caracter care ajunge să aibă în sine blândețea ca trăsătură generică a lui. Aceasta fiindcă trebuie să știm că blândețea este un lucru care ne face să fim oameni:

- de cuvânt,
- cu respect,
- cu simțul responsabilității,
- morali,
- buni,
- sinceri.

Toate aceste lucruri fiindcă trebuie să știm că trebuie să fim oameni ai blândeții. Ei bine sunt unii care evident că merg împotriva curentului creștin ortodox și consideră că:

- agresivitatea,
- mânia,
- violența,
- revolta,
- rebeliunea,
- ura

sunt lucruri care stau la baza unui caracter puternic. Nimic mai eronat decât acest mod de gândire. Blândețea este una care este cu adevărat o mare dovadă de caracter fiindcă ea ne face să fim unii care să ne raportăm pozitiv la cei din jur. Agresivitatea ne face să ne raportăm negativ la cei din jur. Lucrurile sunt simple în acest sens: dacă nu ne raportăm:

- pozitiv la cei din jur,
- ne vom raporta negativ.⁹⁷

Este bine să știm că blândețea este un lucru care ne face să câștigăm și să avem numai beneficii de pe urma ei. De ce? Fiindcă ea este una care:

- pe pune într-un raport sănătos cu cei din jur,
- ne face să îi vedem pe cei din jur ca frații noștri,
- să îi iubim pe cei din jur,
- să îi apreciem pe cei din jur,
- să ne împlinim prin dialogul cu cei din jur etc.

Toate aceste lucruri sunt unele care ajung să ne facă să fim mult mai aproape de cei din jur și să vedem că ei sunt unii care au semnificație pentru noi. Este bine să știm că sunt din ce în ce mai mulți care după cum am spus nu cred că un caracter puternic ajunge să fie dublat de blândețe. Ei bine în sens creștin ortodox nici nu se poate vorbi de un caracter deplin și bine format fără de blândețe. Ceea ce ne spune spiritualitatea creștin ortodox este că demonii:

- nu pot fi blânzi,
- nu au nimic de a face cu blândețea,
- nu vor să știe ce este blândețea,
- sunt departe de orice noțiune a blândeții,
- sunt total străini de blândețe.

În acest sens este adevărat că demonii nu iubesc pe cei blânzi. Trebuie să știm că noi avem datoria de a urma blândeții și a face ca blândețea să fie una care să fie parte constitutivă a sufletului nostru.⁹⁸

Prin urmare este bine să știm că blândețea nu este o dulcegărie ci mai mult dovadă a sufletului bine format. Omul care este bând vorbește:

- blând,
- dulce,

⁹⁷Sunt din ce în ce mai mulți care găsesc blândețea ca un fel de dulcegărie. Nu se spune că a fi un blând înseamnă să fi un om dulceag. Este blândețea numai o dulcegărie? Ei bine adevărul este că nu. Blândețea nu este:

- o dulcegărie,
- dulceagă,
- inconsistentă,
- docilitate gratuită,
- simplism de comportament.

Blândețea este mult mai mult. Ea este un lucru care ne face să fim deschiși cu cei din jur și ne facă să fim cordiali.

⁹⁸Mathew Henry, *A discourse on meekness and quietnes of the spirit* (New York, 1836).

- frumos,
- candid,
- pe un ton prietenos,
- fără să se răstească,
- fără mânie,
- fără nervi.

Iată de ce avem toate motivele să fim unii care să ne dăm seama că a vorbi dulce înseamnă a aduce mângâiere celor din jur. Sunt din ce în ce mai puțini cei din zilele noastre care vorbesc dulce fiindcă ei se tem să nu fie luați drept:

- naivi,
- slabi,
- incompetenți,
- creduli,
- fără personalitate,
- fără tărie de caracter etc.

Toate aceste lucruri fiindcă este bine să știm că în lumea noastră sunt din ce în ce mai mulți oameni care sunt blânzi. De ce? Fiindcă:

1. Nu este la modă să fi blând,
2. Este obositor să fi blând cu toată lumea,
3. Nu trebuie să fi blând cu restul de mase,
4. Nu este un lucru care te scoate în evidență,
5. Nu te ajută să avansezi pe scara socială.⁹⁹

Este de la sine înțeles că până și copii noștri ajung să fie crescuți și educați într-un climat al agresivității. Nu se spune că nu trebuie să fim unii care să ne dăm seama că copii sunt unii care îi imită pe cei mai mari. Sunt mai mulți cei care au putut să vadă că copiii imită pe cei mai mari ca ei. Aceasta fiindcă copii sunt unii care sunt nevinovați și care ajung să fie motivați de ceea ce văd în jurul lor. Iată cum se poate vedea că copii ajung să trăiască într-un mediu în care a fi blând nu este deloc un model de urmat. Auzim de mai multe bătăi la școală uneori chiar și cu cadrele didactice. Aceasta fiindcă este bine să știm că copii sunt unii care sunt ușor influențabili și care evident că urmează pe mai marii lor. S-a putut observa că în zilele noastre până și desenele animate pentru copii sunt extrem de violente și agresive. Mai toți mari super-eroi ai copiilor sunt unii care se impun prin violență într-o lume care este:

- agresivă,
- violentă,
- fără de îndurare,
- criminală,
- nemilostivă,
- fără nici un fel de remușcare.¹⁰⁰

Ceea ce trebuie să știm este că la prima contact pe care îl avem cu un om blând zâmbetul ne apare pe bune. Mai ales dacă avem nevoie de cineva să ne ajute ei bine omul blând va fi unul care ne ajuta imediat și va veni în ajutorul nostru. La fel de bine dacă ajungem să ne întâlnim cu om agresiv este bine să ne dăm seama că el va crea în noi:

- disconfort,

⁹⁹Toate acestea sunt obiecții anticreștine care ne spun că blândețea nu este un lucru care ne face să fim în pas cu moda timpului nostru. Lumea de azi are idoli:

- violenți,
- agresivi,
- luptători corp la corp,
- distrugători,
- rebeli,
- revoltați,
- fără milă,
- fără remușcări,
- fără nici o urmă de blândețe.

Ei bine într-o astfel de lume ni se spune că cei blânzi nu au mare sens și nici nu au un rost.

¹⁰⁰Julie Lythcott-Haims, *Cum să crești un adult. Pregătește-ți copilul pentru succes*, (Editura Litera, 2016).

- tensiune,
- neliniște,
- lipsă de înțelegere,
- o stare inconvenientă în general.

Aceasta fiindcă este bine să știm că omul agresiv este un om care este certat cu blândețea și ajunge să ne facă să fim unii care să nu mai avem nimic de a face cu înțelegerea și armonia cu cei din jur. Prin urmare trebuie să știm că trebuie să lăsăm un gust dulce în urma noastră după ce am ajuns să nu mai fim în legătură cu cei din jurul nostru. De ce? Fiindcă în acest mod în cele din urmă ne vom face datoria noastră creștină. Trebuie să știm că:

- obligațiile creștine
- sunt în atagonie cu obligațiile lumești.

Aceasta fiindcă a fi creștin înseamnă să fi ca Hristos:

- să trăiești în această lume,
- dar să nu fi din această lume.

Aceasta fiindcă trebuie să ne dăm seama că avem toate motivele să fim unii care să ajungem să facem din creștinismul ortodox un mod de viață continuu. Ei bine dacă noi am ajunge să trăim un mod de viață continuu vom ajunge să fim unii care să ne dăm seama că vom fi cât se poate de:

- morali,
- buni cu cei din jur,
- exemple de urmat,
- oameni ai binelui,
- oameni care vom face ceea ce este mai bine pentru cei din jur.¹⁰¹

Părintele Dumitru Stăniloae spunea cât se poate de bine și de frumos că: “prin blândețe, sufletul se apropie de simplitate, care este idealul ființei spirituale.” Omul blând trebuie să știm că:

- nu este complicat,
- greu de înțeles,
- dificil,
- inaccesibil,
- cu toane,
- cu ifose.

Toate aceste lucruri fiindcă este bine să știm că blândețea este un lucru care ne face să fim foarte simpli și să știm ce înseamnă simplitatea.¹⁰²

Pe data de 11 decembrie 1928 s-a deschis în capitala României București un cămin studențesc cu numele de Ion Stănescu care a fost înființat de domnul Stănescu un proprietar de Hotel din București.

- Pe cine vom chema la deschidere? Discutau cei care au lucrat la clădire.
- Sunt mai multe personalități care ar putea să vină.
- La cine te gândești?
- Păi este un eveniment important pentru studențime.
- Așa și?
- Ce ar fi să îl invităm pe primul ministru?
- Pe primul ministru V. Brătianu?
- Da. De ce nu?

¹⁰¹Blândețea este un lucru care ne face să nu mai fim egoiști. De ce? Fiindcă ea ne face să vedem că chiar dacă nu suntem blânzi pentru noi înșine trebuie să ajungem să fim blânzi pentru:

- alții,
- pentru cei din jurul nostru,
- pentru prietenii noștri,
- pentru cei care au nevoie de noi,
- pentru o lume mai bună,
- pentru o viață mai bună,

Toate acestea fiindcă după cum putem să ne dăm seama la nivel de comportament este bine să știm că blândețea poate să fie un lucru contagios. Dacă noi ajungem să fim blânzi și să ajungem la pacea sufletească vom ajunge să ne dăm seama de sensul blândeții și nu vom avea nici un fel de îndoială în ceea ce o privește.

¹⁰²Ernest Bernea, *Îndemn la simplitate* (București, 2019 reeditare).

- Crezi că se potrivește?
- Uite noi în trimitem invitația.
- Așa și?
- Dacă vrea să vină vine și dacă nu, nu.
- Într-un anume fel cred că este o idee bună.
- Cum să nu fie o idee bună.
- Poate prim ministrul va fi și el mai aproape de studenți.
- Vezi că te apropii de adevăr.

În cele din urmă a fost trimisă o invitație primului ministru V. Brătianu. La scurt timp de la cancelaria primului ministru a venit un plic.

- Ce scrie?
 - Stai să îl deschid.
 - Hai mai repede.
- Plicul a fost deschis.

- Zice că prim ministru acceptă invitația noastră.
- Excelent.
- V-am spus că este o idee bună?
- Da așa se pare.

În cele din urmă la ziua cu data fixată a venit și primul ministru. S-au ținut mai multe cuvântări după care i s-a dat cuvântul și primului ministru:

- Domnule prim ministru dacă vreți să ne spuneți câteva cuvinte.
- Vă mulțumesc. Ceea ce voiesc să vă spun sunt următoarele lucruri: Cunosând însă frumoasa donație a instituției, pe care cu atâtea jertfe a-ți făcut-o în folosul tineretului studios, îi urez propășire și nădăjduiesc că va servi de pildă, tuturor celor cari, ajunși într-o situație materială mai bună, trebuie să și aducă aminte de greutățile prin cari ei înșiși au trecut. Ridicarea și întinderea culturii noastre descrie o nevoie atât de mare a neamului, după unirea cea mare, încât numai prin ajutorul tuturor vom putea face față cererilor ei.

- Vă mulțumit domnule prim ministru pentru cuvintele frumoasă și pentru cuvintele spuse.
- Plăcerea este de partea mea.

În cele din urmă prim ministru a plecat.

- Ei ce părere ai avut de ce a spus prim ministrul?
- Mi-a plăcut.
- Ce anume?
- În primul rând a fost succint.
- Și mai apoi?
- A spus un mare adevăr.
- Ce adevăr?

- Vezi tu mai toți studenții imediat după ce au terminat studenția uită că și ei au fost studenți.
- Așa și?

- Păi dacă mai mulți studenți nu ar uita de unde au plecat cu siguranță că condițiile de viață ale studenților ar fi mult mai bune.

- Chiar crezi?
- Tu ai fost student?
- Da am fost.
- Și de când ai terminat facultatea de câte ori te-a interesat de condițiile din internatul studențesc?
- Niciodată.
- Păi vezi de ce prim ministrul a avut dreptate?
- Așa este.¹⁰³

Întâmplarea de mai sus este una care se adresează studenților dar în mare se adresează mai ales celor care la un anumit moment dat al vieții lor s-au aflat într-o patimă și mai apoi după ce au scăpat de acea patimă pur și simplu uită de stadiul în care au fost mai înainte. Trebuie să fim oameni care să ne dăm seama că trebuie să fim:

- sinceri,
- onești,

¹⁰³Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- corecți,
- cinstiți.

De ce? Fiindcă toate aceste lucruri sunt trăsăturile unui om al blândeții. Trebuie să fim oameni care să fim blânzi și să ne dăm seama că dacă vedem pe cineva stăpânit de patima agresivității nu trebuie să fim cu el:

- brutali,
- agresivi,
- ostili,
- violenți.

De ce? Fiindcă trebuie să ne aducem aminte că și noi avem păcate. Ei bine iată de ce trebuie să fim unii care să ne dăm seama că blândețea este una care are cele mai multe șanse de reușită pentru a ajunge să facem o lume mai bună și mai frumoasă. După cum am spus viitorul aparține celor:

- blânzi,
- blajini,
- iubitori,
- bună,
- drepti,
- și virtuoși.

Aceasta fiindcă ei sunt oameni care ajung să îl actualizeze pe Hristos în ei. Iată de ce trebuie să fim persoane care să ne orientăm viața în spre blândețe. După cum putem să ne dăm seama sunt destul de puțini cei care sunt orientați spre blândețe în zilele noastre. Acest lucru poate să fie văzut și din puținele cărți care sunt scrise pe tema blândeții. Nu trebuie să avem nici un fel de îndoială: blândețea este un lucru care ne face să facem o lume mai bună.¹⁰⁴

Ceea ce trebuie să știm este că trebuie să fim încredințați că avem toate motivele să fim blânzi și să ne dăm seama că de pe urma blândeții avem numai de câștigat. Sunt mulți care susțin că sunt oameni blânzi dar care se poate vedea că sunt cât se poate de plini de ură când vine vorba să facă muștrări. Iată de ce trebuie să ajungem să nu facem muștrările cu răutate sau cu ostilitate. Aceasta fiindcă în nici un fel nu se cuvine să abordăm lucrurile așa. Trebuie să fim unii care să vedem profunzimea blândeții. Când omul este blând ei bine el ajunge să facă mai toate muștrările cu grijă și în așa fel să nu jignească. Este evident că trebuie să fim cât se poate de:

- înțelepți,
- cu bun simț,
- cordiali,
- deschiși,
- fără ranchiună,
- plină de iubire,

atunci când ajungem să facem muștrări celor din jur. Aceasta fiindcă ele pot să trădeze lipsa noastră de blândețe. Întotdeauna când facem o muștrare trebuie să fim unii care să fim blânzi.¹⁰⁵

CAPITOLUL 6

DE CE DOMNUL IISUS HRISTOS L-A ÎNVINS PE DIAVOL PRIN BLÂNDEȚE?

¹⁰⁴Blândețea este condiția supremă pentru ca în raporturile interpersonale să existe:

- armonie,
- înțelegere,
- acord,
- consens,
- bună voință,
- iubire,
- dialog.

Toate aceste lucruri sunt prin urmare unele care iasă din blândețe. După cum ne spunea părintele Dumitru Stăniloae blândețea este o virtute simplă și care ne duce la simplitate dar ea în sine este una care ne face cunoscută complexitatea raporturilor ei cu restul de virtuți creștine ortodoxe.

¹⁰⁵Efrem Filotheitul, *Povești părintești* (București, 2015).

Sfântul Ioan Teologul a fost apostolul care a fost cât se poate de expres în ceea ce privește venirea Domnului Hristos în lume: “pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului” (1 Ioan 3, 8). Prin urmare Iisus Fiul lui Dumnezeu a venit:

- să ne elibereze de puterea diavolului,
- să îl surpe pe diavol,
- să în înfrângă pe diavol,
- să ne ofere eliberare de lucrarea diavolului.

Toate aceste lucruri trebuie să știm că le-a făcut Iisus pentru noi. Prin urmare este evident că există o antagonie clară între:

- Hristos
- și diavol.

Aceasta fiindcă avem de a face aici cu doi oponenți care au ajuns să se lupte unul cu altul. În acest sens trebuie să amintim că prin sine omul nu are nici un fel de:

- putere,
- tărie,
- stăpânie,
- dominație,
- îndrăzneală

asupra diavolului. A fost nevoie ca Fiul lui Dumnezeu să vină și să se facă om pentru a ne elibera de această prezență malefică. Diavolul după cum știm este:

- dușmanul omului,
- cel care a adus moarte omului,
- cel care vrea răul omului,
- cel care îl chinuie pe om.

Ei bine toate aceste lucruri nu puteau să dureze la nesfârșit. Au durat până ce Fiul lui Dumnezeu a devenit om.¹⁰⁶

Este evident că există o contradicție esențială dintre modul cu se manifestă Iisus și modul cu se manifestă diavolul. Aceasta fiindcă avem de a face cu două entități care sunt la poli spirituali opuși. Prin urmare Iisus se manifestă prin:

- blândețe,
- iubire,
- tandrețe,
- ajutorare,
- milostenie,
- înțelegere,
- armonie interpersonală,
- cordialitate.

La popul opus se poate vedea din toate manifestările lui și din modul în care a ajuns sfinții părinți să îl experimenteze că diavolul este:

- agresiv,
- ostil,
- mâniaș,
- crud,
- brutal,
- egoist,
- individualist.

¹⁰⁶Trebuie să fim singur în acest sens că diavolul este unul care îl urăște pe om în special din două motive:

- fiindcă omul este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu,
- fiindcă natura lui s-a pervertit și el vrea și simte numai răul.

Prin urmare este evident că cu orice ocazie diavolul îi face rău omului și vrea pieirea lui. Trebuie să fim cât se poate de atenți cu lucrarea diavolului și să ne dăm seama că diavolul fuge de smerenie. Au fost mai mulți sfinți părinți care au scăpat de diavol prin smerenie. Iată de ce și noi creștinii ortodocși simpli trebuie să facem recurs la smerenie. Este smerenia cea care ajunge să ne mântuiască de diavol.

Aceste lucruri sunt unele care ne fac să ne dăm seama că există un fel de contradicție ontologică între Iisus și diavol. În timp ce ontologia lui Iisus este viață, ei bine existența diavolului este moarte.¹⁰⁷

Ceea ce este cât se poate de folositor acestui studiu este să demonstrăm că în diavol nu există deloc blândețe. El este unul care eventual poate mima blândețea după cum se poate face pe sine înger de lumină pentru a ajunge să înșele pe cât mai mulți dar toate acestea sunt mai mult mascarade. Trebuie să știm că diavolul este unul care după cum am spus este orientat spre agresivitate. Dacă este să vorbim de o *agresivitate pură* ei bine trebuie să știm că el este agresivitatea pură. Aceasta fiindcă diavolul nu vede nici un rost pentru blândețe. El știe că vrea să facă răul și prin urmare blândețea nu este un lucru prin care se poate face răul. Este adevărat că diavolul se amăgește pe sine când crede că are toate motivele să facă rău. Motivele lui sunt legate de faptul că el consideră că fiindcă a voit să fie Dumnezeu și nu a fost lăsat ei bine acum este timpul ca el să se răzbune. Trebuie să știm că acesta nu este în nici un fel un motiv pentru a ajunge să faci răul. La fel de bine dorința lui a fost una irațională. În acest sens diavolul a ajuns în situația de a nu mai voi să facă binele și să facă din rău modul lui de existență. Prin urmare pentru diavol răul:

- se leagă de ființa lui,
- este sensul vieții lui,
- este o modalitate de răzbunare împotriva lui Dumnezeu,
- modalitatea prin care speră să își arate superioritatea,
- singurul lui care mai contează pentru el.

Sunt mulți care sunt cât se poate de sceptici în ceea ce îl privește pe diavol: cum se poate ca un înger de mare rang să ajungă să devină cea mai rea creatură? Nu trebuie niciodată să subestimăm puterea de seducție și de convingere a răului. Diavolul a fost sedus de rău și acum tot ceea ce vrea este răul. Așa se face că el nu mai vrea să știe nimic din ceea ce a fost mai înainte de a deveni diavol.¹⁰⁸

Prin urmare la fel ca Iisus trebuie să fim conștienți că nu vom ajunge să îl învingem pe diavol prin:

- agresivitate,
- violență,
- distrugere,
- chinuri,
- torturi și altele asemenea.

Aceasta fiindcă trebuie să știm că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că vom ajunge să câștigăm lupta împotriva diavolului prin toate armele pe care ni le oferă Iisus:

- blândețe,
- post,
- rugăciune,
- meditație creștin ortodoxă,
- spovedanie și împărtășanie.

Este evident că trebuie să fim unii care să ne dăm seama de modul în care lucrează diavolul și să ajungem să îl înfrângem prin credință în Hristos.¹⁰⁹

Sfântul Ioan Gură de Aur spunea cât se poate de frumos că: “răspunde cu blândețe și răbdare și, înaintea patimilor, rabdă cu plăcere și smerenie Domnului.” Prin urmare atunci când cineva se poartă agresiv cu noi noi nu trebuie să răspundem cu aceeași monedă. Din contră trebuie să ne înarmăm cu răbdare și să ajungem să fim unii care să ne stăpânim instinctele agresive. Este bine să știm că agresivitatea de multe ori:

- poate mocni în noi,
- poate să stea undeva în subconștient,

¹⁰⁷Tosif Vatopedinul, *De la moarte la viață* (Iași, 2017).

¹⁰⁸Dacă este să ne uităm la relatările Noului Testament dintre Iisus și diavol trebuie să vedem că Iisus i-a răspuns totdeauna cu blândețe diavolului. Diavolul în schimb a avut o atitudine ostilă și agresivă. A fost diavolul cel care a instigat mulțimile și autoritățile romane ca Iisus:

- să fie biciuit,
- să fie ocărât,
- să fie răstignit.

Aceasta fiindcă la un anumit nivel el a crezut că Îl va putea înfrânge pe Iisus prin modul lui agresiv și violent de a fi. Ei bine știm că niciodată la violență nu trebuie să răspundem cu violență. Diavolul este o ființă extrem de violentă și acest lucru se poate vedea din mai toate posedările pe care le face. Mai toți oamenii posedași sunt violenți. De ce? Fiindcă cel care se află în ei este violent.

¹⁰⁹Mănăstirea Paraclitu, *Demonii și lucrările lor* (Galați, 2004).

- poate să iasă la iveală când nu ne așteptăm
- poate să fie un fel de element surpriză în viața noastră,
- ne poate da peste cap,
- ne poate trăda așteptările,
- ne poate face rău când ne așteptăm cel mai puțin.

Iată de ce este bine să fim unii care să ne dăm seama de ceea ce este contradicția dintre agresivitate și blândețe. Este eronat să credem că în această lume ajungem să ne impunem prin agresivitate. Este un crez pe care numai diavolul în are. Iată de ce nu greșim când spunem că diavolul este:

- tiranul tiranilor,
- și dictatorul dictatorilor.

Acum ceea ce se cuvine să știm este faptul că blândețea nu este prețuită numai în creștinismul ortodox. Sunt mai multe alte religii ca și ele pun mare accept pe blândețe. Una dintre aceste religii este iudaismul (mozaismul). Iată ce ne spune o rugăciune iudaică: “cu bunătatea Sa, cu blândețe, cu har și cu îndurare, El dă pâine la toate care au trup, căci mila Lui este veșnică.”¹¹⁰ Este evident că în raport cu lumea Dumnezeu Tatăl este cât se poate de blând. Este blând fiindcă prin Sine Dumnezeu Tatăl este blândețea. Iată de ce trebuie să ajungem și noi să fim niște:

- modele,
- exemple,
- arhetipuri,
- prototipuri,
- paradigme

de smerenie. De ce? Fiindcă numai făcând așa vom ține Duhul lui Hristos în noi. Cei care cred că violența și agresivitatea sunt modalități de a Îl sluji pe Hristos evident că se înșeală. Se înșeală fiindcă Hristos ne vrea naște oameni ai blândeții. Dacă voim să creăm niște relații interpersonale de durată ceea ce trebuie să fim conștienți este că trebuie să dăm dovadă de multă:

- răbdare,
- înțelegere,
- acceptare,
- bună voință,
- iubire.

Toate acestea fiindcă numai în acest mod vom ajunge să fim unii care să ne autodepășim și să dăm dovadă de mai multă înțelegere și iubire față de semenii noștri. Blândețea este o virtute care ne face:

- mai puri,
- mai curați,
- mai deplini,
- mai desăvârșiți,
- mai frumoși.

Privim cu mai multă plăcere la un om blând decât la un om agresiv. Aceasta fiindcă în firea lucrurilor este să fim oameni ai blândeții.¹¹¹

Se spune că era un călugăr care vroia să învețe mai mult despre virtuțile creștine.

- Nu știi ce să fac, se plângea el unui alt călugăr.
- De ce?
- Vreau să știu mai multe despre virtuțile creștine.
- Foarte bine.
- Ei foarte bine.
- Ce este?
- Nu am de unde.
- Păi nu ai căutat și o carte care să scrie despre acest subiect?
- Uite cum este eu sunt călugăr de puțină vreme.
- Așa și?

¹¹⁰Hagada de Pesah, pe care evreii o citesc la Seder, masa festivă ce marchează începutul sărbătorii de Pesah.

¹¹¹Radu Teodorescu, *Răbdarea creștin ortodoxă într-o lume agresivă* (Cugir, 2018).

- Nu am cum să știu ce carte vorbește expres despre virtuțile creștine.
- Păi de ce nu întrebi pe cineva?
- Pe cine?
- Pe părintele egumen de exemplu.
- Și crezi că mă va ajuta?
- Eu cred că da.
- De ce?
- Fiindcă este călugăr de mai multă vreme.

- Așa și?
- Sigur este bine versat în cărțile creștine ortodoxe.
- Bine, dacă zic eu.
- Mergi la el și sigur te va ajuta.

Călugărul s-a dus la egumenul mănăstirii.

- Binecuvântați părinte.
- Domnul fiul meu.
- Părinte să știți că am nevoie ajutorul frăției tale.
- Orice fiul meu.
- Nu știți cumva unde aș putea găsi o carte despre virtuțile creștin ortodoxe?
- Despre virtuțile creștin ortodoxe?
- Da părinte egumen.
- Eh, am eu o carte ca asta.
- Chiar aveți?
- Da fiul meu.
- Puteți să mi-o împrumutați și mie?
- Cum să nu.
- Nici nu știți cât mă bucur.

Egumenul s-a dus până la el în chilie după care a ieșit ținând în mână o cruce.

- Uite vezi crucea aceasta?
- Da părinte egumen.
- Este cea mai bună carte despre virtuțile creștin ortodoxe.
- Cum așa?
- În ea poți să studiezi suferințele Aceluia care a murit pe ea.
- Domnul Iisus Hristos?
- Da. Dacă vei urma Lui te vei face și tu virtuos.
- Acum sunt lămurit.
- Mă bucur fiul meu.
- Vă mulțumesc mult pentru sfatul pe care mi l-ați dat părinte egumen.
- Plăcerea a fost de partea mea.

Se spune că din acel moment călugărul a fost deplin iluminat și nu a mai avut nevoie de nici un fel de carte pentru a ajunge să cunoască virtuțile creștin ortodoxe.¹¹²

Avem aici o întâmplare care ne spune că sunt două modalități de a ajunge să îl cunoști pe Hristos:

- o modalitate teoretică,
- o modalitate practică.

Sunt mulți care știu teoretic multe lucruri despre Hristos. Fie că vorbim despre:

- musulmani,
- hinduși,
- budiști,
- sau taoiști

este bine să știm că cu toții știu cine este Hristos. Ei bine deși sunt mulși care știu teoretic cine este Hristos adevărul este că sunt puțini cei care ajung:

- să Îl imite pe Hristos,

¹¹²Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- să Îl iubească pe Hristos,
- să ducă un mod de viață plăcut lui Hristos,
- să se unească mistic cu Hristos.

De ce? Fiindcă oamenii sunt unii care nu vor să fie pe placul lui Hristos. Sunt unii care au același simțământ de ură și dezinteres față de Hristos la fel ca diavolul. Nu trebuie să avem nici o îndoială despre faptul că diavolul are mulți adepți în lumea noastră. Aceasta fiindcă oamenii se pot:

- înrăii,
- îndobitocii,
- brutaliza,
- demoniza în cele din urmă.

Iată de ce este evident că trebuie să fim oameni care să ajungem să vedem lucrurile în perspectivă și să ne dăm seama că nu vom ajunge niciodată eliberați de diavol dacă nu suntem cu Hristos. Aceasta fiindcă este Hristos cel care ne conferă victoria asupra diavolului. Trebuie să știm că avem mai multe șanse să ajungem să fim ai lui Hristos dacă suntem blânzi și dacă urmăm lui Hristos. De la Hristos învățăm blândețea și mai mult decât atât un fel de dimensiune spirituală a blândeții. Blândețea este un lucru care provine de la Duhul Sfânt și ne este dată de Dumnezeu Tatăl prin Dumnezeu Fiul. Iată prin urmare că avem toate motivele să fim blânzi și să ducem o viață de blândețe. Gânditorul Dale Carnegie spunea cât se poate de inspirat: “folosește metoda cuvintelor calde, bune, prietenoase. Cu blândețe îi poți conduce pe interlocutori mai ușor în direcția dorită.”¹¹³ Din afirmația de mai sus învățăm care sunt câteva lucruri prin care se manifestă blândețea:

- cuvinte calde,
- cuvinte bune,
- cuvinte prietenoase.

Toate acestea sunt în puterea noastră și ele sunt unele care ne fac să ajungem să trăim și să fim exemple de blândețe în lumea noastră. După cum am spus Hristos nu a fost agresiv și ostil cu diavolul ci s-a folosit de blândețe pentru a ajunge să îl înfrângă. Prin credință în Hristos evident că ajungem și noi să îl biruim pe diavol.¹¹⁴

Este evident că în sens creștin ortodox avem două căi în față:

1. Calea blândeții care este și calea lui Hristos,
2. Calea agresivității care este și calea diavolului.

Este un lucru pe care fiecare dintre noi suntem liberi să îl alegem. Ceea ce trebuie însă să știm este că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că vom ajunge să îl slujim pe Hristos numai prin propria noastră alegere. Hristos nu forțează pe nimeni:

- să vină la El,
- să Îl aleagă pe El,
- să meargă cu El,
- să trăiască cu El,
- să fie în comuniune cu El.

Iată prin urmare că este bine să fim conștienți de tot ceea ce implică persoana lui Hristos și modul în care El ajunge să fie trăit și experimentat. Este un fapt pe care fiecare dintre noi îl avem în față: trebuie să alegem dintre Hristos și diavol. Din nefericire sunt mulți care sunt tentați de diavol și ajung să îl aleagă pe el. Ei bine așa se face că după cum se poate vedea în lumea noastră există atât de multă agresivitate. După cum pot constata mai mulți dintre contemporanii noștri ei bine blândețea este una care are un șarm aparte. Omul blând se poate spune că este un om șarmant fiindcă el este dispus întotdeauna la:

- dialog,
- conversație,
- discuții,
- autodepășire.¹¹⁵

¹¹³Dale Carnegie, *Secretele succesului* (Editura Curtea Veche, 2018).

¹¹⁴Daniel de la Rarău, *Războiul creștinilor cu diavolul* (Editura Agaton, 2012).

¹¹⁵Părintele Galeriu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Sorin Dumitrescu *Dialoguri de seara* (București, 1991).

Este evident că cei mai mulți dintre noi nu am ajuns să studiem în mod expres tema blândeții. Ei bine acest lucru și l-a propus cartea de față. Poate că a venit momentul în viața noastră nu mai considerăm că. Blândețea este:

- o problemă de instinct,
- un lucru care vine de la sine,
- o realitate care stă în subconștient,
- un fapt pe care nu trebuie neapărat să îl conștientizăm.

Toate aceste lucruri fiindcă după cum am spus trebuie să ajungem să fim cât se poate de conștienți de blândețe. Nu trebuie să lăsăm ca blândețea:

- să treacă pe lângă noi,
- să ne ocolească,
- să ne intereseze puțin,
- să nu fie un lucru important pentru noi.

De ce? Fiindcă se cuvine să fim unii care să avem *conștiința de sine a blândeții*. Trebuie să fim siguri de acest lucru. Prin urmare cum se poate vedea blândețea mn cineva? Blândețea înseamnă:

- armonie în viață,
- armonie în modul în care vorbim,
- căldură în privire,
- o privire dulce.

Toate acestea sunt unele care ne fac să vedem blândețea și să ajungem să o trăim cât se poate de plinar.¹¹⁶

Sunt unii care evident că susțin că blândețea este mult prea:

- microasă,
- dulceagă (după cum am spus deja),
- plictisitoare,
- neinteresantă,
- fără palpitații.

Toate aceste lucruri fiindcă omul de azi se consideră un om de acțiune și el este unul care nu poate să rămână cumva blocat în blândețe. Ei bine trebuie să știm că lucrurile nu sunt așa cum par. Trebuie să știm că blândețea este un lucru care trebuie să ajungă să ne fim o metodă de a ajunge să fim unii care să ne autodepășim. De ce? Fiindcă numai așa vom ajunge să fim unii care vom face o lume mai blândă în jurul nostru. Este bine să știm că:

1. Blândețea este putere,
2. Agresivitatea este slăbiciune.

Culmea este că toți cei care sunt agresivi se vor niște oameni puternici. După cum am spus în realitate ei nu sunt. Omul puternic este omul blând care atunci când are de a face cu o persoană agresivă ajunge să se stăpânească pe sine și să răspundă la agresivitate cu blândețe. Aceasta fiindcă după cum am spus este bine să ști că există:

- înșelăciune,
- amăgire,
- confuzie,
- ignoranță

în agresivitate. Iată de ce trebuie să fim unii care să știm că agresivitatea este o dovadă:

- de slăbiciune,
- a unui suflet bolnav.¹¹⁷

¹¹⁶Sfântul Paisie Aghioritul a fost un sfânt care ne-a spus că trebuie să fim conștienți că sunt și oameni blânzi care este posibil să ajungă să ne mânie dintr-un motiv sau altul. Ei bine trebuie să evităm să discutăm cu o persoană când ea este mânioasă fiindcă trebuie să știm că nu vom ajunge la nici un rezultat. Trebuie:

- să avem răbdare,
- să așteptăm,
- să stăm

până când mânia se va stinge în omul blând și așa în cele din urmă să ajungem să discutăm cu el. Aceasta fiindcă după cum am spus sunt oameni blânzi dar aceasta nu înseamnă că ei sunt sfinți. A fi un om blând nu te face automat un sfânt dar este bine să știm că te duce pe drumul blândeții. Iată de ce trebuie să avem toate motivele să pășim pe calea blândeții.

¹¹⁷*Dialoguri dubovnicești*, (Editura Epifania, 2011).

Realitatea este că sunt și unii care sunt agresivi și care consideră că trebuie să se îndreptate și să ajungă la blândețe prin frică. De ce de frică?

1. Frică de Dumnezeu,
2. Frică că va fi văzut de oameni,
3. Frică de autoritățile din jurul lui,
4. Frică de consecințele negative ale agresivității sale.

Ei bine Sfântul Ioan Gură de Aur a fost cât se poate de expresiv în acest sens: “omul care se îndreaptă datorită fricii, se întoarce iute iarăși la răutatea lui. Trebuie, dar, să stărpim cu blândețe boala.” În acest sens trebuie să dăm seama că blândețea este un lucru care ajunge să ne facă să ne dăm seama că:

- blândețea este o metodă,
- blândețea este un mijloc,
- blândețea este o cale

prin care ajungem să ne eliberăm agresivitate și de păcat. Atunci când ajungem să voim să ne despățimim este bine să știm că vom ajunge să o facem acest lucru dacă vom lua în considerare faptul că nu trebuie să fim agresivi

- cu noi înșine,
- ci cu păcatul și patimile.

Patimile sunt unele care ajung să ne stăpânească și o fac de cele mai multe ori într-un mod:

- agresiv,
- ostil,
- dușmănos,
- total,
- intens,
- deplin.

Patimile sunt cele care deși avem impresia sunt unele care ne fac să nu mai avem nici un fel de libertate în noi.¹¹⁸

Este bine să știm că trebuie să fim unii care să ne dăm seama de faptul că blândețea este un lucru care ne face să ne împlinim umanitatea. Sunt mulți care caută să fie oameni împliniți. Ei bine adevărul este că sunt destui de mulți cei care nu cauză împlinirea acolo unde trebuie:

- la Hristos,
- la îngeri,
- la sfinți,
- la Maica Domnului.

Sfântul Ioan Scărarul spunea cât se poate de inspirat: “blândețea este stânca de care se sparg toate valurile grele ale vieții. Prin ea se întărește răbdarea, ușa înțelepciunii duhovnicești.” Este evident că în viața de zi cu zi suntem unii care dăm de greu și ajungem să nu mai simțim nici un fel de putere. Ceea ce este eronat este că mai toți cei care trec prin greutăți în viața lor ajung să fie unii care devin agresivi. De ce? Fiindcă ei consideră că numai în acest mod vor ajunge să înfrângă greutățile prin care au trecut. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să fim convinși că în nici un fel blândețea nu ajunge să ne ajute.¹¹⁹

Ceea ce am voit să spunem cu toate cele mai de sus este că blândețea este un lucru:

- existențial,
- ființial,
- suprem ,
- frumos,

¹¹⁸Libertatea este un lucru pe care trebuie să știm că este definitoriu în relația noastră cu Dumnezeu Tatăl. Aceasta fiindcă Dumnezeu Tatăl vrea ca noi să venim la El din:

- libertate,
- din propria alegere,
- din propria inițiativă,
- prin propriul liber arbitru,
- prin propriile intenții.

Toate acestea fiindcă după cum am spus trebuie să fim unii care să ajungem să Îl iubim pe Dumnezeu Tatăl cu toată inima și din toată ființa. O astfel de iubire nu poate să vină din constrângere și din obligație sau din frică.

¹¹⁹Maureen Duffy, Len Sperry, *Overcoming mobbing: a recovery guide for workplace aggression and bullying* (Oxford, 2014).

- bun de practicat,
- efectiv,
- care dă rezultate pe termen lung.

Sunt mulți care evident că ajung să treacă prin mai multe crize existențiale:

- crize la locul de muncă,
- crize de familie,
- crize personale,
- crize emoționale etc.

Ei bine cei mai mulți dintre cei care ajung în astfel de crize sunt unii care nu știu cum să reacționeze:

- agresiv
- sau cu blândețe?

Răspunsul sfinților părinți creștin ortodocși este că atunci când trecem prin momente de criză nu trebuie să răspundem cu ostilitate ci mai mult cu blândețe. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama agresivitatea este una care ajunge să se termine în:

- violență,
- război,
- ceartă,
- ură,
- sfadă,
- neînțelegere.¹²⁰

Este bine să vedem agresivitatea așa cum este ea și să nu ajungem să ne amăgim că de fapt suntem pe un drum bun în timp ce în realitate suntem pe drumul pierzaniei. Dacă este să vorbim în termenii lui Iisus ne putem da seama că:

1. Blândețea este calea îngustă care duce la mântuire,
2. Agresivitatea este calea largă ce duce la pierzanie.

Toate aceste lucruri fiindcă trebuie să fim unii care să ne dăm seama că nu avem nimic de câștigat de pe urma agresivității. Aceasta fiindcă deși nu pare ea este una care ajunge să ne facă să simțim un sentiment de satisfacție ei bine realitatea este cu totul alta. Agresivitatea ajunge să ne:

- desfigureze sufletul,
- să ne fragmenteze,
- să ne rupă de realitate,
- să ne facă să nu mai vedem lucrurile clar,
- să fim departe de cei din jurul nostru.

Regretatul părinte Paisie Olaru spunea foarte frumos: “turma lui Hristos se păstorește cu fluierașul, nu cu bățul, adică cu blândețe, nu cu asprime. Se păstorește mai mult cu exemplul vieții preotului, nu numai cu predica de la amvon.” Prin urmare înțelegem că un preot pentru a fi cu adevărat un preot trebuie:

- să fie blând,
- să fie un exemplu viu.¹²¹

Se spune că era o librărie cu un librar cam libidinos. Într-o zi el a primit o poză obscenă.

- Vai da ce frumoasă este, a spus librarul.
- Da și este de vânzare.
- Da de vânzare?
- Da, din aia ți-am adus-o.
- Și cât costă?

¹²⁰Deși nu pare dificilă este bine să ne dăm seama că trebuie să fim cât se poate de conștienți de consecințele negative ale agresivității pe termen lung. Aceasta fiindcă trebuie să știm că agresivitatea este una care ne:

- rupe de restul,
- ne individualizează,
- ne speră,
- ne demonstrează,
- ne face să fim fără de perspective,
- ne aduce al disperare,
- ne perturbă pacea sufletului.

¹²¹Antonie Plămădeală, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, (Sibiu, 1996).

- 15 lei.
- Bine știu ce voi face cu această poză.
- Ce anume?
- O voi pune în vitrină.
- De ce?
- Fiindcă acolo va putea să fie văzută de mai multă lume.
- Și va ajunge să se vândă mai repede?
- Evident.
- Uite dacă se vinde eu o să îți aduc și altele.
- Foarte bine.

După cum a spus librarul a pus poza obscenă în vitrina librăriei sale pentru ca toată lume să o poată vedea. Pe acolo trecea un tată care zilnic își ducea copilul la școală. Copilul nu a observat poza la început dar mai apoi a putut să o remarce.

- Tati, ce este poza aceea?
- O prostie.
- De ce?
- Nu te uita la ea ci uită-te în altă parte.
- Bine, dar de ce?
- Vei înțelege când vei fi mai mare.
- Bine tati.

Tatăl a fost nemulțumit cu faptul că în fiecare zi când trecea pe lângă librărie copilul vedea poza obscenă. S-a gândit să îi de o lecție librarului. Într-o zi s-a dus la librărie.

- Bună ziua.
- Bună ziua.
- Poza din vitrină este de vânzare?
- Da domnule.
- Și cât costă?
- 15 lei.
- Aș vrea să o cumpăr.
- Foarte bine.

Tatăl i-a dat librarului 15 lei. A luat poza și a rupt-o în fața lui.

- Domnule ce faceți?
- Nu se vede?
- Ba da. Dar ce va veni?
- Nu ce mi-a venit mie ci ce ți-a venit ție?
- Mie domnule?
- Da ție?
- Nu mi-a venit nimic.
- Chiar așa?
- Păi de ce ați plătit poza și acum o rupeți?
- Nu vă este rușine domnule librar?
- De ce?
- Să puneți poze din acestea obscene să le vadă toată lumea?
- Domnule să vedeți...
- Copilul meu trece zilnic pe strada de aici și se smintește să vadă așa obscenități...
- Domnule nu știu ce să spun...
- Să îți fie o învățătură de minte.

Se spune că de atunci librarul nu a mai pus nici o poză obscenă la vedere.¹²²

Avem aici o întâmplare care ne spune că viața este plină de neprevăzut și de multe ori nici nu visăm de unde poate să vină ispita. Ei bine trebuie să fim unii care să ne dăm seama că trebuie să fim unii care să vedem lucrurile prin prisma blândeții. Aceasta fiindcă numai așa vom ajunge să fim unii care să trăim efectiv și plenar

¹²²Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

consecințele blândeții. Blândețea este prin urmare un lucru pe care trebuie să ajungem să îl cultivăm sistematic fiindcă în acest mod vom ajunge să ne dăm seama că trebuie să ne folosim:

- mintea,
- imaginația,
- ingeniozitatea,
- cunoștințele,
- înțelepciunea

pentru a face binele și pentru a ajunge să slujim binelui. Din întâmplarea de mai sus putem să deducem că dacă tatăl ar fi mers și ar fi făcut o criză de isterie în fața librarului probabil că l-ar fi motivat și mai mult pe librar să își pună obscenități în vitrină. Ei bine se poate vedea cum tatăl a procedat cu:

- blândețe,
- cu tact,
- cu delicatețe,
- cu înțelepciune,
- multă discreție.

Realitatea este că dacă ne manifestăm cu agresivitatea cu un om care este agresiv nu facem decât să îl înrăim și mai mult în calea agresivității sale. Iată de ce trebuie să fim unii care să ajungem să procedăm mai “diplomatic” adică să fim blânzi. Se vorbește mult în zilele noastre despre agresivitate dar adevărul este că totul este mai mult un fel de teorie.¹²³

Trebuie să fim mult mai conștienți de forța negativă a agresivității fiindcă ea este una care ajunge să ne facă să fim cât se poate de:

- distrugători,
- răzbunători,
- războinici,
- fără milă,
- lipsiți de compasiune.¹²⁴

Blândețea a fost un lucru care a fost și în interesul unui savant cum a fost Erasmus de Rotterdam care spunea în felul următor: “cu cei în vârstă trebuie să vorbești respectuos și în puține cuvinte; cu cei de aceeași vârstă prietenos și cu blândețe.” Toate acestea sunt unele care ne spun că nu trebuie să credem că referitor la blândețe trebuie să fim unii care să credem că numai sfinții și teologii creștin ortodocși au fost interesați. După cum putem să ne dăm seama au fost mult mai mulți cei care au fost preocupați de blândețe. Totuși trebuie să știm că există o diferență dintre:

- blândețea religiilor necreștine,
- blândețea crești ortodoxă.

De ce? Fiindcă blândețea creștin ortodoxă întotdeauna ne aduce la Hristos și ne face să fim unii care să trăim cu Hristos. Blândețea cu Hristos este una care contribuie semnificativ la procesul mântuirii noastre. Este bine să știm că cu cât devenim mai blânzi cu atât mai mult ne apropiem de mântuire. Aceasta fiindcă blândețea și mântuirea sunt ontologic legate una de alta.¹²⁵

CONCLUZII

¹²³Mark Juergensmeyer, Margo Kitts, Michael Jerryson, *Violence and the world's religious traditions: an introduction* (Oxford, 2016).

¹²⁴Blândețea este un lucru care se manifestă printr-un cumul de compasiune. Dacă este să privim în jurul nostru putem să vedem că lumea este într-o criză de compasiune. De ce? Fiindcă ni se spune că nu este o dovadă de tărie să ajungi să fie un om al compasiunii. De ce? Fiindcă trebuie să știm că în nici un fel compasiunea nu este un lucru care ne face să fim deschiși spre:

- tărie,
- putere,
- forță,
- dominare,
- totalitate.

Aceasta fiindcă compasiunea este considerată un lucru pe care numai cei slabi ajung să îl manifeste. Ei bine acest lucru nu poate în nici un fel să fie un lucru care să ne motiveze la blândețe. Aceasta fiindcă după cum am spus blândețea și compasiunea sunt două lucruri care sunt legate ontologic unul de altul.

¹²⁵Agapie Criteanul, *Mântuirea păcătoșilor* (Editura Bunavestire, Galați).

Trebuie să spunem că am ajuns să trăim într-o lume care are o ierarhie a valorilor răsturnată și cu susul în jos. Aceasta lume este una care:

- apreciază,
- pune mai mult preț,
- acordă mai multă atenție,
- vede mai mult,
- prețuiește

mai mult agresivitatea decât blândețea creștin ortodoxă. Ei bine într-o astfel de situație ne-am gândit să dăm o carte omului contemporan care să fie un fel de:

- meditație,
- trecere în revistă,
- analiză,
- prezentare,
- avanpost

al blândeții creștin ortodoxe după cum este ea trăită de sfinți părinți ai creștinismului ortodox. Suntem conștienți că sunt multe alte religii care și ele:

- susțin
- și propovăduiesc

blândețea. Ceea ce am voit noi să facem în această carte a fost să ne interesăm de particularitățile blândeții după cum este ea trăită în creștinismul ortodox. Acesta fiindcă este bine să știm că viața în Hristos întotdeauna înseamnă blândețe. Iată prin urmare că trebuie să fim unii care să vedem blândețea cu ochi creștin ortodocși. După cum putem să ne dăm seama oamenii sunt:

- diferiți,
- diverși,
- sperați,
- divizați

în ceea ce privește blândețea. Aceasta fiindcă se poate vorbi și de o formă de blândețe secularistă ce nu are nimic de a face cu Hristos. Iisus ne-a spus despre Sine că este: “blând și smerit cu inima.” Din aceasta trebuie să înțelegem că modelul nostru suprem de blândețe trebuie să fie Domnul Iisus Hristos.¹²⁶

Evident că sunt mulți care sunt împotriva blândeții și sunt adepții agresivității. De ce? Fiindcă ei susțin că a fi blând înseamnă să știi să te guduri ca un câțel. Ei bine acest lucru nu este adevărat. A fi blând nu înseamnă să ai un comportamentul unui animal. De ce? Fiindcă trebuie să știm că:

1. Într-un fel se manifestă blândețea la animale,
2. În alt fel se manifestă blândețea la oameni.

Trebuie să fim conștienți că la animale blândețea este mai mult un lucru care vine din instinct. Sunt animale care au mai mult instinct pentru blândețe și animale care au mai puțin instinct pentru blândețe. Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să fim conștienți că blândețea este un lucru care în cazul omului în nici un fel nu se poate să vină din instinct. Mai mulți sfinți părinți au considerat că cel mai blând om din toate timpurile a fost Sfântul prooroc Moise, în timp ce alții au considerat că a fost Psalmistul David. Ei bine realitatea este că mai toți sfinții au fost unii care au trăit viața lor în blândețe. În acest sens este bine să știm că blândețea este:

- inerentă,
- legată,
- conectată,
- dependentă

de personalitatea omului. Prin urmare a fi un om blând în nici un fel nu este o dovadă de slugărnicie sau a ști să te guduri pe lângă semenii tăi. Iată ce ne spune în acest sens gânditoarea româncă Doina Ioneț: “supunerea din

¹²⁶Trebuie să fim conștienți că trebuie să avem o atitudine corespunzătoare cu privire la blândețe. Aceasta fiindcă trebuie să știm că dacă facem acest lucru evident că vom ajunge să cultivăm smerenie în sufletul nostru. Sunt din ce în ce mai mulți care nu prea știu ce este blândețea fiindcă realitatea este că nici nu și-au ridicat problema ei. Iată prin urmare că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că blândețea nu numai se moștenește prin naștere ci la fel de bine ajunge să fie și cultivată. Este mai greu să cultivi blândețea dacă ai un temperament agresiv dar în cele din urmă nu este imposibil. Avem motive bine întemeiate să cultivăm blândețea? Ei bine adevărul este că avem mai multe motive să fim blânzi. Aceasta fiindcă după cum putem să ne dăm seama blândețea ne ajută în drumul mântuirii.

iubire manifestată cu tandrețe, cu blândețe și multă gingășie nu se confundă cu supunerea umilitoare, slugarnică a celor fără personalitate.” Din cele spuse mai sus înțelegem că blândețea se înrudește cu:

- tandrețea,
- gingășia,
- cordialitatea,
- iubirea,
- înțelegerea interpersonală.¹²⁷

La fel de bine trebuie să fim conștienți că a fi un om blând nu înseamnă să fi un fără de personalitate. Sunt mulți care fiindcă sunt agresivi consideră că ei sunt unii care au personalități puternice. De ce? Fiindcă ei ajung să se manifeste cu:

- tărie,
- putere,
- forță,
- determinare,
- violență când este nevoie.

Ei bine lucrurile nu sunt chiar așa. Ceea ce trebuie să știm este că omul agresiv este un om care în cele din urmă este el ami mult lipsit de personalitate. De ce? Fiindcă agresivitatea este un lucru care este:

- pe placul,
- pe inima,
- pe plăcerea

demonilor. După cum am spus demonii sunt ființe agresive și mai mult decât atât violente.¹²⁸

Este evident că agresivitatea și blândețea nu vor putea să fie niciodată reconciliate fiindcă ele sunt două noțiuni contradictorii și opuse una alteia. Iată de bine mai trebuie să știm că sunt mai multe filosofii și religii orientale cum este taoismul chinez care susține că de fapt există un fel de armonie între agresivitate și blândețe. Blândețea este ying (principiul binelui) și agresivitatea este yang (principiul răului). Este evident că trebuie să fim unii care să ne dăm seama că nu se poate găsi nici un fel de balanță sau echilibru între agresivitate și blândețe. Filosofile taoiste ale echilibrului dintre blândețe și agresivitate sunt simple teorii care nu au aplicabilitate în viața de zi cu zi. Aceasta fiindcă trebuie să știm că lucrurile sunt cât se poate de bine diferite în sens:

- moral,
- spiritual,
- mistic,
- și ascetic.

Prin urmare nu trebuie să considerăm că dacă noi am găsit unele concepții noi cu privire la raportul dintre blândețe și agresivitate ei bine ele vor ajunge să se potrivească și în sens practic în viața de zi cu zi. Trebuie să fugim de “filosofile religioase deșarte.” Aceasta fiindcă după cum am spus lucrurile sunt cât se poate de bine definite de Dumnezeu Tatăl prin creație. Este adevărat că omul poate să vină cu tot felul de interpretări la ceea ce a creat Dumnezeu dar aceasta nu înseamnă că acest interpretări sunt conforme cu realitatea.¹²⁹

Ceea ce este bine este să știm că trebuie să:

- îi educăm,
- să îi creștem,

¹²⁷Simeon Kraiopoulos, *Eu și cel de lângă mine* (București, 2018).

¹²⁸Este evident că trebuie să fim conștienți de agresivitatea demonilor. De ce? Fiindcă ei pot să fuzioneze cu persoana omului. După cum ne spun sfinții părinți există un demon al mâniei. Ei bine acest demon poate ajunge să intre în om atunci când el se mânie:

- mult,
- fără motiv,
- nejustificat,
- fără cauze serioase.

Sunt mulți oameni care sunt dominați de demonul mâniei care după cum am spus se poate manifesta nu numai prin violență ci la fel de bine și prin agresivitate. Trebuie să fim conștienți de aceste lucruri fiindcă așa vom ajunge să ne dăm seama că:

- agresivitatea
- și violența

nu sunt unul și același lucru. O persoană poate să fie agresivă dar să nu ajungă la violență. Violența în acest sens este una care se manifestă prin forța fizică.

¹²⁹*Despre credința ortodoxă și despre erezii* (București, 2011).

- și să îi familiarizăm

pe copii cu blândețea. Aceasta fiindcă de mult prea multe ori copii din zilele noastre sunt crescuți într-un climat al:

- violenței,
- agresivității,
- urii,
- egoismului,
- individualismului,
- hedonismului.

Iată prin urmare că obligația noastră creștin ortodoxă este că facem în așa fel ca toții copii să ajungă să își dea seama de sensul și de importanța blândeții din lumea lor. Este cu greu credibil că dacă i-am crescut pe copii într-un mediu al agresivității ei bine ei vor ajunge să nu fie agresivi când vor fi mai mari. Iată ce spunea în acest sens gânditorul Wilhelm Sketel: “copilul trăiește într-o lume de miracole, în care totul este însuflețit. Educația înseamnă a îndruma copilul, cu blândețe, din lumea visului în lumea realității.” În acest sens este bine să știm că suntem unii care ajungem să creăm:

- o realitate agresivă,
- sau o realitate a blândeții

pentru copii noștri. Acest lucru este posibil fiindcă după cum știm Dumnezeu Tatăl ne-a dat tuturor libertate și prin urmare putem să alegem ceea ce voim noi. Libertatea prin urmare este una care precede noțiunea de blândețe. De ce? Fiindcă este bine să știm că vom ajunge să fim blânzi numai dacă avem libertate. Dacă suntem constrânși la blândețe prin violență și agresivitate este bine să știm că acea blândețe nu valorează mult în sens creștin ortodox.¹³⁰

Viața ne demonstrează că cu toții greșim. Uneori facem greșeli mai mari și alte ori greșeli mai mici. Ceea ce trebuie să ne problematizeze este ce atitudine avem cu un om care ne greșește? Ne manifestăm față de el:

- cu blândețe
- sau cu agresivitate?

Trebuie să știm că agresivitatea este un lucru care ne face să nu mai punem nici un preț pe blândețe. Aceasta fiindcă după cum am spus într-o persoană agresivă nu mai poate în nici un fel să existe blândețe. Ceea ce trebuie să știm este că este în practica ortodoxă și creștină să răspundem celui care ne greșește nu cu agresivitate ci mai mult cu blândețe. Aceasta fiindcă după cum ne spunea Iisus trebuie să ajungem la dispoziția de a ierta celui care ne greșește de șaptezeci de ori câte șapte, adică să iertăm mult. Numai dacă iertăm vom fi iertați. Este foarte ușor să ceri iertare fără ca tu să oferi iertare. Iată ce ne spunea în acest sens gânditoarea Lenuța Aloj: “atunci când un om greșește, nu-i vorbi cu asprime despre greșeala lui. Dacă dorești cu adevărat să-l ajuți, arată-i cu blândețe cum ar putea să-și îndrepte greșeala!” Prin urmare trebuie să ajungem să iertăm celor care ne greșesc și să nu fim unii care ne manifestăm cu ostilitate. Aceasta fiindcă în nici un fel acest lucru nu este de folos pentru noi.¹³¹

Anul 410 a fost anul în care goții sub conducerea lui Alaric au ocupat Roma. Un got sălbatic a luat o femeie tânără cu scopul de a se desfrâna cu ea.

- Ești a mea.
- Nu, nu sunt a ta.
- Dar a cui?
- Eu cred în Domnul Iisus Hristos.
- Hahaha! Vezi dacă Hristos te poate ajuta acum.
- Hristos ajută pe toți cei care îi cer ajutorul.

¹³⁰ Omul trebuie să ajungă să fie blând din propria lui inițiativă. Aceasta fiindcă el este unul care poate face diferența primară dintre:

- bine
- și rău.

Este evident că acest lucru trebuie să îl avem în vedere și să ținem cont de el. Este bine să știm că blândețea este o noțiune care se leagă profund de libertate. Aceasta fiindcă trebuie să știm că omul blând trebuie să fie un om liber. Nu se poate să ajungem să suprimăm libertatea oamenilor blânzi pentru a ajunge să facem din ei:

- oameni agresivi,
- oameni ostili,
- războinici.

De ce? Fiindcă este evident că un astfel de lucru nu este moral. A fi blând are valoare atâta vreme cât blândețea este făcută în libertate.

¹³¹ Mihăiță Toma, *Vindecarea prin iubire și iertare* (Editura Dharana, 2017).

- Femeie cred că tu nu înțelegi.
 - Ce să înțeleg?
 - Că voi romanii sunteți prizonierii noștri.
 - Și ce este cu asta?
 - Adică eu pot să fac vreau cu tine.
 - Nu este așa.
 - Dar cum?
 - Tu trebuie să faci cu mine ceea ce este moral și bine.
 - De ce?
 - Fiindcă noi suntem oameni și nu animale.
 - Auzi, vezi ce vorbești.
 - Vorbesc adevărul și adevărul doare.
- Gotul s-a mâniat și a scos sabia din teacă.
- Crezi că îmi este frică de moarte?
 - La toți ne este frică de moarte.
 - Mine nu.
 - Înseamnă că ești o femeie nebună.
 - Nu sunt nebună.
 - Atunci ce ești?
 - Sunt o femeie care vreau să îmi păstrez fecioria pentru Hristos.
 - Prostii.
 - Nu înțelegi?
 - Ce să înțeleg?
 - Eu prefer să mor decât să îmi pierd fecioria.
 - Chiar așa?
 - Da, chiar așa.
 - Să știi că mă impresionezi, a spus gotul mișcat de cuvintele femeii.
 - Nu o fac pentru a te impresiona.
 - Rar am văzut femei ca tine.
 - Ca mine sunt multe femei însă nu au curajul să vorbească.
 - Crezi?
 - Da.
 - Ei bine pentru curajul și determinarea ta am să te las liberă.
 - Ți mulțumesc.
 - Și eu ți mulțumesc că mi-ai deschis ochii.

Se spune că de atunci gotul a început să aibă respect față de tinerele fecioare.¹³²

Avem aici o întâmplare care ne spune că prin:

- determinare,
- hotărâre,
- decizie,
- tărie de caracter

se poate ajunge să schimbăm pe cei din jurul nostru care se manifestă agresiv. Sunt mulți care nu sunt conștienți de faptul că au ajuns să pășească pe calea rea și vicioasă a agresivității. Iată de ce se poate spune că e au nevoie de un “duș rece.” Aceasta fiindcă după cum am spus trebuie să fim oameni care să fim cât se poate de plini de iubire și de blândețe. Semnul unui om superior nu este în nici un fel agresivitatea ci din contră blândețea. Iată de ce este bine să știm că blândețea este un fapt care ne face să fim unii care să ajungem, să vedem lucrurile diferit:

- duhovnicește,
- moral,
- profund,
- teologic,

¹³²Grigorie Comșa, *1000 de pilde pentru viața creștină* (Arad, 1929).

- mistic.¹³³

Este adevărat că în sens creștin ortodox trebuie să fim conștienți că ajungem să oferim celor din jur ceea ce este în interiorul nostru:

- blândețe

- sau agresivitate.

Ceea ce trebuie să știm este că mai toți sfinții părinți au fost unii care în viața lor au căutat să găsească mai multe metode prin care să cultive sistematic blândețea. Au fost și sfinți părinți care nu au avut temperamente mai agresive dar care prin blândețe au ajuns să se tempereze. Iată ce ne spunea despre blândețe arhimandritul bulgar Serafim Alexeiev: "Blândețea sufletului, după omul cel lăuntric, este înfrânarea mâniei, îmblânzirea iușimii și a nu căuta răzbunare când îl supără cineva, chiar dacă are putință, și să primească batjocurile fără a batjocori la rândul său. Blândețea înseamnă, a nu vătăma pe cineva nici cu cuvântul, nici cu fapta, nici cu porunca, ci a câștiga inima fiecăruia prin puterea ta."¹³⁴ Prin urmare este bine să știm că blândețea este însoțită de trei lucruri fundamentale:

- înfrânarea mâniei,

- îmblânzirea iușimii,

- a nu căuta răzbunare.

Este evident că pentru a ajunge să deprindem blândețea atunci când suntem deficitari în a fi blânzi trebuie să facem mai multe exerciții de blândețe. Ei bine unul dintre aceste exerciții implică cu sine a primii să fim batjocoriți fără ca noi să ajungem să batjocorim. Acest exercițiu este extrem de greu de făcut mai ales pentru un temperament agresiv. Aceasta fiindcă trebuie să știm că:

- întotdeauna,

- în orice timp

- și oricând

vom găsi oameni care să ne:

- batjocorească,

- să ne calomnieze.

Este bine să știm că batjocora și calomnia poate să vină numai din partea unui om rău. Iată ce spunea în acest sens Sfântul Antonie cel Mare: "cugetând la cele despre Dumnezeu, fii evlavios cu prisosință, bun, cuminte, blând, darnic după putere, îndatoritor, necertăreț și cele asemenea. Căci aceasta este avuția sufletului care nu poate fi furată: să placi lui Dumnezeu prin unele ca acestea, și să nu judeci pe nimeni sau să zici: cutare este rău și a păcătuit; ci mai bine este să-ți cauți de păcatele tale și să privești în tine purtarea ta, de este plăcută lui Dumnezeu. Căci ce ne privește dacă altul este rău?"¹³⁵

Sunt mulți care ajung să vadă lucrurile clar și foarte bine numai când ele ajung să fie unele care să fie pusă în opoziție. Acest lucru am voit să îl facem și noi în această carte. Am voim să punem în opoziție:

- blândețea

- cu agresivitatea.

Este bine să știm că în lumea noastră agresivitatea a ajuns la cote alarmante. Ceea ce este trist este că și cei cu părul cărunț au ajuns să fie dominați de agresivitate. Aceasta fiindcă este bine să știm că agresivitatea este un lucru care nu prea ține cont de modul în care ajungem să ne manifestăm pe noi înșine din cauza vârstei. Aceasta fiindcă cei mai mulți consideră că odată cu vârsta ei bine ei ajunge să se tempereze și să devină din agresivi blânzi. Ei bine creștinismul ortodox nu mizează prea mult pe acest lucru. De ce? Fiindcă omul trebuie să ajungă să vrea să fie blând din iubire față de Hristos.¹³⁶ Oricum ceea ce vrea să demonstreze această carte este că problema blândeții în lumea noastră este încă una actuală.

¹³³Nicolae Mladin, *Asceza și mistica paulină* (Sibiu, 1996).

¹³⁴Arhimandrit Serafim Alexeiev, *Viața dubovnicească a creștinului ortodox*, (Ediția 1, Editura Sophia, București, 2003), p. 67.

¹³⁵Pr. Dr. Dumitru Stăniloae, *Filocalia*, vol. I, Ediția 2, (Editura Institutul de Arte Grafice "Dacia Traiană", Sibiu, 1947), pp. 19-20.

¹³⁶Dumitru Stăniloae, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea* (București, 2012).